

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Гриценко А. П. - Мительській Інститутъ.

Курс лекцій
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»

м. Глухів 2024

УДК: 94(477):378.4(477.52-21) ГНПУ (075.8)

I 90

Рекомендовано до друку і розповсюдження вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 3 від 23 жовтня 2024 року)

Рецензенти:

Курок О. І., доктор історичних наук, професор, в. о. ректора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Телячий Ю. В., доктор історичних наук, професор, президент, в. о. ректора Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту.

Історія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: курс лекцій для здобувачів освіти ОС «Бакалавр» / Автор-укладач: доц. А. П. Гриценко. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. 128 с.

ISBN 978-966-376-131-2

У навчально-методичному посібникові автором укладено курс лекцій з навчальної дисципліни «Історія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка», в якому подано програму курсу, тексти лекцій, плани семінарських занять, словник термінів, запитання для самопідготовки та самоконтролю. Особливу увагу зосереджено на якісному опануванні навчальної дисципліни здобувачами вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр», що здобувають освіту за спеціальностями А Освіта (01. Освіта / Педагогіка) завдяки детальному аналізу розвитку закладу вищої освіти в Глухові, що був створений першим в Україні – 150 років тому.

Курс лекцій призначено для здобувачів вищої освіти за освітніми програмами спеціальностей А Освіта (01. Освіта / Педагогіка), науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти, учителям загальноосвітніх шкіл, історикам та педагогам тощо.

ISBN 978-966-376-131-2

© Гриценко А. П., 2024
© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024

ВСТУП

Вивчення курсу «Історія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» дозволяє майбутнім учителям та педагогам на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти оволодіти цілісною та логічно-послідовною системою знань з історії підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти, розкрити концепцію, основи теорії, методики та методології викладання навчальних дисциплін спеціальностей А Освіта (01. Освіта / Педагогіка) у системі загальної середньої освіти від давнини та сьогодення, ознайомитися із прикладами діяльності керівництва та відомими викладачами Глухівського вишу.

Метою є поглиблене вивчення історичного розвитку закладу вищої педагогічної освіти, заснованого найпершим в Україні на кращих педагогічних традиціях. Більш як у півтора віковій історії університету відобразилися різні громадсько-політичні, соціальні та економічні зміни, що відбувалися в суспільстві. Програми реорганізації шкільної справи і перебудови системи педагогічної освіти обумовили такі періоди в історичному розвитку нашого навчального закладу.

Основним завданням вивчення дисципліни є набуття знань з метою подальшого формування професійного світогляду майбутнього вчителя історії і права, який повинен глибинно розуміти засадничі цінності історії, державності, права і закону.

Предметом дисципліни є вивчення історії першого закладу вищої педагогічної освіти в якій відобразилися різні громадсько-політичні, соціальні та економічні зміни, що відбулися в суспільстві за період з 1874 року до сьогодення.

Згідно з вимогами освітньо-професійних програм здобувачі вищої освіти повинні:

знати – зміст всіх сфер розвитку Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка в різні історичні періоди.

Вміти належним чином аналізувати, синтезувати та використовувати на практиці одержані знання.

Основні навчальні компетентності як результат успішного засвоєння навчального курсу «Історія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»:

Інтегральна компетентність

Здатність продукувати нові ідеї та знання, розв'язувати комплексні завдання у професійній та/або дослідницько-інноваційній діяльності з історії та археології, оволодівати методологією наукової та педагогічної діяльності, а також здійснювати власне наукове дослідження, результати якого матимуть наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Фахові компетентності спеціальності:

Здатність до набуття навичок застосування сучасних методологічних принципів наукового історичного аналізу, використання наукової періодизації історії, а також міждисциплінарних зв'язків при вивченні окресленої наукової проблеми.

Здатність до виконання оригінальних наукових досліджень з актуальних питань історії вітчизняної науки та освіти, принципів історичної регіоналістики з дотриманням принципів основних концепцій, проблемно-історичних підходів та методів у сфері освіти.

Програмні результати навчання:

Знання:

Знати сучасні методи проведення досліджень історії освіти, специфіку розвитку історичного пізнання в конкретні історичні періоди, у тому числі й на сучасному етапі, зіставляючи історичні події, явища із періодами (епохами) та регіонами.

Уміння/Навички:

Організовувати теоретичні дослідження в галузі освіти, вводячи до наукового обігу архівні та археологічні джерела, наукові праці з обраної наукової теми, матеріали фондів музеїв та археологічних експедицій тощо.

Відповідальність і автономія:

Здатність до знаходження оригінальних інноваційних рішень, спрямованих на розв'язання конкретних методичних та наукової проблем у сфері освіти.

Місце у структурно-логічній схемі: опанування даної навчальної дисципліни після вивчення педагогіки та історії й культури України з давніх часів – до сьогодення, як предтеча вивчення методики викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти, інших освітніх навчальних дисциплін у закладах вищої педагогічної освіти.

Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	Аудиторні заняття		СРС
	лекції	семінарські	
Модуль І. Розвиток закладу вищої педагогічної освіти в Глухові за часів Російської імперії та сталінської тоталітарної системи			
Тема 1. Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу. Заснування Глухівського учительського інституту. Діяльність учительського інституту за директорства Олександра Белявського (1874-1894 рр.), Івана Андрієвського (1894-1905 рр.), Павла Міловського (1905-1909 рр.), Митрофана Григорєвського (1909-1913 рр.) та Леоніда Апостолова (1913-1916 рр.).	2/2	4/2	18/18
Тема 2. Діяльність педагогічного інституту трьома факультетами: літературно-історичним (історико-філологічним), фізико-математичним та природничо-географічним з трирічним строком навчання (1917-1921 рр., директор Костянтин Ягодовський (1916-1923 рр.) та інституту народної освіти (ІНО) з факультетами соціального виховання й професійної освіти та трьома відділами на кожному: індустріально-технічному, сільськогосподарському та історико-літературному (1921-1924 рр., директорство Якова Колубовського (1923-1924 рр.)). Функціонування педагогічних курсів в 1924-1925 рр. (завідувачі – Павло Івченко (1924) та Яків Морачевський (1924-1925 рр.)).	2	2	14/16
Тема 3. Діяльність вищого педагогічного технікуму в 1925-1930 рр. (завідувачі Юрій Нестеренко (1925-1927 рр.) та Іван Лошняков (1927-1930 рр.)). Створення та функціонування	2	2/	14/16

<p>Інституту соціального виховання з робітфаком в 1930-1933 рр. з п'ятьма факультетами: історичний, літературний, техно-математичний, агробіологічний та фізичний, а також денного та вечірнього робітничих факультетів (директори Платон Горілий (1930-1931 рр.), Дмитро Донський (1931-1932 рр.) та Юрій Рожков (1932-1934 рр.).</p> <p>Започаткування в 1933 р. діяльності педагогічного інституту, який готував учителів для середніх шкіл на трьох факультетах: фізико-математичному, природничо-географічному та історико-філологічного / мови й літератури (директори Леонід Гаркуша (1934-1935 рр.), Олександр Стрельцов (1935-1938 рр.)</p>			
<p>Тема 4. Історія учительського інституту з трьома факультетами: фізико-математичним, природничо-географічним та мови й літератури з українським і російським відділами у 1937-1954 рр. (директори С. Навоєнко (1938 р.), Дмитро Гаран (1938-1941, 1943-1945 рр.), Іван Чуйко (1945-1947 рр.), Григорій Сапітон (1947-1952 рр.), Фелікс Мазур (1952-1954 рр.)</p>	2/2	2	
<p>Разом в першому модулі</p>	8/2	10/2	62/68
<p>Модуль II. Розвиток закладу вищої педагогічної освіти в Глухові: педагогічний інститут - педагогічний університет – національний педагогічний університет</p>			
<p>Тема 5. Запровадження традицій підготовки майбутніх учителів за ректорства Олександра Дмитровича Томчука (1954-1971 рр.) у педагогічному інституті: фізико-математичний факультет (1954-1959 рр.), природничо-географічний факультет (1954-1955 рр.) та мови й літератури (1954-1955 рр.), а також на факультеті з підготовки учителів</p>	2	4	14/16

для I – IV класах / підготовки учителів початкових класів (1956-1972 рр.)			
Тема 6. Історія Глухівського педагогічного інституту в 1970-1980-х рр.: підготовка вчителів початкових класів і підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці (1972-1986 рр.); функціонування факультетів : дошкільного виховання, підготовки вчителів початкових класів, підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці (1986-1993 рр.) за ректорства Івана Качана (1971-1980 рр.), Миколи Великолуга (1980-1985 рр.) та Леоніда Гнатюка (1985-1990 рр.).	2	2/2	14/16
Тема 7. Функціонування вишу в Глухові в 1990-х роках за ректорства : Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1990 р.), Володимира Куриленка (1990-1995 рр.), Олени Горбенко (виконувала обов'язки в 1995-1996 рр.), Володимира Чирви (1996-1999 рр.) та Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1999-2000 рр.).	2	4	16/16
Тема 8. Глухівський заклад вищої освіти: від інституту до університету та до національного університету за ректорства Олександра Курка (з 2000 року і до сьогодні).	4/2	4/2	20/20
Разом в II модулі	8/2	14/2	64/68
Разом за семестр	18/4	24/4	126/136

КУРС ЛЕКЦІЙ

Модуль І. Розвиток закладу вищої педагогічної освіти в Глухові за часів Російської імперії та сталінської тоталітарної системи

ЛЕКЦІЯ 1.

ВСТУП ДО КУРСУ. ЗАСНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГЛУХІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ В 1874 – 1916 РОКАХ

План лекції:

- 1.1. Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу.
- 1.2. Заснування Глухівського учительського інституту. Перший директор Олександр Белявський (1874-1894 рр.).
- 1.3. Діяльність учительського інституту за директорства Івана Андрієвського (1894-1905 рр.) та Павла Міловського (1905-1909 рр.).
- 1.4. Розвиток учительського інституту в період керівництва Митрофана Григорєвського (1909-1913 рр.) та Леоніда Апостолова (1913-1916 рр.).
- 1.5. Відомі вихованці Глухівського учительського інституту рубежу ХІХ – ХХ століть.

Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про курс з історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, який вони будуть вивчати, а також про причини заснування першого на українських землях учительського інституту в Глухові та розуміння особливостей його розвитку за часів Російської імперії під керівництвом директорів Олександра Белявського, Івана Андрієвського, Павла Міловського, Митрофана Григорєвського та Леоніда Апостолова в 1874 – 1916 роках.

Основні поняття теми: учительські інститути, Глухівський учительський інститут, Глухів, предмет, завдання.

Основні історичні діячі: Нікола Терещенко, Олександр Белявський, Іван Андрієвський, Павло Міловський, Митрофан Григорєвський, Леонід Апостолов, Михайло Демков.

Основні історичні дати подій: **1874 р.** - офіційне відкриття Глухівського учительського інституту; **1876 р.** - відкриття двокласного міського училища, в якому студенти третього року навчання проходили педагогічну практику; **1894 р.** - призначення другим директором інституту Івана Андрієвського; **1896 р.** - офіційне запровадження в учительському інституті посади вчителя ручної праці; **1905 р.** - призначення третім директором інституту Павла Міловського; **1907 р.** - звернення 36 студентів до громадськості про необхідність запровадження в інституті нових курсів «української літератури» та «вітчизняної історії», що мали викладатися рідною мовою; **1909 р.** - призначення четвертим директором інституту Митрофана Григоревського; **1912-1913 рр.** - вихід друком «Ежегодника (Щорічника) Глуховського учительського інституту»; **1913 р.** - початок побудови спортивного манежу для вихованців інституту.

1. 1. Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу.

В умовах зростання інтересу до минулого й розвитку закладів освіти, якраз вивчення курсу «Історія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» дозволяє майбутнім учителям та педагогам оволодіти цілісною та логічно-послідовною системою знань з історії підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти, розкрити концепцію, основи теорії, методики та методології викладання навчальних дисциплін у системі загальної середньої освіти від давнини та сьогодення, ознайомитися із прикладами діяльності керівництва та відомими викладачами Глухівського вишу.

Опанування даної дисципліни сприятиме поглиблене вивчення історичного розвитку закладу вищої педагогічної освіти, заснованого найпершим в Україні на кращих педагогічних традиціях. Більш як у півтора віковій історії університету відобразилися різні громадсько-політичні, соціальні та економічні зміни, що відбувалися в суспільстві.

Програми реорганізації шкільної справи і перебудови системи педагогічної освіти обумовили такі періоди в історичному розвитку нашого навчального закладу.

Основним завданням вивчення дисципліни є набуття знань з метою подальшого формування професійного світогляду майбутнього вчителя історії і права, який повинен глибинно розуміти засадничі цінності історії, державності, права і закону.

Предметом дисципліни є вивчення історії першого закладу вищої педагогічної освіти в якій відобразилися різні громадсько-політичні, соціальні та економічні зміни, що відбулися в суспільстві за період з 1874 року до сьогодення.

Від так, опанування цієї навчальної дисципліни після вивчення педагогіки та історії й культури України з давніх часів – до сьогодення сприятиме кращому засвоєнню навчального матеріалу на прикладах фахової підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти в Глухові за понад 150 років.

1. 2. Заснування Глухівського учительського інституту. Перший директор Олександр Белявський (1874 - 1894 рр.).

В умовах зростання потреби з підготовки кваліфікованих кадрів для викладання у народних училищах після освітніх реформ 1860-х років саме Глухів 150 років тому в 1874 році став справжнім освітнім центром. Адже, за ініціативи міських та земських діячів (Ф. Д. Красовського, Н. А. Терещенка, М. І. Неплюєва) в повітовому центрі був відкритий учительський інститут, який мав готувати педагогів для міських училищ Київського учбового округу. Утвердження нововідкритої установи, як відомого центру підготовки вчителів в межах Російської імперії було пов'язане з іменем першого директора Олександра Васильовича Белявського.

Перші учительські інститути було відкрито в 1872 р. у Москві, Санкт-Петербурзі та Тифлісі. У 1873 р. Глухів відвідали міністр народної освіти Російської імперії граф Д. Толстой та піклувальник Київського навчального округу Антонович. Голова Глухівських земських зборів І. Маркович, голова земської управи Ф. Красовський і Глухівський міський голова Н. Терещенко підняли питання відкриття у Глухові вчительського інституту для підготовки професійних фахівців, щоб працювали у народних училищах. Земством для цього було запропоновано недобудований будинок по сусідству з будівлею прогімназії, що призначався для розміщення земської лікарні. Багато клопотав про відкриття учительського інституту також відомий громадський діяч М. Неплюєв. Гласним Глухівського повітового земства вдалося вмовити міністра народної освіти прийняти рішення про відкриття у Глухові учительського інституту, де б можна було забезпечити вихованців від впливу всяких «тлетворних» ідей.

Після того як і міське товариство взяло на себе частину видатків на завершення будівництва приміщення для інституту, уповноважені Земства 3 (15) жовтня 1873 р. звернулися до міністра народної освіти з проханням відкрити в Глухові вчительський інститут та прийняти у власність міністерства будинок. Міністерство народної освіти дало дозвіл прийняти у власність під приміщення учительського інституту будинок, подарований Глухівським земством.

Від міністерства внутрішніх справ одержали санкцію на відкриття в Глухові учительського інституту з трирічним терміном навчання, що здійснював би підготовку вчителів для міських училищ Чернігівської та Полтавської губерній. Від так, 2 (14) березня 1874 р. піклувальник Київського освітнього округу отримав повідомлення від міністерства народної освіти, що імператор Олександр II дав згоду «Про прийняття у власність міністерства народної освіти пожертвованого Глухівським повітовим земством за згодою з місцевим міським товариством будинку для розміщення в ньому Учительського інституту...».

6 (18) липня 1874-го директором інституту був призначений інспектор народних училищ Київської, Подільської та Волинської губерній Київського навчального округу колезький радник Олександр Васильович Белявський. 21 вересня (3 жовтня) 1874 р. відбулося офіційне відкриття Глухівського учительського інституту. А вже 23 вересня розпочались вступні іспити. Із 66 чоловік, які подали заяви, на екзамені з'явилися 39 абітурієнтів, 20 з яких зарахували для навчання. Перше засідання педагогічної ради інституту в складі директора, викладача М. Демкова та законовчителя, відбулося 30 вересня (11 жовтня) 1874 р.

7 (19) жовтня або 14 (26) жовтня 1874 р. розпочалися навчальні заняття. Глухівський учительський інститут з трирічним терміном навчання був закритим закладом освіти, який готував учителів для міських училищ Чернігівської та Полтавської губерній. Місто Глухів не випадково було обране для заснування в ньому учительського інституту. Царський уряд проводив політику русифікації та асиміляції українців. Піклувальник Київського навчального округу писав міністрові освіти, що «місто Глухів, знаходячись на околиці Чернігівської губернії, поряд з Курською та Орловською губерніями, має чисто російський характер, а тому вихованці інституту будуть знаходитись поза будь якими неблагонадійними впливами місцевого оточення... І якщо ми бажаємо, щоб учителі в малоросійських губерніях були «справді російські люди» і в той же час розуміли малоросійську мову, необхідно, щоб вони пройшли курс у доброму російському педагогічному

закладі, який знаходиться в російському місті». Зрозуміло, що й освітній процес відбувався виключно російською мовою.

У 1877 р., на третій рік існування Глухівського учительського інституту міністерством народної освіти були затверджені обов'язкові державні навчальні плани, програми й інструкції про порядок управління учительськими інститутами. Вихованці учительського інституту на першому році вивчали навчальні дисципліни: Закон Божий, російська мова і церковнослов'янське читання, арифметика та початки алгебри, геометрія, географія, історія (російська і загальна), природнича історія та фізика, педагогіка і дидактика, чистописання, креслення та малювання, співи, гімнастика (дві останні дисципліни – у позаурочний час). Наступні два роки навчання (II-III класи) вивчення названих навчальних дисциплін поглиблювалося. Специфікою організації навчання в Глухівському учительському інституті стало офіційне запровадження з 29 січня 1896 р. посади вчителя ручної праці.

Перший директор учительського інституту докладав багато зусиль для збагачення навчально-матеріальної бази закладу освіти, вимагав від викладачів глибоких знань педагогіки та методики викладання власного предмету, вважав необхідним вивчення й узагальнення досвіду найкращих учителів народних шкіл, виступав за поліпшення матеріальних умов учителів.

У 1876 р. було відкрито двокласне міське училище, в якому студенти третього року навчання проходили педагогічну практику. При цьому вони здійснювали психолого-педагогічні спостереження за дітьми та виконували обов'язки помічника вчителя, а щотижня відвідували уроки досвідчених учителів. Проведення залікових уроків супроводжувалося обговоренням їх змісту на спеціальних конференціях. Наприкінці третього року складалися випускні іспити. Той, хто закінчив повний курс учительського інституту одержував атестат установленого зразка.

Проте, спочатку керівництву прийшлося вирішити низку нагальних проблем. Так, вдалося забезпечити навчальний заклад відповідною матеріальною базою від матраців, посуду, меблів для вихованців та квартирних грошей для викладачів. Також було покращено навчальний план. Відзначмо, що план підготовки майбутніх вчителів відповідав навчальній програмі старших класів чоловічої гімназії. Проте були істотні відмінності. Так, в інституті викладалася педагогіка та, у більшому об'ємі, природнича історія. У той же час для майбутніх вчителів міських училищ не викладалися іноземні мови. Але, за наполягання Олександра Васильовича з 1880 р. почали викладати німецьку мову. Доречно зазначити, що серед усіх учительських інститутів Російської імперії на середину 1890-х рр. німецька мова викладалася лише в Санкт-Петербурзькому та Глухівському.

Становлення учительського інституту в Глухові припало на суперечливі 1870-ті рр., коли вихованці та викладачі закладу освіти брали активну участь у соціалістичному та українофільському русі. Як наслідок майже кожного року змінювалися викладачі, а вихованці масово відраховувалися з установи. Ситуація якісно змінюється на середину 1880-х рр. коли революційних рух у краю пішов на спад та якісно змінився склад вихованців.

1. 3. Діяльність учительського інституту за директорства Івана Андрієвського (1894-1905 рр.) та Павла Міловського (1905-1909 рр.).

Другий директор **Іван Семенович Андрієвський** (випускник історико-філологічного факультету Київського університету) протягом 1894 – 1905 років зберіг та примножив все найкраще від попередньої доби та. Прикладом, визнання інституту на загальнодержавному рівні було отримання диплому ІV

розряду на Всеросійській виставці, що відбувалася в Нижньому Новгороді 1896 р.

На початок 1890-х рр. викладацька корпорація інституту перетворилася на справжнє інтелектуальне товариство. Її серцевину склали амбітний викладач історії та географії І. С. Андрієвський, природознавства М. І. Демков, російської мови та літератури М. А. Тростніков та Г. О. Линник. За неповні п'ятнадцять років роботи в інституті М. І. Демков опублікував більше близько сорока статей з проблем викладання природничої історії, питань власне природознавства, різноманітних аспектів виховного процесу в загальноімперських спеціалізованих журналах, як «Вестник воспитания», «Гимназия», «Школьный обзор», «Педагогический сборник», «Русская школа», «Естествознание и география», «Русский начальный учитель». Окрім того видав кілька монографій з історії російської педагогіки. Варто підкреслити, що його найбільш відома праця «История русской педагогики» була опублікована в столичному виданні М. М. Стасюлевича. Можливо, завдяки заробленому авторитету він в подальшому очолить Московський учительський інститут.

На нашу думку, конкуренцію М. І. Демкову на науковій ниві в другій половині 1890-х рр. склав викладач російської мови та літератури М. А. Тростніков. Нещодавній викладач початкових класів Кам'янець-Подільської гімназії, в інституті розкрив свій потенціал здібного філолога-методиста. Системно друкувався в журналах: «Филологические записки», «Русская школа», «Педагогический сборник». 1901 р. за свою працю «Навчання грамоті, письма і граматики» отримав першу премію Всеросійського конкурсу ім. К. Д. Ушинського. Напередодні Першої світової війни його праці з проблем методики навчання граматики російської мови неодноразово перевидавалися окремими виданнями.

Дещо в затінку цих напрацювань знаходиться спадщина інших викладачів інституту. Так, директор О. В. Белявський далекого 1880 р. опублікував у Глухові власний переклад нарису Штутце «Училищезнавство». Його наступник, І. С. Андрієвський, спродукував нариси з теоретичних питань педагогіки. У свою чергу, мовник Г. О. Линник у другій половині 1880-х рр. відзначився публікаціями з проблем фольклористики та методики в журналі «Філологічні записки».

1905 – 1909 рр. виявилися кризовими для учительського інституту, що було обумовлено впливом революційних подій 1905 – 1907 рр. 4 серпня 1905 р. новим директором учительського інституту став **П. О. Міловський**. 1 вересня 1905 р. вихованці подали йому петицію з вимогами: заповнити

вакантну посаду викладача математики, відкрити доступ до фундаментальної (вчительської) бібліотеки; клопотати про переведення учительського інституту в Київ, реформувати інтернат (послабити контроль за вихованцями), модернізувати методіку викладання дисциплін (урочний метод викладання замінити системою співбесід, скасувати перехідні екзамени) та ін.

Оскільки ці вимоги були проігноровані керівництвом, тому 23 вересня розпочався страйк. Опір бунтівників вдалося подолати після двох зустрічей з окружними інспекторами: А. А. Поповим та М. Ф. Базаревичам, які погрожували закрити навчальний заклад. Це в свою чергу означало для багатьох вихованців інституту, особливо сімейних, – повне фіаско, оскільки ставило хрест на можливості отримати кращу роботу. Тому 8 жовтня 1905 р. навчання було відновлено. З таким станом речей не погодився організатор бунту С. Васильченко та залишив установу.

Подальша радикалізація настроїв в інституті відбулася лише на фоні загальнодержавного страйку в жовтні 1905 р. Особливо пристрасті розгорілися після проголошення Маніфесту від 17 жовтня 1905 року, коли ліворадикали сприйняли його як перший крок до перемоги над системою, а монархісти, як поразку існуючого режиму. Як і вся країна Глухів зустрів 17 жовтня демонстраціями на підтримку Маніфесту, захист євреїв від погромів монархістами.

За спогадами М. Карпова дирекція втратила контроль над вихованцями, які визначали самі режим доступу до установи, спокійно використовували зброю. Зрозуміло, що за таких умов керівництво учбового округу вирішило припинити навчання, яке було відновлене тільки 26 листопада 1905 р. Найбільш радикальні вихованці інституту полишили навчання та взимку 1905 – 1906 р. займалися антиурядовою агітацією серед селян Глухівського повіту. Наступного 1906 р. ідею реформування учительських інститутів глухівчани змогли репрезентувати на Першому загальноімперському з'їзді представників від учительських інститутів. На ньому були також представлені вихованці Санкт-Петербурзького, Московського, Феодосійського, Віленського християнського та єврейського інститутів. Серед головних питань, які турбували корпорацію вихованців учительських інститутів можна виокремити такі: перетворення учительських інститутів на педагогічні заклади при університетських факультетах; надання автономії учительським інститутам; спрощеного доступу до університетської освіти.

Важливою складовою цього реформування була мовна проблема. Революційне цунамі 1905 – 1907 рр. підняло питання організації освітнього процесу відповідно до національних потреб. У Глухівському учительському

інституті склалося міцна група свідомих українців, які змогли переконати 36 осіб підписати звернення від 15 лютого 1907 р. до громадськості про необхідність запровадження в інституті нових курсів «української літератури» та «вітчизняної історії», що мали викладатися рідною мовою. Доречно передбачити, що одним із ініціаторів, а, можливо, й головним натхненником цього заходу був Євген Вировий (1906 – 1909). За ініціативи цього вихованця був створений таємний український гурток, який координував свою діяльність з студентами Київського університету. За допомогою киян гуртківцям вдалося сформувати бібліотеку, яка була виявлена керівництвом 18 грудня 1908 р.

Це була не поодинокі петиція. Так, у березні або квітні 1908 р. директору П. О. Міловському вихованці Сухоребрій та Герненко подали прохання про введення в навчальний план української мов, літератури, історії, які мали, за можливості, викладатися українською або російською мовами. Підкреслюємо, що це звернення підтримали не тільки 42 вихованці-українці, але й одинадцять представників інших національностей. 12 березня 1909 р. вихованці інституту знову під час вільних занять підняли питання про викладання в навчальному закладі українською мовою. Після цієї «прикрої події» жандармське управління посилило контроль над вихованцями та викладачами установи.

Доречно кілька слів сказати й про білоруський рух в стінах нашого інституту. На початку 1908 р. білоруси інституту створили «Білоруський національний союз», учасники якого створили при інституті білоруську бібліотеку, читальню, зачитували реферати, лекції з відповідних питань. Варто підкреслити, що два випускники Глухівського учительського інституту Янка Журба та Н. Ярошевич були дописувачами першої білоруської газети «Наша ніва», яка пропагувала ідею створення національної школи.

1. 4. Розвиток учительського інституту в період керівництва Митрофана Григоревського (1909-1913 рр.) та Леоніда Апостолова (1913-1916 рр.).

«Ренесанс» Глухівського учительського інституту після недовгого керівництва П. О. Міловського, коли викладачі змінювалися кожного року та не мали авторитету у вихованців, відбувся відразу за його наступника М. С. Григоревського (1909 – 1913). Митрофану Семеновичу вдалося не тільки швидко відновити дисципліну в закладі освіти, але, найголовніше, вивести його на якісно новий рівень. Зміни були комплексними. Починаючи від масштабного ремонту установи, перепланування та переоблаштування

інститутського майданчику. У 1913 р. М. С. Григоревський навіть отримав кошти на побудову спортивного манежу для вихованців інституту. На жаль, проєкт не був зреалізований через переведення Митрофана Семеновича на нове місце роботи.

Проте, не менш масштабні зміни охопили організацію освітнього процесу. Так, з метою покращення підготовки вихованців були введені нові предмети, створено педагогічний музей, залучено інститутців до написання наукових статей. Знаковою подією в житті установи стало заснування журналу «Ежегодник (Щорічник)

Глуховського учительського інституту», що спеціалізувався на висвітленні педагогіко-методичних проблем роботи установи.

Зрозуміло, що в інституті окрім навчального процесу вагома увага приділялася культурно-освітнім заходам. Так, 1892, 1893 роках. організовувалися літературні читання з проблем творчої спадщини О. С. Пушкіна, М. В. Гоголя; проголошувалися статті з історії, географії та природознавства. 1894 р. окрім музично-літературних вечорів почали проводитися літературно-наукові бесіди, на яких вивчалася спадщина педагога М. І. Пирогова. Наприкінці 1890-х рр. вихованці інституту почали вивчати церковний спів: літургію та частково всеношню П. Чайковського. Інститутський оркестр був гордістю керівництва. Так, на Всеросійську виставку 1896 р. від Глухівського учительського інституту було надіслано фотокартку із його зображенням.

Також за директорства М. С. Григоревського (1909 – 1913) відновилася традиція проведення літературно-музичних вечорів, яка в період керівництва П. О. Міловського (1905 – 1909 рр.) проводилися із значно меншим розмахом. Зберіглася програмка такого літературно-

*Митрофан Семенович Григоревський –
директор Глухівського учительського інституту в
1909 - 1913 роках*

вокально-музичного вечора від 29 січня 1912 р., яка була видрукувана спеціально в глухівський типографії А. Дворкіна. У цьому заході брали участь хор інститутців, хор дитячий та хор із змішаним складом, оркестр балалаечників та відповідні виступи вихованців інституту. Відомо, що студент Олександр Довженко разом із вчителем російської мови В. Голубєвим брав активну участь у подібних вечорах. 1907 р. вихованці інституту організували літературний гурток на виступали із відповідними розвідками. Учасники цього зібрання навіть спромоглися видати на саморобному гектографі кілька номерів журналу «Луч». Також для потреб літературного товариства було сформовано власну бібліотеку.

Олександр Довженко у студентські роки

Із березня 1913-го по 22 серпня 1916 року посаду директора Глухівського учительського інституту обіймав **Леонід Якович Апостолов** (1865-1932). Він народився 5 квітня 1865 р. у станиці Ладизька Кубанської області (нині — станиця в Усть-Лабінському районі Краснодарського краю,

Леонід Якович Апостолов - директор Глухівського учительського інституту в 1913 - 1916 роках

рф) у родині священника. Закінчив Кубанську військову гімназію, а потім вступив на фізико-математичний факультет Київського університету святого Володимира (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка). Диплом отримав у 1889 році та з 1 лютого 1890 року вступив на державну службу. Спочатку працював у м. Гольдінген Курляндської губернії (нині - м. Кулдига, Латвійська Республіка). У грудні 1893 року 27-річний Леонід Апостолов переїхав до Тифліса (нині -

Тбілісі, Грузія). Через шість років – з 1899-го він вже інспектор народних училищ у Катеринодарі (нині - м. Краснодар, рф). Із 1903 по березень 1913 року він перебував на педагогічній службі в Ставрополі; зокрема, обіймав посаду директора Ставропільського інституту.

Маючи вже професійний та управлінський досвід 47-річний Леонід Якович переїжджає у березні 1913 року до повітового Глухова Чернігівської губернії. Окрім керівництва вчительським інститутом він викладає педагогіку та очолює педагогічну раду в Глухівській жіночій гімназії. Також Л. Апостолов зініціював відкриття в учительському інституті метеорологічної станції 18 (31) жовтня 1914 року.

Після звільнення з посади директора Глухівського учительського інституту 22 серпня 1916 року очолює Глухівську чоловічу гімназію, розташовану в сусідньому приміщенні (нині – центральний (другий) корпус Глухівського НПУ ім. О. Довженка). Звільнившись з посади директора гімназії у вересні 1917 року повернувся на Кубань, де був призначений директором Пашківської гімназії.

У березні 1918 року Л. Я. Апостлов був призначений головою географічної та метеорологічної секції Ради обстеження та вивчення Кубанського краю. Вже за радянської влади, у 1923 році очолив відділ у Кубансько-Чорноморському науково-дослідному інституті. Помер Л. Апостолов 23 липня 1932 р. на 68-му році життя.

1.5. Відомі вихованці Глухівського учительського інституту рубежу XIX – XX століть

Зрозуміло, що Глухівський учительський інституту до 1917 р. закінчила велика кількість непересічних особистостей, які реалізували себе на педагогічній та науковій ниві. Так, серед відомих випускників можна виокремити такі неординарні постаті: Ель Гершович Співак – доктор філологічних наук, член-кореспондент АН УРСР, Григорій Олексійович Сабалдир – кандидат філологічних наук, доцент, професор Київського педагогічного інституту, науковий співробітник Інституту наукової мови, Інституту мовознавства ВУАН; Митрофан Трохимович Христенко – співробітник Українського науково-дослідного інституту педагогіки, викладач Харківського педагогічного інституту; Юхим Павлович Філь – науковий співробітник науково-дослідної кафедри Кам'янець-Подільського інституту народної освіти; Василь Васильович Моніч – професор, завідувач науково-дослідної кафедри машинобудування Харківського технологічного

інституту; Петро Савович Міхно – член Російського географічного товариства, Російського ентомологічного товариства, дослідник та збирач матеріалів з ботаніки, ентомології, геології, орнітології в Монголії та Бурятії; Павло Андрійович Расторгуєв – доктор філологічних наук, професор Московського університету та Новозибківського педагогічного інституту, відомий діалектолог, дослідник говорів українсько-російсько-білоруського порубіжжя; Артем Максимович Лукашов – перший селекціонер плодівих культур на Далекому Сході, керівник плодово-ягідного питомника, який був відзначений Великою срібною медаллю на Всесоюзній сільськогосподарській виставці (1939). Варто згадати й шосткинського краєзнавця, археолога, етнографа Івана Свиридовича Абрамова.

У свою чергу велика кількість випускників Глухівського учительського інституту проявила себе на педагогічній ниві. Так, Феодор Михайлович Трескін та Петро Степанович Жежерін – багаторічні працівники Київської педагогічної біостанції (1920 – 1930-ті рр.), Юрій Гаврилович Рожков – професор, директор Глухівського інституту соціального виховання, Сергій Моїсейович Солошенко, Дем'ян Антонович Онацький, Аркадій Вікторович Кириченко, Василь Костянтинівич Федоренко – знані педагоги, викладачі Глухівського інституту дореволюційної та непівської доби. Також варто згадати Івана Сергійовича Кухтенка – кандидата педагогічних наук, викладача Глухівського, Донецького інститутів народної освіти, Київської воєнної академії; Степана Петровича Дейнеки – багаторічного професора Новозибківського та Ферганського педагогічних інститутів, Никанора Казимировича Ярошевича – першого ректора Білоруського державного політехнічного інституту. Осібне місце серед педагогів, випускників інституту займає постать Ф. Г. Меліхова – «російського Макаренка», який керував відомою Большевською трудовою комуніою, про яку було знято фільм «Путівка в життя», що отримав нагороду Першого Міжнародного кінофестивалю у Венеції (1932).

Не варто й забувати випускників інституту, які реалізували себе в системі шкільної освіти. З величезного переліку випускників можна виокремити постать Костянтина Іраклійовича Зерова – багаторічного шкільного вчителя в Зінькові, інспектора народної освіти Кровецького та Конотопського повітів Чернігівської губернії. Можливо, як би не батько, то українська культура та наука не була збагачена напрацюваннями його синів поетів Миколи та Михайла Зерових, науковця – природознавця, академіка Дмитра Зерова. Ба більше, Костянтин Іраклійович свого часу був вчителем

Павла Губенка, який пізніше став загально знаним український письменником-сатириком Остапом Вишнею.

Зрозуміло, що не всі випускники Глухівського учительського інституту пов'язували своє життя з педагогічного та науковою діяльністю. Так, Глухівський інститут залишив вагоме місце в житті російських письменників Сергія Миколайовича Сергеева – Ценського, Ілля Самсоновича Шкапи, білоруського письменника Янка Журби, українських прозаїків Степана Васильченка та Костянтина Прохоровича Зленка. Глухівський інститут закінчив багаторічний керівник капели «Думка» Нестор Феофанович Городовенко, який разом зі своїм дітищем став відомим не тільки в межах СРСР, але й в Європі. Що вже казати, про випускника інституту 1914 р. О. Довженка, який золотими літерам вписав своє ім'я в український та світовий кінематограф.

Вихованці Глухівського учительського інституту залишили помітний слід й у політико-громадському житті Російської імперії та в добу революційних потрясінь пожовтневої доби. Так, Антон Георгійович Лесик (Лосик) 1907 р. був обраний від трудової партії по Чернігівській губернії в II Державну Думу. У подальшому разом з братом, Йосипом Георгієвичем Лесиком, став відомим учасником білоруського національного руху. У свою чергу Іван Симонович Паливода в 1919 – 1921 рр. очолював міністерство пошти та телеграфу УНР, а Андрій Іванович Лещенко очолював департамент нижчої освіти Міністерства народної освіти (1918), був депутатом Трудового конгресу (1919); Петро Михайлович Клунний та Бассараб Петро Кіндратович у 1917 р. були обрані депутатами Української Центральної Ради. Окремі вихованці Глухівського учительського інституту пов'язали свою долю з релігійною сферою. Так, вихованець інституту 1915 р. Проценко Стефан Максимович, незважаючи на сталінські репресії, зробив успішну кар'єру священнослужителя та став в митрополитом Харківським та Богодухівським.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Чи можна вважати історію окремого закладу вищої педагогічної освіти складовою частиною національної історії, і якщо так, то наскільки вона впливає на національний історичний наратив?

2. Чи доцільно вивчати історію педагогічного університету окремим курсом в рамках підготовки сучасних педагогів, враховуючи глобальні виклики в освіті?

3. Чи справедливо вважати Олександра Белявського ключою особою в заснуванні та розвитку Глухівського учительського інституту, якщо багато аспектів організації закладу освіти були зумовлені загальною державницькою політикою імперії?

4. Чи відображала освітня політика О. Белявського інтереси українського суспільства, чи лише слугувала інструментом імперської політики в регіоні?

5. Яким чином політичні та соціальні погляди директорів могли впливати на діяльність учительського інституту та формування національної свідомості тодішніх студентів?

6. Чи можна вважати, що політика директора Павла Міловського призвела до демократизації навчального процесу, чи, навпаки, посилила адміністративний тиск на студентів?

7. Чи можна вважати діяльність директорів Митрофана Григоревського та Леоніда Апостолова відповіддю на суспільно-політичні виклики часу, чи вона була відокремленою від реалій українського суспільства?

8. Якою мірою відомі випускники Глухівського учительського інституту вплинули на розвиток освіти в Україні, і чи цей вплив був переважно позитивним, чи суперечливим з огляду на контекст їхньої діяльності?

ЛЕКЦІЯ 2.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ З ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ У ГЛУХОВІ В ПЕРЕЛОМНІ 1916 – 1925 РОКИ

План лекції:

2. 1. Діяльність Глухівського педагогічного інституту з трьома факультетами: літературно-історичним (історико-філологічним), фізико-математичним та природничо-географічним з трирічним строком навчання в 1917 - 1921 рр. за директорства Костянтина Ягодовського (1916-1923 рр.)

2. 2. Розвиток Глухівського інституту народної освіти (ІНО) з факультетами соціального виховання й професійної освіти та трьома відділами на кожному: індустриально-технічному, сільськогосподарському та історико-літературному в 1921 - 1924 рр. за керівництва Якова Колубовського (1923-1924 рр.).

2. 3. Функціонування педагогічних курсів у Глухові в 1924-1925 рр. Діяльність завідувачів Павла Івченка (1924) та Якова Морачевського (1924-1925 рр.).

Мета заняття: сформуванню у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність Глухівського педагогічного інституту з літературно-історичним, фізико-математичним та природничо-географічним відділами в переломні 1917 - 1921 роки та визначити роль директора Костянтина Ягодовського в управлінні закладом освіти в 1916-1923 роках. Визначити основні аспекти розвитку Глухівського інституту народної освіти з літературно-історичним, фізико-математичним та природничо-географічним відділами в 1921 - 1924 рр. за керівництва Якова Колубовського (1923-1924 рр.). Проаналізувати функціонування педагогічних курсів у Глухові в 1924-1925 роках та діяльність завідувачів Павла Івченка (1924) та Якова Морачевського (1924-1925 рр.).

Основні поняття теми: Глухівський педагогічний інститут, Глухівський інститут народної освіти (ІНО), Глухівські педагогічні курси, літературно-історичний відділ, фізико-математичний відділ, природничо-географічний відділ.

Основні історичні діячі: Костянтин Ягодовський, Яків Колубовський, Павло Івченко, Яків Морачевський, Аркадій Кириченко, Іван Бурик.

Основні історичні дати подій: **1916 р.** – призначення новим директором інституту Костянтина Ягодовського; **1917 р.** – реорганізація закладу в педагогічний інститут; **1921 р.** – створення інституту народної освіти; **1923 р.** – призначення директором інституту Якова Колубовського; **1924 р.** – ліквідація інституту та відкриття педагогічних курсів.

2. 1. Діяльність Глухівського педагогічного інституту з трьома факультетами: літературно-історичним (історико-філологічним), фізико-математичним та природничо-географічним з трирічним строком навчання в 1917 - 1921 рр. за директорства Костянтина Ягодовського (1916-1923 рр.)

Лютнева революція та Жовтневий переворот 1917 р., тривала епоха кровавого міжвладдя до невпізнання змінили життя глухівських освітян. Місто почергово контролювали прихильники Української Центральної Ради, німці-союзники Павла Скоропадського, Директорія УНР, білогвардійці та більшовики, які вийшли з цього кривого місива переможцями. Зрозуміло, що революційна хвиля також якісно змінила Глухівський інститут. Збулася мрія освітян та установа була перетворена на заклад вищої освіти й відтепер називалась Педагогічний інститут (1917 – 1921 рр.). Звичайно, реорганізація навчального закладу передбачала його спеціалізацію за трьома напрямками: літературно-історичний (історико-філологічний), фізико-математичний, природничо-географічний факультети. Отримали можливість навчатися в інституті дівчата та євреї.

До 1919 р. заклад освіти закінчували вихованці, які навчалися ще за програмами учительського інституту. Тільки у 1920, 1921 рр. за новими програмами педагогічного інституту було випущено 47 осіб. 1921 р. педагогічний інститут був реорганізований у інститут народної освіти з одним факультетом соціального виховання (4 роки навчання), що готував учителів на трьох відділах: словесно-історичному, природничо-географічному, фізико-математичному. Окрім цього при інституті функціонували дворічні підготовчі курси та зразкова школа (на її базі студенти проходили практику).

Упродовж 1922 – 1923 рр. інститут випустив 32 студентів, а 1924 р. вихованці були переведені в інші навчальні заклади. Політичні реалії на межі 1910 – 1920-х рр. обумовили введення до навчальної програми нових курсів: українознавства, української мови та літератури, історії революційного та робітничого рухів, історії марксизму та ін. До 1924 р. навчання в інституті проводилося російською мовою, за винятком курсів з української та німецької мови.

На цей час Глухівський інститут мав достатньо добру матеріальну базу, яка була сформована ще до революції 1917 р. Так, функціонували бібліотека, педагогічний музей, педагогічний кабінет, хімічна лабораторія, фізичний кабінет та лабораторія, математичний кабінет, географічний кабінет, мінералогічний кабінет, ботанічна лабораторія, зоологічна лабораторія, фізіологічна лабораторія, метеорологічна станція, астрономічна вишка, дослідне поле та шкільний садок.

Попри політичну нестабільність, матеріальну скруту, злигодні, завдяки умілому керівництву **К. П. Ягодовського** інститут залишався острівцем аристократизму, поміркованості, професіоналізму та відповідальності.

*Ягодівський Костянтин Павлович -
директор Глухівського учительського
інституту в 1916 — 1923 роках.*

Костянтин Павлович, випускник фізико-математичного факультету Санкт-Петербурзького університету, багаторічний викладач педагогічних курсів при Фребелівському товаристві, в Тенишевському училищі. Від 1916 по 1923 р. очолював Глухівський інститут. До беззаперечних заслуг Константина Павловича належало збереження навчального приладдя, бібліотеки, створення історичного музею. Фонди якого були сформовані із залишків бібліотеки, музею родини Кочубеїв з с. Ярославця; меблів з київського родинного помешкання родини Терещенків. На початку 1920-х рр. Глухівський інститут народної освіти за матеріально-технічною базою був одним з найкращих в Українській СРР. Також К. П. Ягодівському

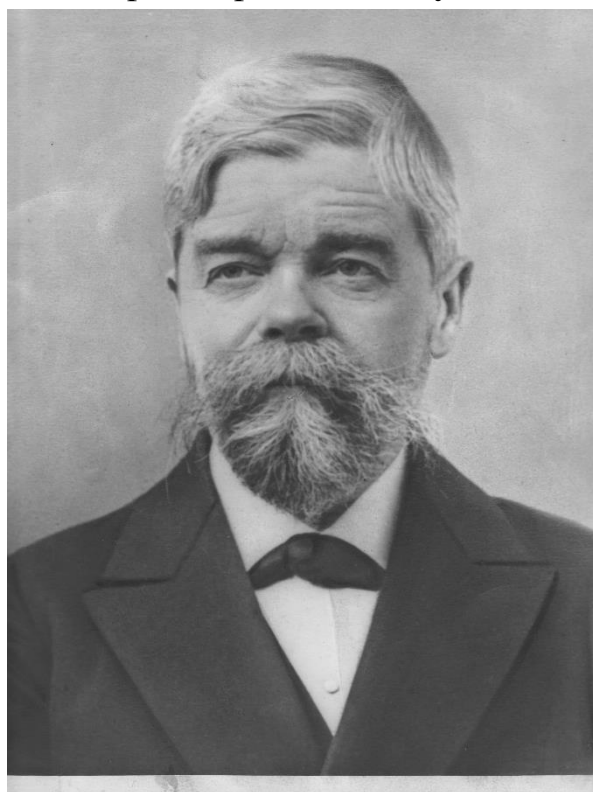
вдалося зберегти високопрофесійний склад викладачів інституту, які були випускниками найкращих вишів Києва, Санкт-Петербурга, Варшави, Одеси. Знаковий є те, що вони в подальшому стали відомими науковцями та викладачами. Так, С. Ф. Іваницький 1941 р. захистив докторську дисертацію з історії гайдамацького руху, І. С. Кухтенко став кандидатом педагогічних наук, О. П. Алексєєва з чоловіком І. А. Войтенко також захистили кандидатські дисертації та ін.

Новостворений інститут народної освіти (далі - ІНО) функціонував у складі двох факультетів - соціального виховання й професійної освіти із трьома відділами на кожному: індустріально-технічному, сільськогосподарському та історико-літературному.

Доречно наголосити, що всі ці викладачі працювали в екстрених умовах, особливо взимку 1921/1922 р, коли жалування не виплачували по чотири місяці, в навчальних приміщеннях було відсутнє світло, опалення (температура коливалась взимку від 3 до 8 градусів). 1923 р. К. П. Ягодівський був запрошений на роботу в Санкт-Петербург, у подальшому попри репресії реалізував себе як талановитий педагог-новатор.

2. 2. Розвиток Глухівського інституту народної освіти (ІНО) з факультетами соціального виховання й професійної освіти та трьома відділами на кожному: індустріально-технічному, сільськогосподарському та історико-літературному в 1921 - 1924 рр. за керівництва Якова Колубовського (1923-1924 рр.).

Замість К. П. Ягодовського у 1923 році заклад освіти в Глухові упродовж року очолював відомий психолог, філософ **Я. М. Колубовський**. Варто зазначити, що Яків Михайлович ще до 1917 р. був відомим фахівцем у сфері спеціальної педагогіки та психології, а також філософії. З 1920 р. він викладав у Глухівському інституті предмети: вступ до філософії, загальну психологію трудового навчання. 1924 р. у зв'язку із ліквідацією в Глухові інституту народної освіти був переведений у Ніжин та плідно працював упродовж наступного десятиріччя.

Колубовський Яків Миколайович - директор Глухівського учительського інституту (1923—1924), Глухівського інституту народної освіти.

Більшовицьке керівництво на початку 1920-х рр. відійшло від екзаменаційної системи формування контингенту студентства та замінило його класовим принципом. Фактично в інститут направлялися особи, які мали посвідчення від партійних, комсомольських і профспілкових організацій, комнезамів та політорганів Червоної Армії. Як наслідок багато студентів не були спроможні вчитися, оскільки не мали відповідної підготовки. Завдяки цьому підходу та чисткам на кінець 1921 р. 80 % студентів інституту походили з робітничих та селянських родин.

Для контролю за викладачами та вихованцями навчального закладу була введена штатна посада політкомісара інституту, яку очолювали почергово І. А. Осадчий та Я. А. Коган. Відповідно духу епохи 1922 р. було створено комсомольський осередок. Іншим центром впливу на вихованців інституту

було виконбюро – студентський виборний орган. На початку 1920-х рр. більшовикам вдалося уміло використовувати викладацький та студентських актив інституту в пропагандистській діяльності. Так, 1920 р. викладачі виступали у госпіталях, червоноармійських частинах, у школі червоних командирів; 1922 р. викладачі Я. Ступка, І. А. Войтенко та студенти В. Шатілов, Є. Пашкевич, Шкаморда організовували концерти художньої самодіяльності. Отримані кошти направлялися у фонд допомоги голодуючим Поволжя, для каси взаємодопомоги Петроградських вишів та ін. 1923 р. студенти разом з комсомольцями міста створили перші піонерські загони в Глухові. 1924 р. викладач музики та співів інституту Я. Ступка організував перший на Глухівщині піонерських хор, який під його керівництвом підготував та поставив дві дитячі опери «Червона Шапочка», «Білосніжка».

1924 р. Глухівський учительський інститут був зліквідований. У краєзнавчому дискурсі склалася думка, що причиною ліквідації установи була забастовка студентів на Пасху з вимогою продовження канікул. Проте, на нашу думку, очільники Країни Рад просто вирішили зекономити кошти та закрили установу. Майно було передане Ніжинському та Чернігівському інститутам народної освіти. Більшість викладачів отримали роботу в Донецькому інституті народної освіти, студенти переходили в інші навчальні заклади за бажанням.

Упродовж 1920 – 1924 рр. в інституті навчалися або закінчили неординарні особистості, а саме: доктор педагогічних наук, професор академік АПН СРСР С. Г. Шаповаленко, доктор біологічних наук, член-кореспондент АН УРСР Є. І. Квасніков, доктор технічних наук, професор М. Ф. Казанський, доктор технічних наук М. Р. Ющенко; кандидат історичних наук Ленінградського педагогічного інституту ім. Герцена Н. С. Зенченко, кандидат історичних наук, завідувач відділу Музею О. С. Пушкіна (Москва) І. Д. Марченко, кандидати фізико-математичних наук: доцент Дніпропетровського університету М. В. Мохов, викладач Глухівського педагогічного інституту І. В. Бурик, кандидат історичних наук Ленінградського інституту водного транспорту Є. Ф. Пашкевич, кандидат філологічних наук, доцент Міського педінституту Л. Г. Согарьов, кандидат педагогічних наук, доцент Львівського педагогічного інституту Л. І. Котлярова та ін.

2. 3. Функціонування педагогічних курсів у Глухові в 1924-1925 рр. Діяльність керівників Павла Івченка (1924) та Якова Морачевського (1924-1925 рр.).

На початку 1924 року, за свідченням учасника тих подій, асистента мовно-літературної кафедри та секретаря комісії з ліквідації Глухівського інституту народної освіти Аркадія Вікторовича Кириченка (1870-1953), сталось заворушення серед студентів відділу соціального виховання інституту. Студенти, що вступили у 1921-1922 навчальному році поділявся на дві групи: вступники, що склали іспити за підвищеною програмою, були зараховані до так званого відділу профобру, з трьохрічним курсом навчання, а інші кандидати, зокрема, учні підготовчої групи при інституті, зараховані до відділу соцвиху, з чотирьохрічним курсом навчання. В січні 1924 р. студенти соцвиху порушили клопотання скоротити перебування їх в інституті на один рік, щоб, таким чином, випустити їх в 1924-му році разом з профобровцями. Педрада ІНО не визнала за можливе задоволити клопотання студентів соцвиху про дострокову видачу дипломів про закінчення ІНО: відмовила. Тим часом наближалися весняні канікули, що припадали на час святкування «Паски». Група студентів, за проводом І. В. Бурика і двох братів Гордієвських, посилаючись на те, що в РСФСР весняні канікули тривають протягом 3-х тижнів, а в УРСР – тільки два тижні, провели постанову про збільшення терміну весняних канікул до трьох тижнів. Зважаючи на умовляння політрука Я. А. Когана, ректора К. П. Колубовського і викладачів, більшість студентів не прийшли на заняття після двохтижневого відпочинку, і таким чином, канікули тривали три тижні.

Унаслідок цього «страйку» прийшло розпорядження народного комісаріату освіти УСРР: 1) Глухівський ІНО закрити з 1 липня 1924 р.; 2) Студентів 3-х курсів випустити після захисту дипломних робіт. 3) Викладацькому складу запропонувати в разі їх бажання перевестись до відкритого Луганського інституту. 4) майно Глухівського інституту передати Чернігівському і Ніжинському інститутам.

Більшість викладачів поїхали до міста Луганська, дехто в інші міста. Ректор професор К. П. Колубовський мав намір вийти у відставку і тому залишився у Глухові. Залишились також у Глухові викладачі української мови А. В. Кириченко, Т. А. Криушенко – викладач ручної праці і Є. Б. Гурба – викладачка німецької мови. Ці особи стали потім викладачами педтехнікуму і педагогічному інституту і зараз працюють у м. Глухові.

Ліквідаційна комісія вжила всіх заходів, щоб не допустити розбазарювання інститутського майна, яке збиралося протягом півстоліття, і яке повинне стати базою для педагогічно-освітньої роботи Глухова. При підтримці районного партійного комітету і профспілкових організацій пощастило домогтися того, щоб спадкоємці Чернігівський і Ніжинський інститут обмежити мінімумом майна.

До Ніжинського інституту перевезли п'ять столярських верстатів із комплектом інструментів, один токарний верстат і частину найбільш цінної бібліотеки педагогічного і філософського відділу, а до - Чернігівського інституту вивезли хімічні ваги та частину бібліотеки. Все інше майно інституту, кабінети хімічний, фізичний, біологічний, музей тощо залишилися в Глухові. Повстало питання, як найдоцільніше використати майно і приміщення закритого інституту?

Ліквідаційна комісія зняла питання перед Наркомосом і Новгород-Сіверською Округою про відкриття в Глухові педагогічного закладу на базі закритого інституту. Наркомос дав дозвіл на відкриття в Глухові 3-х річних педкурсів, але на місцевому бюджеті.

1 жовтня 1924 р. відкрилися Глухівські трьох-річні педкурси, на утримання яких Новгород-Сіверський Окрісполком асигнував 15 000 карб. На ці мізерні кошти Педкурси проіснували 11 місяців. Викладачі віддано працювали на педкурсах, маючи заробіток по 10 – 15 крб. на місяць.

Першим завідувачем курсів у вересні 1924 року був призначений **Павло Івченко** (1891 - ?) Він прослухав курс дисциплін історико-філологічного факультету Харківського університету, після чого перейшов на фізико-математичний факультет цього ж ЗВО. У 1911-1917 р. працював на підготовчих курсах у Харкові, а потім - викладачем математики в Одеській жіночій гімназії. У 1919 р. переїхав до Глухова. До 1922 р. Павло Федорович працював у міських школах та на підготовчих курсах при Глухівському інституті, де впродовж 1922–1924 рр. викладав країнознавство, географію України, методику викладання географії. У грудні 1924 р. був звільнений з посади завідувача Глухівських педагогічних курсів та продовжував викладацьку діяльність у Глухові. У 1925–1930 рр. - викладач географії в Глухівському педагогічному технікумі. Вірогідно, цю дисципліну викладав він і в 1930–1933 рр. у Глухівському інституті соціального виховання. У 1930–1931 рр. брав участь у боротьбі з безграмотністю.

У грудні 1924 р. на посаду завідувача педкурсами було призначено 50-річного **Якова Морачевського** – уродженця с. Щаснівка Козелецького повіту Чернігівської губернії. Провчившись чотири роки в Чернігівській духовній

семінарії – за бажанням батька - священника, він був відрахований за участь у «семінарському бунті». Проводив приватні уроки. 1895 р. склав іспити на вчителя й отримав відповідну посаду в школі рідного Козелецького повіту. 1896 р. перейшов до Майнівської с/г школи на посаду вчителя підготовчого класу, а пізніше – до Калужької молочної школи. Упродовж 1899–1902 рр. навчався на природничому факультеті Московського університету. Із 1902 по 1915 рр. викладав на зуболікарських курсах у Москві, а в 1910–1913 рр. – у приватній художній школі Мешкова. 1915 р. захворів і залишив педагогічну діяльність. Революційного 1919-го року повернувся на батьківщину в Україну. Певний час вчителював у Старо-Баканській школі, а з квітня 1920 р. по 1923 р. виконував обов'язки завідувача шкільним підвідділом Козелецького повітнаросвіти і вчителя у Козелецькій семирічній школі. У 1922–1923 рр. викладав природознавство, методику природознавства та малювання спочатку на Козелецьких педкурсах, а потім – у Козелецькій школі. До липня 1925 р. працював завідувачем Глухівськими педагогічними курсами. Після їх закриття переїхав до Чернігова, де працював у школі. У 1926 р. знову повернувся до Глухова, де до 1933 рр. обіймав посаду завідувача краєзнавчого музею.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Чи можна вважати діяльність закладів освіти в Глухові в період 1916–1925 рр. безперервною, зважаючи на постійні зміни у керівництві та реорганізації, чи, навпаки, ці зміни спричинили втрату спадкоємності освітньої традиції?

2. Якою мірою революційні та постреволуційні події (1917–1921 рр.) вплинули на зміст освіти в Глухівському педагогічному інституті та інституті народної освіти: чи це була вимушена реакція на суспільні зміни, чи цілеспрямована освітня політика?

3. Чи можна вважати реорганізацію інституту під керівництвом Костянтина Ягодівського в 1917–1921 рр. такою, що відповідала новим соціальним і політичним реаліям, чи вона призвела до втрати традицій і занепаду якості підготовки вчителів?

4. Чи діяльність Костянтина Ягодівського як директора інституту була більше спрямована на збереження освітніх стандартів, чи на адаптацію інституту до політичних вимог радянської влади?

5. Чи можна стверджувати, що керівництво інститутом Яковом Колубовським призвело до розвитку нових педагогічних підходів, чи це був лише період формальної стабілізації на тлі відсутності стратегічних змін?

6. Чи діяльність Якова Колубовського відповідала завданням підготовки нової радянської інтелігенції, чи вона, навпаки, зосереджувалась на збереженні елементів дореволюційної освітньої системи?

7. Якою мірою короткострокові педагогічні курси могли компенсувати втрати у системі підготовки вчителів у Глухові, зважаючи на те, що інститут народної освіти був розформований у 1924 році?

8. Чи діяльність Павла Івченка та Якова Морачевського на посаді завідувачів педагогічних курсів сприяла підготовці фахових кадрів для нових радянських шкіл, чи це була суто тимчасова міра, яка не мала довготривалого ефекту на регіональний освітній рівень?

ЛЕКЦІЯ 3.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ СТАЛІНСЬКІ ЧАСИ В ОСВІТІ ГЛУХОВА (1925-1933 РР.) ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В 1934 – 1938 РОКИ

План лекції:

3. 1. Діяльність Глухівського вищого педагогічного технікуму в 1925 - 1930 рр. за керівництва Юрія Нестеренка (1925-1927 рр.) та Івана Лошнякова (1927-1930 рр.).

3. 2. Створення та функціонування Глухівського інституту соціального виховання з робітфаком в 1930-1933 рр. з п'ятьма факультетами: історичний, літературний, техно-математичний, агробіологічний та фізичний, а також денного та вечірнього робітничих факультетів (директори Платон Горілий (1930-1931 рр.), Дмитро Донський (1931-1932 рр.) та Юрій Рожков (1932-1934 рр.).

3. 3. Започаткування в 1933 р. діяльності Глухівського педагогічного інституту з підготовки учителів для середніх шкіл на трьох факультетах: фізико-математичному, природничо-географічному та історико-філологічному / мови й літератури (директори Леонід Гаркуша (1934-1935 рр.) та Олександр Стрельцов (1935-1938 рр.).

Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність Глухівського педагогічного технікуму в 1925 - 1930 рр., визначити роль директора Платона Горілого в започаткуванні діяльності Глухівського інституту соціального виховання в 1930 - 1931 рр. Визначити основні аспекти розвитку ІНО за керівництва Дмитра Донського (1931-1932 рр.) та Юрія Рожкова (1932-1934 рр.). Проаналізувати функціонування Глухівського педагогічного інституту в складі математичного, фізичного, мовно-літературного, історичного та агробіологічного факультетів у 1934-1938 рр.

Основні поняття теми: Глухівський педагогічний технікум, Глухівський інститут соціального виховання (ГІСВ або соц.-вих), Глухівський педагогічний інститут, учитель середньої школи,

математичний факультет, фізичний факультет, мовно-літературний факультет, історичний факультет, агробіологічний факультет.

Основні історичні діячі: Юрій Нестеренко, Іван Лошняков, Платон Горілий, Дмитро Донський, Юрій Рожков, Леонід Гаркуша, Олександр Стрельцов.

Основні історичні дати подій: **1925 р.** – створення Глухівського педагогічного технікуму; **1925 р.** – призначення першим завідувачем технікуму Юрія Нестеренка; **1927 р.** – призначення зав. технікуму в Глухові Івана Лошнякова; **1930 р.** – реорганізація закладу в інститут соціального виховання; **1934 р.** – створення Глухівського педагогічного інституту; **1934 р.** – призначення першим директором педагогічного інституту Леоніда Гаркуші; **1927 р.** – призначення новим директором педінституту Олександра Стрельцова.

3. 1. Діяльність Глухівського вищого педагогічного технікуму в 1925 - 1930 рр. за керівництва Юрія Нестеренка (1925-1927 рр.) та Івана Лошнякова (1927-1930 рр.).

У 1925 р. педагогічні курси в Глухові були реорганізовані на вищий педагогічний технікум, що мав готувати вчителів для початкової школи. Цікаво, що в нововідкритій установі підібрався достатньо цікавий, професійний штат працівників, більшість яких продовжили роботу в Глухівському інституті соціального виховання.

Серед очільників технікуму доцільно виокремити постать **Ю. Г. Нестеренка**. Юрій Гаврилович – випускник Ніжинського історико-філологічного інституту 1912 р. На початку 1920-х рр. він почергово викладав на Остерських педкурсах та Новгород-Сіверських педкурсах (технікумі). 15 липня 1925 р. переведений на посаду завідувача та викладача історії педагогіки й дошкільного виховання в Глухівському педагогічному технікумі. У глухівський період своєї діяльності (1925 – 1928 рр.) брав участь в літературному об'єднанні «Вперед» (член правління). Також друкувався в балетні Окружного ІНО зі статтями: «Виразне читання та його місце в школі». Були підготовлені, але не опубліковані статті: «Методика читання художніх творів», «Методика читання ділових статей». 15 серпня 1928 р. звільнений з посади завідувача Глухівським педагогічним

технікумом. У подальшому працював у Чернігівському інституті народної освіти.

Саме за цього керівника в технікумі набула широкого розмаху художня самодіяльність. Щотижня виходила стінна газета «Освітянин» та світлова газета. Для вихованців технікуму влаштовувалися екскурсії в Москву та Ленінград. Частина вихованців педагогічного технікуму брали участь в літературному об'єднанні м. Глухова, яким керував працівник редакції газети «Червоне село» Ф. Ладуха. Також силами вихованців технікуму ставилися такі серйозні вистави та п'єси, як «Запорожець за Дунаєм», «Наталка Полтавка». За спогадами краєзнавця Х. М. Остапенка в закладі освіти на той час була якісно організована педагогічна практика.

Упродовж 1925 – 1932 рр. Глухівський педагогічний технікум закінчили 702 особи.

3. 2. Створення та функціонування Глухівського інституту соціального виховання з робітфаком в 1930-1933 рр. з п'ятьма факультетами: історичний, літературний, техно-математичний, агробіологічний та фізичний, а також денного та вечірнього робітничих факультетів (директори Платон Горілий (1930-1931 рр.), Дмитро Донський (1931-1932 рр.) та Юрій Рожков (1932-1934 рр.).

1930 р. вищий педагогічний технікум був реорганізований в Глухівський інститут соціального виховання (далі – ІСВ або соц.-вих). Новий заклад вищої освіти готував майбутніх учителів 5 – 7-х класів на в 1930-1933 рр. на п'яти факультетах: історичному, літературному, техно-математичному, агробіологічному та фізичному. Комплекс, до якого входили інститут соціального виховання (далі – ІСВ), робітфак, педтехнікум і педагогічні курси, отримав назву Глухівського педагогічного комбінату. Також функціонували в 1930-1933 рр. денний та вечірній робітничий факультети.

Першим директором нового ЗВО було призначено **Платона**

Горілий Платон Спиридонович - директор Глухівського інституту соціального виховання у 1930 – 1931 роках

Горілого. Він народився 1896 р. у с. Печенюги Новгород-Сіверського повіту Чернігівської губернії (нині – село в складі Новгород-Сіверської міської громади Новгород-Сіверського району Чернігівської області). Директором Глухівського інституту соціального виховання Платон Спиридонович працював протягом 1930–1931 навчального року. Відомо, що в роки німецько-радянської війни був комісаром партизанського загону Чернігівського партизанського з'єднання О. Ф. Федорова. Загинув у квітні 1943 р. біля села Тихоновичі (з 2020 року – в складі Сновської міської громади Корюківського району) на Чернігівщині.

У 1931 та 1932 рр. частина вихованців Глухівського соц.-виху випускалася за навчальними програмами педагогічного технікуму. 1933 р. відбувся єдиний випуск інституту соціального виховання, що нараховував 90 учителів для семирічної політехнічної школи.

Після недовгого періоду керівництва ІСВ у Глухові у 1931-1932 роках **Дмитром Донським** цей заклад вищої освіти очолив **Юрій Рожков**. Він народився в 1891 році у родині селянина-середняка на Чернігівщині. У 1909 р. закінчив Коростишівську учительську семінарію. У 1909–1911 рр. обіймав посаду завідувача Новодроківської народної земської школи в Суразькому повіті Чернігівської губернії. З 1911 по 1914 рр. – навчався в Глухівському учительському інституті. У 1914–1915 рр. працював учителем вищої початкової школи та педагогічних курсів у м. Балта Одеської губернії. Під час Першої

Рожков Юрій Гаврилович - директор Глухівського інституту соціального виховання, педінституту, педтехнікуму і робітфаку (1932–1934)

світової війни протягом вересня 1915-го – червня 1916 року проходив військову службу в чині рядового військових частин (м. Одеса, м. Новочеркаськ). У бойових операціях участі не брав. У 1916–1917 рр. працював учителем вищої початкової школи та педагогічних курсів у Житомирі. Із 1917 по 1919 р. обіймав посаду завідувача відділом народної освіти Волинського губерньського земства. Водночас за сумісництвом продовжував учителювати в одній із місцевих шкіл. У 1919 р. був призначений завідувачем загальним педагогічним відділом Житомирської губнаросвіти. З 1921 по 1927 рр. виконував обов'язки секретаря правління спілки «Робос», а також за сумісництвом працював викладачем Житомирських педагогічних курсів та Укрпедтехнікуму. У педагогічному технікумі викладав такі дисципліни, як історія класової боротьби, історичний матеріалізм, методи політосвітроботи. Від 1 жовтня 1927р. – в. о. штатного викладача 1-ї групи політичних дисциплін Житомирського інституту народної освіти. У 1928–1930 роках – помічник директора, доцент Житомирського інституту народної освіти. Із 1930 по 1932 рр. – директор сільськогосподарського технікуму в місті Білки, що на Закарпатті. У 1932–1934 рр. працював директором Глухівського інституту соціального виховання, а також мав учене звання професора, викладав основи ленінізму. До пенсії працював викладачем Орловського педагогічного інституту.

3. 3. Започаткування в 1933 р. діяльності Глухівського педагогічного інституту з підготовки учителів для середніх шкіл на трьох факультетах: фізико-математичному, природничо-географічному та історико-філологічного / мови й літератури (директори Леонід Гаркуша (1934-1935 рр.) та Олександр Стрельцов (1935-1938 рр.).

Постановою ЦК ВКП (б) від 25 серпня 1932 р. передбачалося реорганізація семирічних політехнічних шкіл на десятирічки. Тому 1933 р. інститут у Глухові був реорганізований в педагогічний, який тепер складався з трьох факультетів: фізико-математичного, природничо-географічного та історико-філологічного / мови й літератури. Першим директором педінституту було призначено **Леоніда Григоровича Гаркушу**. Він очолював цей ЗВО протягом 1934-1935 навчального року.

Що, цікаво, навчальний план в педінституті, що був розрахований на чотири роки мав виконуватися за три роки. Для досягнення поставленої мети було збільшено кількість недільних годин та тривалість навчального року. У 1934 та 1935 рр. випускникам педагогічного інституту видавалися дипломи про отримання вищої педагогічної освіти. У свою чергу випускникам наступних років видавалися довідки про закінчення трьох курсів. Четвертий вони мали право закінчити на заочній форм навчання.

1934 р. рішенням Народного комісаріату освіти УРСР історичний та мовно-літературний факультети були закриті, виховані переведені у Ніжинський та Чернігівський педагогічні інститути. У свою чергу, математичний та фізичний факультети були об'єднані у фізико-математичний. Тому на 1934 – 1935 н. р. в інституті функціонували лише два факультети: фізико-математичний та хіміко-біологічний.

У 1935 р. Глухівський виш очолив 32-річний уродженець Харківщини **Олександр Стрельцов**. Працював із 15-річного віку: різноробом на цукровому заводі у с. Вільний Колодязь Вовчанського повіту, потім - телефоністом у м. Вовчанську, згодом - завідувачем відділу праці Вовчанського виконкому та головою КНС, з 1924 по 1928 рр. він обіймав посаду голови Жовтневої сільської ради Вовчанського району (з 2016 р. – с. Лиман Симінівської сільради, а з 2020 р. – у складі Вовчанської міської громади Чугуївського району) Харківської області. З 1929 по 1932 роки О. Стрельцов навчався в Харківському інституті народної освіти. Разом із навчанням, протягом 1930-1931 рр. працював на посаді секретаря партійного комітету Янушпільського цукрового заводу в Житомирській області. У 1932 р. дипломований фахівець був призначений директором педагогічного технікуму в Конотопі Чернігівської (з 1939 р. – Сумської області). Того ж 1935 р. Олександр Андрійович був призначений завідувачем районного відділу освіти. У 1935 - 1938 рр. він працював учителем у м. Глухові Чернігівської області. У 1935–1938 рр. Олександр Андрійович працював директором Глухівського педагогічного (з 1937 р. -

*Леонід Григорович Гаркуша -
директор Глухівського педагогічного
інституту в 1934 - 1935 роках*

учительського) інституту. Поїхавши з Глухова, він із 1938 по 1939 рр. обіймав посаду директора Житомирського педагогічного інституту. Наприкінці 1940-х рр. працював також директором Ворошиловградського педагогічного інституту.

За три роки свого існування (1934-1937 рр.) Глухівський педагогічний інститут випустив 723 майбутніх учителів середніх та неповних середніх шкіл.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Чи можна вважати, що політичні зміни в СРСР вплинули на призначення Юрія Нестеренка завідувачем Глухівського педагогічного технікуму? Як це могло відбитися на якості освіти?

2. Як соціально-економічна політика СРСР вплинула на кадрову політику Інституту соціального виховання у Глухові в 1930-1933 роках? Чи були призначення директорів результатом політичних впливів?

3. Яким чином зміна директорів (Платон Горілий, Дмитро Донський, Юрій Рожков) вплинула на освітній процес в Інституті соціального виховання? Чи можна говорити про непослідовність освітньої політики?

4. Як економічні труднощі початку 1930-х років могли позначитися на функціонуванні Інституту соціального виховання та якість підготовки фахівців?

5. Чому на вашу думку, створення Глухівського педагогічного інституту відбулося саме у 1937 році? Яким чином ця подія була пов'язана з політичними подіями в Україні?

6. Чи була підготовка майбутніх учителів у Глухівському педагогічному інституті достатньо методично грамотною, щоб відповідати вимогам сучасного освітнього процесу? Як впливали зміни в керівництві на ефективність викладання?

7. Які могли бути мотиви частих змін директорів у Глухівському педагогічному інституті між 1934 і 1938 роками? Чи це пов'язано з політичною цензурою та репресіями?

8. Чи можна стверджувати, що створення нових факультетів у Глухівському педагогічному інституті було наслідком зростання освітніх потреб в Україні або це було продиктовано політичними цілями?

ЛЕКЦІЯ 4.

ІСТОРІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛУХІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ В 1937 – 1954 РОКАХ

План лекції:

4. 1. Історія Глухівського учительського інституту з трьома факультетами: фізико-математичним, природничо-географічним та мови й літератури з українським і російським відділами у 1937-1941 рр. за директорства С. Навоєнка (1938 р.) та Дмитра Гарана (1938-1941, 1943-1945 рр.)
4. 2. Вплив німецько-радянської війни та фашистської окупації та функціонування та розвиток ГУІ в умовах післявоєнної відбудови за директорства Дмитра Гарана.
4. 3. Розвиток Глухівського учительського інституту в 1945 – 1954 рр. за директорства Івана Чуйка (1945-1947 рр.), Григорія Сапітона (1947-1952 рр.) та Фелікса Мазура (1952-1954 рр.).

Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність Глухівського учительського інституту (ГУІ) в 1937 - 1941 рр., визначити роль директора Дмитра Гарана, діяльність якого була перервана німецько-радянською війною та окупацією Глухова в 1941 - 1943 рр. Визначити основні аспекти розвитку ГУІ за часів післявоєнної відбудови. Проаналізувати функціонування Глухівського учительського інституту в складі фізико-математичного, природничо-географічного та факультету мови й літератури з українським і російським відділами у 1945-1954 рр. за директорства Івана Чуйка, Григорія Сапітона та Фелікса Мазура.

Основні поняття теми: учительський інститут, Глухівський учительський інститут, Глухів, фізико-математичний факультет, природничо-географічний факультет, факультет мови й літератури, «Великий терор», репресії, окупація, німецько-радянська війна.

Основні історичні діячі: Дмитро Гаран, Іван Чуйко, Григорій Сапітон, С. Навоєнко, Фелікс Мазур, Федір Овчаренко.

Основні історичні дати подій: **1937 р.** - створення Глухівського учительського інституту з трьома факультетами: фізико-математичним, природничо-географічним та мови й літератури з українським; **1938 р.** -

призначення директором ГУІ Дмитра Гарана; **1941 р.** – припинення діяльності Глухівського учительського інституту внаслідок окупації Глухівщини; **1943 р.** – відновлення функціонування ГУІ після повернення радянської влади; **1945 р.** – призначення новим директором учительського інституту Івана Чуйка; **1947 – 1952 рр.** – керівництво інститутом Григорієм Сапітоном; **1949 р.** – написання історії Глухівського учительського інституту до 75-річчя закладу освіти; **1952 рр.** – призначення директором ГУІ Фелікса Мазура.

4. 1. Історія Глухівського учительського інституту з трьома факультетами: фізико-математичним, природничо-географічним та мови й літератури з українським і російським відділами у 1937-1941 рр. за директорства С. Навоєнка (1938 р.) та Дмитра Гарана (1938-1941 рр.).

1937 р. Глухівський педагогічний інститут був реформований в учительський інститут та мав готувати вчителів 5 – 7-х класів на трьох факультетах: фізико-математичному, природничо-географічному та мови й літератури з українським і російським відділами. За 1939 – 1941 рр. заклад вищої освіти закінчили 365 студентів. У свою чергу два курси, що навчалися за програмою педагогічного інституту продовжували навчатися за старою трьохрічною програмою до літа 1939 р. Від 1930 р. у структурі Глухівського інституту продовжував працювати педагогічний технікум, який 1938 р. був перетворений на педагогічну школу, а 1939 р. переведений у м. Білопілья новоствореної Сумської області.

Частина вихованців інституту до 1941 р. направлялися на роботу в новоприєднані після т. зв. «Золотої осені» західні області Української РСР. Варто також підкреслити, що керівництво совєцької України виділяло значні кошти на покращення матеріального забезпечення інституту. Так, напередодні німецько-радянської війни в інституті були добре обладнані учбові кабінети, лабораторії, актові та фізкультурні зали, спортивний майданчик, тир, читальний зал, бібліотека, що нараховувала 100 тис. книг, теплиця тощо. Окрім того працював співочий хор, який очолював випускник Варшавської консерваторії С. Є. Мацелінський. 1933 р. за його сприяння інституту відвідав відомий український радянський композитор В. М. Верховинець. Разом із відомим композитором хор виконав українські народні пісні: «Ой, видно село», «Дванадцять косарів» тощо.

У 1930-х рр. Глухів перетворився на справжній інтелектуальний осередок регіону Сіверщини. Так, у ньому розміщувалися з 1931 р. Всесоюзний науково-дослідний інститут конопель, з 1932 р. – Сільськогосподарський інститут. Окрім цього працювали спеціалізовані середні навчальні заклади: технікум механізації сільського господарства та медичний технікум з двома відділами (фельдшерським та акушерським). Тому попри часту зміну керівництва, репресії, ідеологічні переслідування серед викладачів Глухівського інституту зустрічаємо неординарні особистості.

Так, математику в інституті викладали професори: випускник Віденського університету та Віденського гірничого інституту О. В. Улановський, випускник Петербурзького університету, викладач Київського політехнічного інституту М. П. Соколов, випускник Харківського університету, кандидат фізико-математичних наук Г. І. Гаврилко. У свою чергу фізику викладав випускник Московського університету, багаторічний викладач Одеського інституту народної освіти, відомий спеціаліст у сфері методики фізики, професор П. А. Талько-Гринцевич.

Не менш цікаві особистості викладали дисципліни природничого циклу. Так, професором фізичної хімії працював випускник Петербурзького університету М. В. Колесников, а курс дарвінізму викладав відомий радянський науковець, професор, у подальшому багаторічний завідувач кафедри загальної ентомології та зоології Української сільськогосподарської академії М. М. Синицький. Відповідно й серед студентів та випускників Глухівського інституту 1930-х рр. знаходимо неординарних особистостей: доктора хімічних наук, академіка АН УРСР Ф. Д. Овчаренка, доктора біологічних наук, старшого наукового співробітника Інституту фізіології рослин АН УРСР З. М. Климовицьку, кандидата геолого-мінеральних наук, доцента Львівського університету ім. І. Франка М. Ю. Фішкіна, докора фізико-математичних наук, багаторічного співробітника Інституту фізики атмосфери АН СРСР М. С. Малкевича.

На жаль, життя освітян УРСР було пронизане домінуванням ідеологічних практик сталінського режиму, які супроводжувалися масовими, необґрунтованими репресіями. Так, 1920 р. було заарештовано лаборанта інституту Г. П. Алексеєва. 1929 р. був засуджений до трьох років таборів викладач російської мови та літератури В. Є. Зінголь. Проте ці арешти були поодинокими. Справжні репресії розпочалися з початку 1930-х рр. Так, улітку 1934 р. у результаті партійної чистки з інституту було викинуто 14 викладачів. 1935 р. доцент хіміко-біологічного факультету С. К. Сахаріленко був

засуджений до 3 років таборів. Асистент кафедри математики, «щасливчик» І. Д. Хоменко 1934 р. лише кілька місяців перебували під слідством.

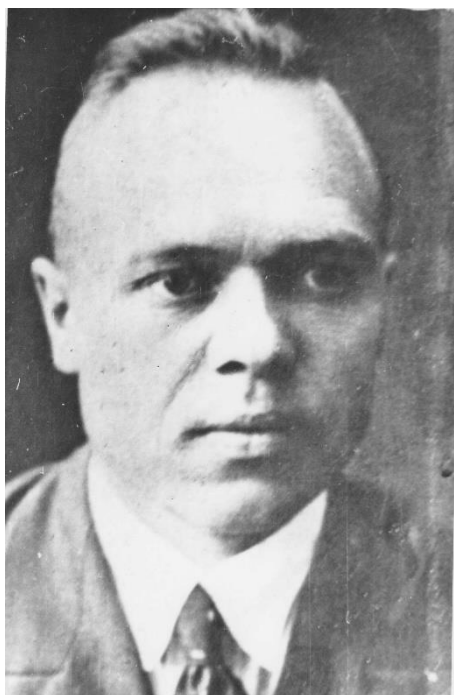
Справжні випробування для колективу інституту настали у жахливих 1937 – 1938 рр. «Великого терору», коли були необґрунтовано заарештовані та розстріляні на основі рішень «двійок» та «трійок»: професор кафедри хімії П. Х. Гребінь, в. о. доцента ботаніки Д. А. Іванченко, викладач фізики М. Х. Чайка, багаторічний викладач музики С. Є. Мацелінський. Дещо «повезло» викладачу педтехнікуму П. М. Кривоножко, який отримав лише 10 років таборів. У свою чергу цих викладачів змінювали кар'єристи: Лопатень, партійні агітатори з домашньою освітою І. С. Закс та ін. Репресії були комплексними й зачепили всіх осіб, що мали стосунок до інституту від обслуговуючого персоналу (конюх І. П. Душин, двірник Д. І. Рябцев) й до студентського середовища (П. П. Казановський, С. Т. Тюльпа, В. Ф. Пух, О. О. Курченко).

Тотальна ідеологізація навчального процесу проявилася й у залучені вихованців педтехнікуму, інституту кінця 1920-х – 1930-х рр. до участі в колективізації, «культурній революції». Так, студенти агітували та проводили колективізацію в с. Соснівка та с. Слоуті (з 2019 р. – села Шосткинського району, відповідно, в складі – Шалигинської селищної та Березівської сільського територіальних громад). Також вихованці та викладачі інституту залучалися до «культурної революції», що проявлялося у роботі пунктів з ліквідації неписьменності, проведенні антирелігійної агітації, організації святкування революційних свят. Ідеологізація проявлялася у всьому. Так, навіть педагогічна практика студентів перетворювалася з стажування на робочому місці вчителя на виконання обов'язків вчителя. Знаковим був 1937 р. коли до річниці Жовтневого перевороту більшовиків у сквері педагогічного інституту, вперше на Глухівщині, було встановлено пам'ятник В. Ульянову-Леніну.

4. 2. Вплив німецько-радянської війни та фашистської окупації та функціонування та розвиток інституту в умовах післявоєнної відбудови за директорства Дмитра Гарана.

З початком німецько-радянської війни кардинально змінюється життя учительського інституту в Глухові. У липні 1941 р. у місто почали прибувати перші ешелони з пораненими бійцями, які розміщувалися в Глухівських

школах № 1, 2, 3, приміщеннях сільгосподарського та учительського інститутів. На початку вересня 1941 р. частина викладачів була евакуйована, а інша була призвана в лави Червоної армії (М. С. Залогін, М. Н. Мацуй, М. Г. Бойко, І. В. Бурик, І. С. Закс та ін.).

*Гаран Дмитро Михайлович -
директор Глухівського учительського
інституту в 1938—1941 та 1943—
1945 роках.*

У роки цієї війни вихованці інституту приймали активну участь в підпільному та партизанському русі на Сумщині. Серед них можна відмітити Ф. П. Бондаренка – секретаря Червоного підпільного райкому партії, організатора партизанського загону, О. П. Белявського – комісара Глухівського партизанського загону, Г. Є. Боженко – учасницю партизанського з'єднання Г. Я. Базими, а також П. М. Голуба – командира роти Глухівського партизанського загону. Випускники вищих педкурсів С. П. Бідненко та Д. М. Курлук за мужність та героїзм були відзначені високим званням Героя Радянського Союзу.

У роки фашистської окупації приміщення глухівського інституту були перетворені на солдатські казарми та шпиталь. Інститутський

парк та площа перед навчальним закладом були перетворені на кладовище. Невтішна картина була доповнена руйнуваннями, яких зазнав центральний корпус від попадання бомби в серпні 1943 р. Також у часи лихоліття було знищено 60 тис книг з бібліотеки та все обладнання з навчальних кабінетів та лабораторій (за винятком 45 мікроскопів та інші оптичні прилади, які викладачі природничо-географічного факультету закопали влітку 1941 р. у підвальному приміщенні навчального корпусу). Загальна вартість завданих збитків в роки окупації 1943 р. була оцінена в 1, 5 млн. руб.

Наприкінці серпня 1943 року Глухів зайняли радянські війська й розпочалася активна робота з відновлення роботи учительського інституту. Багато сил а енергії з відбудови вишу доклав директор Дмитро Михайлович Гаран (1908 - 1952). Варто кілька слів сказати про цього керівника. 1934 р. він закінчив історичний факультет Мелітопольського педагогічного інституту. До 1938 р. встиг попрацювати на адміністративній роботі в Мелітопольському педінституті та Головліті УРСР. З 1938 по 1941 р. очолював Глухівський

учительський інститут. З вересня 1941-го по жовтень 1943 р. перебував у евакуації в Чкаловській області російської РФСР.

З жовтня 1943-го по січень 1945 р. Д. М. Гаран очолював Глухівський учительський інститут. Саме йому прийшлося налагоджувати навчальний процес. Упродовж жовтня – листопада 1943 р. із реєвакуйованих та місцевих освітян було сформовано штат викладачів інституту. Розпочати навчання 15 листопада 1943 р. прийшлося в приміщенні технікумі механізації та електрифікації сільського господарства, бо інститутські корпуси необхідно було відбудувати. Завдяки наполегливій праці викладачів та студентів вишу друге півріччя було розпочате в відбудованих, відремонтованих корпусах інституту.

На початку 1944 – 1945 навчального року розпочав свою роботу й заочний відділ, у серпні 1945 р. було випущено 24 особи. 1944 р. відбувся перший випуск на стаціонарі – 60 осіб, а 1945 р. – 180 вихованців, що прослухали курси на фізико-математичному та природничо-географічному факультетах. 1946 р. в інституті було відкрито мовно-літературний (філологічний) факультет з двома відділеннями: українським та російським.

4. 3. Розвиток Глухівського учительського інституту в 1945 – 1954 рр. за директорства Івана Чуйка (1945-1947 рр.), Григорія Сапітона (1947-1952 рр.) та Фелікса Мазура (1952-1954 рр.).

За наступників Дмитра Гарана - І. Ф. Чуйка, Г. Л. Сапітона та Ф. А. Мазура Глухівський учительський інститут інтенсивно розбудовувався. Станом на 1949 рік на стаціонарі навчалось 375, а на заочному відділенні 700 здобувачів вищої освіти.

Після об'єднання у 1952 р. із Конотопським учительським інститутом кількість студентів у Глухові на стаціонарі зросла до 800 осіб, а на заочному відділі – до 2000 осіб. Можна стверджувати, що в інституті на в другій половині 1940-х рр. – та на початку 1950-х рр. сформувалося достатньо цікавий штат викладачів, який був репрезентований кандидатами педагогічних наук Я. Салтаном, Г. Ілляшенко (пізніше став професором), кандидатом географічних наук В. Д. Симоненком, кандидатом психологічних

наук Р. М. Ліновим, кандидатами біологічних наук С. Л. Самарською та Д. І. Сакало, кандидатом філологічних наук І. Чередніченком та ін.

*Сапітон Григорій Львович - директор
Глухівського учительського інституту
(1947 – 1952)*

Директори Глухівського учительського інституту Д. М. Гаран та Г. Л. Сапітон також намагалися не відставати від вимог часу та пробували свої сили в написанні кандидатських дисертацій. Зокрема, **Григорій Львович** активно досліджував історію Глухівського інституту. В 1949 р., до 75-річчя від дня заснування закладу вищої освіти в Глухові було написано наукову працю, яка мала стати його дисертацією на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. На жаль, хвороба та передчасна смерть у 1952 р. перекреслили всі напрацювання талановитого науковця та викладача.

Заклад освіти очолив у 1952 р. **Фелікс Адамович Мазур** (1911-1988). Він народився 25 лютого 1911 у с. Оринин Кам'янець-Подільського повіту Подільської губернії (нині – село Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) у польській родині. За радянської влади працював реєстратором Орининського райвиконкому Кам'янецької округи, заочно навчався у Кам'янець-Подільському педтехнікумі в 1929-1930 рр. У 1930 – 1933 рр. працював директором і вчителем початкової школи у с. Жабинці Орининського району. В 1933-1935 рр. перебував на військовій службі. Після закінчення у 1939 р. географічного факультету Київського ДПІ ім. О. М. Горького (нині – Український державний університет імені М. П. Драгоманова) працював директором Фастівської школи № 20 та Ржищівської школи № 1. Упродовж 1942–1945 рр. перебував у діючій армії, демобілізувався у званні полковника. Із 4 грудня 1946 по 10 серпня 1952 р. працював директором Ржищівського педучилища.

8 серпня 1952 р. наказом міністра освіти УРСР Г. Пінчука за № 637/К від 2 серпня 1952 р. Фелікс Мазур був переведений на посаду директора Глухівського учительського інституту. Після реорганізації Глухівського учительського інституту в педінститут із січня 1955 р. обіймав посаду старшого викладача кафедри географії цього вишу. У 1952–1955 рр. обирався депутатом Глухівської райради.

Після закінчення заочної аспірантури Інституту економіки АН УРСР працював викладачем у Ворошиловградському державному педагогічному інституті ім. Т. Г. Шевченка, Ізмаїльському державному педагогічному інституті. У березні 1959 р. у Київському фінансово-економічному інституті захистив дисертацію «Розвиток та розміщення сільського господарства Сумської області УРСР» на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Упродовж 1961–1973 рр. Фелікс Адамович обіймав посаду ректора Криворізького державного педагогічного інституту. У подальшому працював на посаді доцента кафедри політекономії. Помер у лютому 1988 року на 78-му році життя в Кривому Розі.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Чи можна вважати створення окремих українського та російського відділів у мовно-літературному факультеті кроком до культурного розмежування чи збереженням культурної автономії?

2. Скажіть, чи був вплив німецько-радянської війни руйнівнішим для інфраструктури чи для викладацького складу та освітнього процесу інституту?

3. Які управлінські рішення Дмитра Гарана під час і після війни були визначальними для виживання та подальшого розвитку ГУІ?

4. Чи можна вважати період директорства Івана Чуйка (1945-1947 рр.) перехідним між війною та післявоєнною стабілізацією, чи це був окремий етап із власними викликами?

5. Чому в умовах післявоєнної відбудови деякі зміни в навчальних програмах та факультетах вважалися успішними, а інші — провальними?

6. Виокреміть особливості підходів до викладання у післявоєнний період за директорства Григорія Сапітона (1947-1952 рр.) з огляду на вплив державної політики на освіту.

7. Чи сприяло керівництво Фелікса Мазура (1952-1954 рр.) інноваційним методам викладання, чи воно зосереджувалося більше на виконанні ідеологічних вимог?

8. Чи була діяльність учительського інституту в Глухові в повоєнний період більше підпорядкована відбудові країни або формуванню ідеологічно вмотивованих кадрів для радянської освіти?

Рекомендована література та джерела до вивчення матеріалу I розділу

1. Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874 - 2019) / гол. ред. Курок О. І. Суми : Видавничий дім «Еллада», 2019. 196 с.
2. Белашов Валерій Іанович: життєпис, наукова і педагогічна діяльність: до 75-річчя від дня народження / Укладачі: А. П. Гриценко, О. А. Чумаченко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 77 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
3. Белашов В. І. До історії заснування першого в Україні Глухівського учительського інституту. *Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні*. Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100 - річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25 - 26 жовтня 1994 року). Глухів, 1994. С. 10 – 12.
4. Белашов В. І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (1874 – 2014 рр.). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 2. С. 39-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2014_2_8 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
5. Белашов В. І. Ляшко Іван Михайлович: людина, педагог, дослідник. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 1. С. 116 – 117.
6. Биографический словарь выпускников Киевской духовной академии 1819 – 1920 гг. Киев : [б. в.], 2014. С. 406 – 407.
7. Верстюк В. Ф., Осташко Т. С. Діячі Української Центральної Ради: Біографічний довідник. Київ : [б. в.], 1998. 254 с.
8. Гирич Я. М. Листування Сергєєва-Ценського з директором Глухівського учительського інституту Г. Сапітоном. *Сівєрщина в історії України*. Київ – Глухів, 2017. Вип. 10. С. 412 – 417.
9. Гирич Я. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952 – 1991 рр.» (Літери «М – Н»). *Історичні студії суспільного прогресу*. Глухів, 2016. Вип. 4. С. 129 – 140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2016_4_14 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
10. Григорій Львович Сапітон (1901 - 1954) : біобібліогр. покажчик до 70-річчя від дня смерті / керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
11. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах* 2023. № 2. С. 157–162. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

12. Гриценко А. Директорство Григорія Сапітона у Глухівському учительському інституті. *«Глухівські історико-філософські читання»*: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 24–28. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2904> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
13. Гриценко А. П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1954–2000 рр. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 36-61.
14. Гриценко А. П., Курок О. І. До питання періодизації історії Глухівського державного педагогічного інституту на рубежі ХХ-ХХІ століть. *Освіта і наука ХХІ століття* : матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів. (м. Глухів, 4 трав. 2022 р.). 2022. 253 с. С. 48-49.
15. Гриценко А. П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 406-431.
16. Гриценко А. П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі ХІХ-ХХ ст. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 7. Київ – Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2014 С. 249 – 252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sviu_2014_7_62 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
17. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Особливості викладання історії та релігійного виховання в Глухівському учительському інституті (1874–1917 рр.). *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 3. С. 119-125. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.16> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
18. Гриценко А. Пам'яті Григорія Львовича Сапітона (1901–1954) – директора Глухівського учительського інституту. *Сіверянський літопис*. 2024. № 3 (177). С. 172.
19. Гриценко А.П., Чумаченко О.А., Прокопчук В.С. Початковий період кампанії ліквідації неписьменності на Сумщині у 20-х роках ХХ ст.: агітація за грамотність, заохочення до навчання та ідеологічний чинник (за документами Державного архіву Сумської області). *Сумський історико-архівний журнал*. 2022. № XXXVIII. С. 48-56. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/88629> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
20. Гриценко А.П. Святкування 50-річчя від дня створення Глухівського учительського інституту у 1924 році. *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та

молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (розділ вища школа); (м. Глухів, 23-24 травня 2024 року), 2024. С. 49-52.

21. Гриценко А. П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 469 – 519.

22. Гриценко А. П., Ащанулова Т. А. Управлінці Глухівського учительського інституту (1874-1991 рр.). *Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації: матеріали VI Міжнародної наукової конференції* (Суми, 8 – 9 грудня 2023 р.). У 2-х ч. Ч. 1. Суми: ФОП Цьома С.П., 2024. С. 75-79.

23. Гриценко В. Постать директора глухівського педагогічного технікуму Платона Горілого. «*Глухівські історико-філософські читання*»: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 94 – 96. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2927> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

24. Ежегодник Глуховского Учительского Института; ред. М. С. Григоревский. Год перв. Киев : Типогр. т-ва И. Н. Кушнерева и К°. 1912. 435 с.

25. Ежегодник Глуховского Учительского Института; ред. М. С. Григоревский. Год втор. Киев : Типогр. т-ва И. Н. Кушнерева и К°. 1913. 510 с.

26. Журба Янка. *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. Київ: [б. в.], 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18517> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

27. Заїка В. В. Глухівський вчительський інститут в системі освітництва північно-східної України другої половини XIX – початку XX ст. *Сумська старовина: всеукраїнський науковий історичний журнал*. 2013. № 41 – 42. С. 51 – 52.

28. Заремський М. Й. Історіографія Я. М. Колубовського та її вплив на розвиток філософського процесу в Росії. *Матеріали четвертої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції*. Суми, 2001. С. 63 – 67.

29. Зленко Костянтин Прохорович. *Енциклопедія сучасної України* / редкол.: І.М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. Київ, 2010. URL.: <https://esu.com.ua/article-16319> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

30. Зозуля С. Справа про ліквідацію Глухівського інституту народної освіти у фондах Ніжинського архіву. *Сіверщина в історії України*. Київ - Глухів, 2009. Вип. 2. С.184 - 190.

31. ПІМГНПУ. Кириченко А. В. Історія Глухівського учительського інституту. Глухів, 1924 – 1939. 71 арк.

32. ПІМГНПУ. Колективна заява вихованців інституту *Україна*. 1907. Т. 1. С. 134 – 135.

33. ПІМГНПУ. Лист Х. М. Остапенка до І. М. Ляшка, 16 жовтня 1966 року.

34. ПІМГНПУ. Ляшко І. М., Гамалій А. Т. Столітній шлях. Нарис історії Глухівського державного педагогічного інституту. Глухів, 1973. Арк. 1 – 38 арк. [машинопис].
35. Кириченко А. В. Історія Глухівського учительського інституту 1874 по 1924 роки : біобібліогр. покажчик до 150-річчя з часу заснування університету / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко; В.М. Крижанівський]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. : фото. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
36. Ковалевский Е. Народное образование на Всероссийской выставке в Нижнем Новгороде в 1896 г. СПб., 1897. 461 с.
37. Комаренко Т. О. Городовенко Нестор Феофанович *Енциклопедія історії України: Т. 2: Г - Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.* Київ: Вид-во «Наукова думка», 2004. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Gorodovenko_N
38. Кривко Я. Зв'язки білоруського поета Янки Журби з Україною і Глуховим. *За Перемогу*. 1958. 13 червня. С. 3.
39. Крижанівський В. М. Василь Андрійович Мальченко та його спогади про Глухів та глухівчан за 1870 – 1930 рр. *Історичні студії історичного прогресу*. Зб. наук. праць Глухівського НПУ імені О. Довженка. 2017. Вип. 5. С. 256 – 310.
40. Крижанівський В. Василь Андрійович Мохов. *Соборний майдан*. 2018. № 1. С. 3 – 5.
41. Крижанівський В. М. Викладачі Глухівського інституту (1874 – 1924 рр.). Біобібліографічний словник. Глухів ; Кропивницький : [Б. в.], 2017. 95 с.
42. Крижанівський В. М. Випускники Глухівського учительського інституту (1874 – 1906). Біобібліографічний словник. Глухів : [б. в.], 2019. 135 с.
43. Крижанівський В. М. Вихованці Глухівського учительського інституту в добу революції (1905 - 1907) та консервативного курсу П. Столипіна. *Сіверщина в історії України*. Глухів - Київ, 2019. Вип. 12. С. 274 – 278.
44. Крижанівський В. М. Вихованці Глухівського учительського інституту М. Карпов та А. Михайлець за матеріалами Історико-педагогічного музею ГНПУ ім. О. Довженка. *Сіверщина в історії України*. Глухів – Київ, 2020. Вип. 13. С. 257 – 265.
45. Крижанівський В. З історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. *Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874 - 2019)* / гол. ред. Курок О. І. Суми : Видавничий дім «Еллада», 2019. С. 10 – 23.
46. Крижанівський В. М. З історії становлення та розвитку учительського інституту в Глухові (1874–1954 рр.). *Глухівський національний педагогічний*

університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 9-35.

47. Крижанівський В. М. Історія в системі навчальних дисциплін Глухівського учительського інституту (1874–1914 р.). *Сіверщина в історії України*. Збірник наукових праць – Київ-Глухів, 2017. Вип.10 С. 310-312.

48. Крижанівський В. М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1924 – 1941 рр.». *Історичні студії суспільного прогресу*. Глухів, 2018. Вип. 6. С.112 – 147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2018_6_13 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

49. Крижанівський В. М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952 – 1991 рр.» (літери «Л, О»). *Історичні студії суспільного прогресу*. Глухів, 2016. Вип. 4. С.149 – 158. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2016_4_16 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

50. Крижанівський В. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952 – 1991 рр.» (літери «С, Ш, Х, Ю»). *Історичні студії суспільного прогресу*. Глухів, 2017. Вип. 5. С. 311 – 333. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2017_5_23 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

51. Крижанівський В. Очільники навчального закладу (1874-2000 рр.). *Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874 - 2019)* / гол. ред. Курок О. І. Суми : Видавничий дім «Еллада», 2019. С. 24 – 38.

52. Крижанівський В. М. Повсякденне життя вихованців Глухівського учительського інституту в 1874 – 1914 рр. *Сіверянський літопис*. 2021. № 2. С. 107 – 115.

53. Крижанівський В. М. Соціальний та професійний портрет викладачів Глухівського учительського інституту (1874 – 1917 рр.). *Сіверщина в історії України*. Київ – Глухів, 2018. Вип. 11. С. 245 – 249.

54. Крижанівський В. М. Спогади Олександра Олексійовича Карпекіна про Глухівський учительський інститут міжреволюційної доби. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2016. Вип. 4. С. 159 – 169. URL.: <http://46.201.250.252/bitstream/handle/123456789/259/4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

55. Крижанівський В. М. Уродженці білоруських губерній у Глухівському учительському інституті в добу імперії Романових. *Сіверщина в історії України*. 2021. Вип. 14. С. 254 – 258.

56. Крижанівський В. М. Федоренко Василь Костянтинович – викладач Глухівського Інституту перехідної доби. Соціум. Документ. Комунікація. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 3. С. 128 – 131.

57. Курок О., Гриценко А. Крижанівський В., Чумаченко О. Глухівський інститут в 1917–1924 рр.: між дерусифікацією та українізацією. *Сіверянський літопис*. 2023. № 1. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.58407/litopis.230105> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

58. Курок О. І., Гриценко А. П. Досвід формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у Глухівському учительському інституті у 1874–1917 роках. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 13. Київ – Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2020. С. 233 – 237

59. Курок О., Гриценко А. Заснування Глухівського учительського інституту. *Актуальні питання дослідження вітчизняної історії й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах НУШ*: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова, Чумаченко О.А., співголова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2022. Вип. 1. С. 19-23.

60. Курок, О., Гриценко, А., Прокопчук В. Ліквідація неписьменності 20-30-х років ХХ століття як соціальний та політичний проєкт радянської влади: філософський аспект. *Сумський історико-архівний журнал*. 2023. № XL. С. 12 – 18. URL: doi.org/10.21272/shaj.2023.i40.p.12 (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

61. Курок О.І., Гриценко А. П. Організація фахової підготовки майбутніх педагогів у Глухівському учительському інституті у 1870-х роках. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 50, № 3, Ч. 1 С. 12-24. URL : <https://drive.google.com/file/d/182VCBkC9-qYdkoz1j2mGgLebtmGkpLdo/view> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

62. Курок О, Гриценко А. Славні ювілеї глухівського національного педагогічного університету в 2024 році. «Глухівські історико-філософські читання»: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 11 – 15. <http://46.201.250.252/handle/123456789/2906> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

63. Ляшко І. М., Гамалій А. Т. Глухівський державний педагогічний інститут. Харків: Прапор, 1974. 47 с.

64. Мосіяшенко В. А., Заремська Н. І. Педагогічна нива випускника Глухівського учительського інституту Митрофана Христенка *Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні. Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100-річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25-26 жовтня 1994 року)*. Частина 1. Глухів, 1994. С. 56 – 57.

65. Мошик І. В. Джерельна база дослідження вищих навчальних закладів Чернігівщини у 20-ті - 30-ті роки ХХ ст. *Ніжинська старовина* 2012. Вип. 14. С. 74 - 78.

66. Мошик І В. Історіографічні проблеми діяльності вишів Чернігівщини у 20-ті - 30-ті роки ХХ ст. *Сіверщина в історії України* : збірник наукових праць. Вип. 6. Київ - Глухів, 2013. С. 464 - 472.
67. Мошик І. В. Особливості та проблеми формування студентського контингенту вузів Чернігівщини у 30-ті роки ХХ ст. *Сіверщина в історії України*: збірник наукових праць. Вип. 3. Київ – Глухів, 2009. С. 302 - 306.
68. Мошик І. В. Політичні репресії викладацького складу вишів Чернігівщини у 20-ті - 30-ті роки ХХ ст. *Сіверщина в історії України* : збірник наукових праць. Вип. 4. Київ - Глухів, 2011. С. 401-406.
69. Мошик І. В. Повсякденне життя студентської молоді Глухова у 20-ті - 30-ті роки ХХ ст. *Сіверщина в історії України* : збірник наукових праць. Вип. 5. Київ - Глухів, 2012. С. 332 - 335.
70. Мошик І. Регіональна вища освіта Чернігівщини у 20-х рр. ХХ ст. *Сіверянський літопис*. 2009. № 2/3. С. 137-145.
71. Мошик І. В. Роль вищих навчальних закладів Чернігівщини у підготовці української інтелігенції (20-ті - 30-ті роки ХХ ст.): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: спеціальність 090012 «Українознавство». Київ, 2011. 20 с.
72. Мошик І. В. Становлення навчальних інституцій Чернігівщини в період формування командно-адміністративної системи періоду культу особи Сталіна. *Сіверщина в історії України*. Матеріали сьомої науково-практичної конференції (23 - 24 жовтня 2008 р.) : збірник наукових праць. Суми, 2008. С. 191 - 197.
73. Мошик І. В. Статут Глухівського педагогічного інституту 1920 р. *Сіверщина в історії України*. Ніжин, 2021. Вип. 14. С. 263 – 268.
74. Объявление от начальства Киевского ученого округа. *Циркуляр по Управлению Киевским Учебным Округом*. Август 1874 г., № 8. Киев, 1874. С. 409.
75. Отчет попечителя Киевского Учебного Округа о состоянии учебных заведений округа за 1897 г. Киев, 1898. С. 12.
76. Отчет попечителя Киевского Учебного Округа о состоянии учебных заведений округа за 1893 г. Киев, 1894. С. 7 – 8.
77. Русова С. К вопросу о белорусской школе. *Русская школа*. 1908. № 11. С. 39 - 42.
78. Сабалдир Г. О. *Українська мова. Енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тарасенко, М, П, Зямблук. Київ : Вид-во: «Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. С. 568.
79. Співак Ель Гершович. *Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2017. С. 539 - 541.
80. Стефан (Проценко Степан Максимович). *Биографический словарь выпускников Киевской Духовной Академии: 1819 – 1920-е гг.* Материалы из собрания проф. протоиерея Ф. И. Титова. Киев, 2015. Т. 2. С. 606.

81. Терлецкий В. В. А. В. Белявский – последователь К. Д. Ушинского. *Вопросы профессиональной подготовки учителя в свете основных направлений реформы образовательной и профессиональной школы*. Глухов, 1984. С. 20 – 22.
82. Ткаченко В. К. Глухів: історико-краєзнавчий нарис. Харків: Прапор, 1968. 143 с.
83. Ткаченко В. Глухів: фотонарис. Харків: Прапор, 1974. 28 с.
84. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847–1914): Збірник документів і матеріалів / Відп. ред. Г. Боряк; Упорядн.: Г. Боряк, В. Баран, Л. Гісцова, Л. Демченко, О. Музичук, П. Найдено, В. Шандра; НАН України. Інститут історії України; Укрдержархів, ЦДІАК України. Київ: Інститут історії України, 2013. LXII; 810 с.
85. Філь Юхим Павлович. *Вікіпедія: електронна енциклопедія*. URL.: <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=105813> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).
86. Ханко В. М. Паливода Іван Симонович *Енциклопедія Сучасної України / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк*. Київ, 2024. URL: <https://esu.com.ua/article-882157> (дата звернення: 11. 04. 2024 р.).

Модуль II.

Розвиток закладу вищої педагогічної освіти в Глухові: педагогічний інститут - педагогічний університет – національний педагогічний університет

ЛЕКЦІЯ 5.

РОЗВИТОК ГЛУХІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ЗА РЕКТОРСТВА ОЛЕКСАНДРА ТОМЧУКА В 1954 – 1971 РОКИ

План лекції:

5. 1. Створення Глухівського педагогічного інституту в 1954 році з трьома факультетами: мови й літератури та природничо-географічним (1954-1955 рр.), а також фізико-математичним (1954-1959 рр.).
5. 2. Постать директора Олександра Томчука (1910 – 1997): ветерана та педагога.
5. 3. Створення у 1956 р. та розвиток факультету з підготовки учителів для I – IV класах (початкових класів).

Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність реформованого у 1954 р. Глухівського педагогічного інституту з трьома факультетами: мови й літератури та природничо-географічним (1954-1955 рр.), а також фізико-математичним (1954-1959 рр.) та визначити роль ректора Олександра Томчука в управлінні закладом освіти в 1954-1997 роках. Визначити основні аспекти запровадження традицій підготовки майбутніх учителів початкових класів. Проаналізувати функціонування педагогічного інституту в Глухові в складі одного факультету з підготовки учителів для I – IV класах у 1959-1971 роках.

Основні поняття теми: Глухівський педагогічний інститут, Олександр Дмитрович Томчук, факультет мови й літератури, природничо-географічний факультет, фізико-математичний факультет, факультет з підготовки учителів початкових класів,

Основні історичні діячі: Олександр Томчук, Валентин Солдатов, Юхим Ковмір, Кирило Гриценко, Анна Кириленко (Кабанова), Іван Ляшко.

Основні історичні дати подій: **1954 р.** – реформування закладу вищої освіти у Глухівський педагогічний інститут; **1954 р.** - призначення новим директором інституту Олександра Томчука; **1955 р.** – переведення факультету мови й літератури та природничо-географічного факультету з Глухова до Полтавського педагогічного інституту, географічний – до Ворошиловградського педінституту; **1956 р.** – створення в інституті факультету з підготовки учителів початкових класів; **1959 р.** – переведення фізико-математичного факультету до Сумського та Ніжинського педінститутів; **1968 р.** – введення в експлуатацію п'ятиповерхового гуртожитку № 1 для проживання студентів.

5. 1. Створення Глухівського педагогічного інституту в 1954 році з трьома факультетами: мови й літератури та природничо-географічним (1954-1955 рр.), а також фізико-математичним (1954-1959 рр.).

1954 р. Глухівський інститут був реформований з учительського на педагогічний й отримав нового очільника – спочатку директора, а згодом і ректора кандидата наук О. Д. Томчука - учасника бойових дій у Другій світовій війні Про Олександра Дмитровича буде йтися у другому параграфі даної лекції.

Упродовж середини – другої половини 1950-х рр. були ліквідовані фізико-математичний, природничо-географічний та мовно-літературний факультети ГДПІ. Так, філологічний факультет був переведений до Полтавського педагогічного інституту, географічний – до Ворошиловградського педінституту, фізико-математичний факультет – до Сумського та Ніжинського педінститутів.

З вересня 1954 по серпень 1955 р. проректором по навчальній і науковій роботі працював завідувач кафедри мови (1953-1955) Іван Григорович Чередниченко (1898-1968) - кандидат філологічних наук (1940), доцент (1941). Його наступником став Кирило Юхимович Гриценко, який спочатку виконував обов'язки заступника директора з навчально-наукової роботи, а потім у 1957-1960 рр. працював на посаді заступника директора по заочній освіті. У 1957-1961 рр. посаду заступника директора (проректора) по

навчально-науковій роботі обіймав Юхим Омелянович Ковмір. У 1958 р. також була введена посада помічника директора з адміністративно-господарської роботи. У 1958-1962 рр. на ній працював Трохим Григорович Пучков.

Станом на 1959 р. Глухівський виш перетворився на заклад вищої освіти, в якому готували лише майбутніх вчителів початкових класів. Зрозуміло, що за таких умов відбулося істотне скорочення штатів та якісне зниження науково-педагогічного потенціалу інституту.

На початку 1960-х рр. заочну освіту в педінститут курувала Анна Андріївна Кириленко (до заміжжя - Кабанова), спочатку заступник директора, а з серпня 1961 р. - проректор по заочній освіті

5. 2. Постать директора Олександра Томчука (1910 – 1997): ветерана та педагога.

Випускник географічного факультету Київського педагогічного інституту Олександр Томчук очолив ЗВО у Глухові в 1954 р. Він народився у 1910 р. у с. Поляхове (з 2012р. – с. Поляхова) Заславського повіту Волинської губернії (з 2020 р. – у складі Теофіпольської селищної громади Хмельницького району Хмельницької області) у селянській родині. Після закінчення семирічної школи 1928 р. продовжив навчання в Шепетівському педагогічному технікумі. У 1930–1934 роках працював на посадах учителя й директора в школах Хмельницької області. Упродовж 1934–1938 рр. навчався на географічному факультеті Київського педагогічного інституту. Наступні три роки обіймав посаду асистента кафедри економічної географії цього вишу. Одночасно навчався в

Томчук Олександр Дмитрович - директор Глухівського учительського інституту (1954-1971)

заочній аспірантурі Інституту економіки АН УРСР.

У 1945–1946 рр. О. Д. Томчук працював заступником директора з навчально-наукової роботи Рівненського учительського інституту (з 1998 р. - Рівненський державний гуманітарний університет).

У 1946 р. переїхав до Глухова на Сумщині, де навчальний рік працював викладачем Глухівського педагогічного інституту. Після захисту кандидатської дисертації з 1949 р. працював заступником директора з науково-навчальної роботи Білгород-Дністровського (Ізмаїльського) учительського інституту, а потім - завідувачем кафедри Бердичівського державного педагогічного інституту (цей ЗВО діяв у 1933-1972 рр.).

Найдовше в історії на той період Олександр Дмитрович з 1954 по 1971 р. очолював Глухівський державний педагогічний інститут. Згодом обіймав посаду доцента кафедри марксизму-ленінізму. На пенсію вийшов у 1987 р. Проживав у Глухові. Помер у січні 1997 р. у Глухові на 87-му році життя. Похований на Вознесенському кладовищі м. Глухова.

2.3. Створення у 1956 р. та розвиток факультету з підготовки учителів для I – IV класах (початкових класів).

У таких непростих умовах відбувалися й позитивні зміни. 1967 р. за ініціативи керівництва інституту та завідувача кабінету марксизму-ленінізму Івана Михайловича Ляшка було створено музей історії інституту. За кілька років його відвідали понад 16 тисяч екскурсантів. Прекрасні експонати музею (архівні матеріали, світлини, спогади, листування та наукові праці випускників) рельєфно відображали майже столітню історію alma mater О. Довженка. На думку керівництва інституту, музейна експозиція мала переконати керівництво Міністерства освіти УРСР у необхідності збереження та примноження педагогічних традицій краю.

Доречно зауважити, що в Глухівському педагогічному інституті була добре налагоджена наукова діяльність. Напрацювання студентів-глухівчан були гідно представлені на загальносоюзному рівні. Зокрема, у 1968 р. студенти В. Солдатов та В. Силак були єдиними представниками секції педагогічних наук від Української РСР на Всесоюзній науково-технічній конференції в Москві. Згодом, у 1972 р. на республіканському конкурсі студентських робіт у галузі технічних, природничих і гуманітарних наук студент Глухівського інституту був нагороджений дипломом другого

ступеня. Студенти інституту налагоджували культурні взаємини з вихованцями Врачанського учительського інституту (Болгарія). Зрозуміло, що, ураховуючи реалії доби, дружні відносини обмежувалися листуванням та обміном навчально-методичною літературою.

Крім того, було якісно оновлено навчально-матеріальну базу. Так, 1968 р. було введено в експлуатацію п'ятиповерховий гуртожиток на 420 місць для студентської молоді з бібліотекою, читальним залом, буфетом, їдальнею, душовими кімнатами.

Відповідно до ідеологічного фону епохи 5 травня 1964 р. у сквері педінституту було встановлено пам'ятник Карлу Марксу. Також на фасаді першого корпусу на честь відомих випускників було встановлено меморіальні дошки: С. В. Васильченка, О. П. Довженка (всі – 1964 р.), С. М. Сергєєва-Ценського (1966). 1975 р. Глухівський педінститут названо іменем відомого російського письменника С. М. Сергєєва-Ценського.

Ректор Олександр Томчук у середині 1960-х рр. докладав великих зусиль до відкриття в Глухівському педагогічному інституті нових факультетів. Для Міністерства народної освіти УРСР готувалися відповідні матеріали про наявність матеріальної бази та наукових працівників для відкриття природничо-географічного (або хіміко-біологічного) та історико-педагогічного факультетів. Ці проєкти були частково реалізовані лише вже наступниками О. Д. Томчука.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Чи можна вважати рішення про відкриття Глухівського педагогічного інституту у 1954 році відповіддю на реальну потребу регіону в педагогічних кадрах, чи це було радше політичним кроком?

2. Які переваги та недоліки мали б окремі факультети інституту в умовах повоєнної відбудови України? Чи правильною була структура інституту з трьох факультетів на перших етапах?

3. Чи вплинули скорочення або реорганізація факультетів у 1955-1959 роках на якість підготовки спеціалістів?

4. Як вплинув педагогічний досвід і військове минуле Олександра Томчука на його управлінський стиль та політику розвитку інституту?

5. Наскільки успішним був Олександр Томчук у модернізації закладу? Чи можна стверджувати, що він сприяв впровадженню інноваційних методів викладання?

6. Чи було відкриття факультету для підготовки вчителів початкових класів своєчасним, з огляду на суспільні потреби?

7. Які виклики стояли перед інститутом у контексті створення цього факультету? Чи вистачало ресурсів та викладацького складу?

10. Як функціонування єдиного в ГДП факультету змінило загальний профіль та імідж інституту? Чи було це кроком до розширення впливу закладу на педагогічну освіту в Україні?

ЛЕКЦІЯ 6.

ІСТОРІЯ ГЛУХІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В 1970-1980-Х РР.

План лекції:

6. 1. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1971-1980 рр. із фахової підготовки вчителів початкових класів та вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці за ректорства Івана Качана (1971-1980 рр.)

6. 2. Розвиток Глухівського педагогічного інституту за керівництва Миколи Великолуга в 1980-1985 рр.

6. 3. Функціонування в Глухівському педінституті факультетів : дошкільного виховання, підготовки вчителів початкових класів, підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці за ректорства Леоніда Гнатюка (1985-1990 рр.).

Мета заняття: сформувані у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність Глухівського державного педагогічного інституту в 1971-1980 рр. із фахової підготовки вчителів початкових класів та вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці (1972-1986 рр.) та визначити роль у діяльності ректора Івана Качана в управлінні закладом освіти в 1971-1980 роках. Визначити основні аспекти розвитку Глухівського педінституту за керівництва Миколи Великолуга в 1980-1985 рр. Проаналізувати функціонування в Глухівському педінституті факультетів : дошкільного виховання, підготовки вчителів початкових класів, підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці за ректорства Леоніда Гнатюка (1985-1990 рр.).

Основні поняття теми: Глухівський державний педагогічний інститут, факультет дошкільного виховання, факультет підготовки вчителів початкових класів, факультет підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці.

Основні історичні діячі: Іван Качан, Микола Великолуг, Леонід Гнатюк.

Основні історичні дати подій: **1971 р.** – призначення новим ректором педагогічного інституту Івана Качана; **1972 р.** – початок

підготовки в інституті майбутніх учителів загальнотехнічних дисциплін і праці; **1980 р.** – призначення директором педінституту Миколи Великолуга; **1985 р.** – початок ректорства Леоніда Гнатюка; **1986 р.** – створення дошкільного відділення педагогічного факультету; **1988 р.** – реорганізація дошкільного відділення у факультет дошкільної педагогіки і психології.

6. 1. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1971 - 1980 рр. із фахової підготовки вчителів початкових класів та вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці за ректорства Івана Качана (1971 - 1980 рр.)

За ректорства кандидата історичних наук, доцента **Івана Тихоновича Качана** (1971–1980 рр.) в Глухівському державному педагогічному інституті почалася підготовка вчителів трудового навчання та загальнотехнічних дисциплін. З 1 вересня 1972 р. запрацювало відділення загальнотехнічних дисциплін факультету підготовки вчителів початкових класів. Відповідно до рішення ради педінституту від 30.06.1972 р. у структурі закладу вищої освіти згідно з наказом № 50 від 18.07.1972 р. функціонувало предметно-методична комісія (діла - ПМК) загальнотехнічних дисциплін і праці, в складі якої працював кабінет машинознавства, навчальні майстерні та з'явився кабінет методики трудового навчання.

Деканом факультету підготовки вчителів початкових класів та ініціатором всіх актуальних на той час новацій був 32-річний старший викладач кафедри педагогіки і психології **Володимир Андрійович Мосіяшенко** (1939 – 2009), а заступником декана факультету з 19 вересня 1972 р. було призначено наказом старшого викладача машинознавства **Олександра Васильовича Воробйова**. Він був призначений з 1 вересня 1972 р. головою ПМК загальнотехнічних дисципліни і праці.

Ще одним куратором нового, але ще не створеного факультету загальнотехнічних дисципліни і праці у серпні 1974 р. став його фундатор і досвідчений викладач – 37-річний кандидат технічних наук **Анатолій Сергійович Коваленко**. 19 липня 1974 р. рішенням ради інституту ГДПІ Анатолій Сергійович був обраний на посаду старшого викладача ПМК

загальнотехнічних дисциплін і трудового навчання Глухівського державного педагогічного інституту. 28 серпня 1974 р. був призначений на посаду заступника декана, хоча в заяві указав, що приймається на посаду заступника декана по факультету загальнотехнічних дисциплін. Трохи згодом, на підставі рішення ради інституту від 30 вересня 1974 р. (протокол № 2) був обраний на посаду в. о. доцента.

Качан Іван Тихонович - ректор Глухівського педагогічного інституту (1971-1980 рр.) на одній із конференцій в кабінеті історії педагогічного інституту.

Зрозуміло, що інфраструктурне розширення надало нового потенціалу інституту. Наприклад, на 1971 р. в педінституті навчалося 398 студентів та працювало лише 6 викладачів (17 %), що мали наукові та вчені звання. Завдяки таким змінам через п'ять років у Глухівському виші вже навчалося 1420 студентів, яким читали лекції 26 викладачів (40 %) з науковими ступенями та вченими званнями. Було суттєво розширено інститутську бібліотеку, яка на середину 1970-х рр. налічувала 150 тисяч екземплярів.

1950–1980-ті рр. поповнили освітянську спільноту України талановитими випускниками Глухівського педагогічного інституту. Серед них – випускник 1961 р. **Михайло Самійлович Вашуленко** – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України, автор понад 200 праць з проблем методики викладання української мови.

Варто згадати й кандидата психологічних та доктора філософських наук М. Т. Дригуса (Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України). Випускником фізико-математичного факультету 1951 р. був М. В. Богданович – багаторічний науковий працівник Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, який відзначився своїми плідними напрацюваннями у сфері методики викладання математики. Варто згадати й інших відомих випускників: кандидатів психологічних наук Н. О. Головань, В. П. Котляр, кандидатів педагогічних наук М. П. Черниш, Т. П. Новикова та ін. Здобули освіту в Глухівському педагогічному інституті й письменники О. О. Палажченко, О. П. Столбін, С. О. Талан, поет П. Ю. Ключина. Багато випускників інституту (Р. І. Куриленко, Д. М. Швець, Н. С. Кочубей, В. К. Семенова та ін.) поповнили когорту заслужених учителів України.

Починаючи з 1974 р., вихованці педінституту в рамках роботи туристичного клубу «Ятрань» долучалися до туристичної діяльності: організовувалися походи в Карпати, на Північний Кавказ.

На жаль, 1970-ті – перша половина 1980-х рр. були позначені тотальною русифікацією в освітньому процесі Глухівського педагогічного інституту, якому в 1977 р. було присвоєно ім'я його випускника – російського радянського письменника С. М. Сергєєва-Ценського. Лише окремі викладачі проводили аудиторні заняття українською мовою. Також робота освітян була ускладнена «загальнодержавним психозом» 1960–1980-х рр. боротьби з «українським буржуазним націоналізмом» та «сіонізмом» (фактично це була державна антисемітська кампанія).

*Микола Іванович Великолуг -
ректор Глухівського
державного педагогічного
інституту в 1980–1985 роках*

6. 2. Розвиток Глухівського педагогічного інституту за керівництва Миколи Великолуга в 1980-1985 рр.

Розвиток Глухівського педагогічного інституту (з 1975 р. він отримав іменування С. М. Сергєєва-Ценського) 1980-х рр. за ректорства кандидата історичних наук, доцента **Миколи Івановича Великолуга** (1980–1985) був би неможливим без відкриття нових спеціальностей. Так, на факультеті загальнотехнічних дисциплін почали готувати фахівців за такими спеціальностями: «Викладач-

майстер виробничого навчання і технічних дисциплін СПТУ», «Праця і фізика», «Праця і профорієнтація», «Праця та професійне навчання»; на факультеті початкової освіти, урахуваючи віяння епохи (а це був 1989 р.) – «Педагогіка та методика початкового навчання та українська мова та література».

Серед видатних викладачів-практиків, що почали працювати у 1980-х рр. у Глухівському педінституті, варто згадати кандидатів педагогічних наук, доцентів В'ячеслава Антоновича Кубицького та Лідію Кирилівну Нарочну – фундаторку шкільного природознавства в Україні.

Упродовж 1970–1980-х рр. у закладі вищої освіти в Глухові була на високому рівні налагоджена робота художньої самодіяльності. Зокрема, було організовано хор, ансамбль пісні й танцю, оркестр народних інструментів, ансамбль бандуристів, естрадний оркестр, вокальний ансамбль «Червона калина». У кабінеті музики було 10 піаніно, 70 баянів, акордеонів, домр, скрипок та ін. Студенти також долучалися до образотворчого мистецтва завдяки роботі художніх гуртків, якими керували О. Є. Ковальов, І. М. Дедищев

Також в педінституті було створено спортивний клуб, який працював за секціями: гирьовий спорт, волейбол, баскетбол, настільний теніс, лижні гонки, легка атлетика тощо.

Також значну роль у вихованні студентської молоді відігравав музей історії інституту, створений ще в 1967 р. відомим істориком та викладачем І. М. Ляшком.

Варто сказати кілька слів і про антисемітизм, який у СРСР набув рис державної політики. Як наслідок, деякі викладачі змінювали імена. Наприклад, викладач фізичного виховання Гершій Гершійович Сегал став «Олександром Олександровичем». Йосип Моїсеєвич Казнадзей цілих п'ять років чекав рішення ВАКу щодо отримання звання кандидата філологічних наук.

Також і після закінчення брежнєвського застою, зокрема, у 1984 р. завідувач кафедри іноземних мов Анатолій Васильович Андрійчук був необґрунтовано звинувачений в українському націоналізмі та звільнений з установи. Лише на початку 1985 р. справедливість було відновлено. Водночас на хвилі Горбачовської «перебудови» розпочався процес українського ренесансу в інституті.

Інтелектуальне обличчя інституту 1970 – 1980-х рр. нерозривно пов'язане з такими талановитими викладачами, як доктор технічних наук М. О. Тимонін, доктор педагогічних наук О. П. Романов, кандидат хімічних

наук Н. І. Горохова, кандидати фізико-математичних наук М. М. Шамсутдінов, В. І. Маслова, кандидати технічних наук М. І. Сегеда, Т. В. Гуренкова, М. С. Гуренков, П. Ф. Пальянов, кандидати філологічних наук Г. С. Ковальчук, Й. М. Казнадзей, кандидати педагогічних наук А. Т. Гамалій, Л. К. Нарочна, В. А. Кубицький, Є. І. Мегем, Р. М. Любима, Г. В. Ковальчук, кандидат економічних наук В. Д. Симоненко, кандидат психологічних наук В. Т. Дорохіна, доцент В. І. Мринська тощо.

6.3. Функціонування в Глухівському педінституті факультетів : дошкільного виховання, підготовки вчителів початкових класів, підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці за ректорства Леоніда Гнатюка (1985-1990 рр.).

Гнатюк Леонід Володимирович - ректор Глухівського педагогічного інституту у 1985—1990 роках.

Розвиток Глухівського державного педагогічного інституту за ректорства кандидата філософських наук, доцента **Леоніда Володимировича Гнатюка** у перебудовних 1985 – 1990-у рр. був би неможливим без відкриття нових спеціальностей. Так, на факультеті загальнотехнічних дисциплін почали готувати фахівців за такими спеціальностями: «Викладач-майстер виробничого навчання і технічних дисциплін СПТУ», «Праця і фізика», «Праця і профорієнтація», «Праця та професійне навчання»; на факультеті початкової освіти, урахувавши віяння епохи (а це був активний 1989 р.) – «Педагогіка та методика початкового навчання та українська мова та література». Важливою віхою стало відкриття на базі педагогічного факультету, що готував учителів початкових класів, нового факультету – дошкільної освіти. Серед видатних викладачів-практиків, що працювали на той час у Глухівському педінституті, варто згадати кандидатів педагогічних наук, доцентів В'ячеслава Антоновича Кубицького (відомого фізика-практика й

видатного вчителя) та Лідію Кирилівну Нарочну – фундаторку шкільного природознавства в Україні.

Збільшення кількості студентів зумовило необхідність оновлення навчально-матеріальної бази. Так, у 1983 р. було відкрито новий студентський гуртожиток № 2, що ефективно доповнив інститутське містечко-кампус по вул. Шевченка в центрі міста.

Упродовж 1980-х рр. у закладі вищої освіти на високому рівні й надалі розвивалася художня самодіяльність. Зокрема, й надалі функціонував інститутські хор, ансамбль пісні й танцю, оркестр народних інструментів, ансамбль бандуристів, естрадний оркестр, вокальний ансамбль «Червона калина». У кабінеті музики Глухівського ДПІ для освітнього процесу використовувалося 10 піаніно, 70 баянів, акордеонів, домр, скрипок тощо. Студенти також долучалися до образотворчого мистецтва завдяки роботі художніх гуртків, якими керували митці О. Є. Ковальов, І. М. Дедищев

Створений у педінституті спортивний клуб працював за секціями: гирьовий спорт, волейбол, баскетбол, настільний теніс, лижні гонки, легка атлетика та ін. Як наслідок – упродовж першої половини 1986 рр. команда зимових видів спорту Глухівського педінституту під керівництвом О. І. Курка, А. М. Бора, В. П. Шпака та ін. посідала призові місця на спартакіаді педагогічних вишів Української РСР (лижні гонки, біатлон).

У рамках роботи туристичного клубу «Ятрань» із середини 1980-х рр. утвердилася традиція організації масових студентських туристичних походів партизанськими місцями Чернігово-Сіверщини та Брянщини. Значне пожвавлення в життя вишу внесли колективні туристичні походи викладачів і студентів партизанськими стежками, у яких одночасно брало участь до 400 осіб.

І надалі значну роль відігравав музей історії інституту, яким керував І. М. Ляшко. Завдяки його діяльності підтримувалися зв'язки і влаштовувалися зустрічі з випускниками інституту минулих років, відомими вченими і громадськими діячами.

Науково-педагогічні працівники, окрім основного виду діяльності – навчальної та науково-дослідної роботи, напрацьовували тісні зв'язки зі школами багатьох районів Сумщини. Щороку кафедри проводили виїзні засідання в школах Глухівського та сусідніх районів. Учителі відвідували Клуб творчої педагогіки, яким керувала викладачка К. С. Ляшко. Під час засідань педагогічні працівники міста і району ділились власними досягненнями, вивчали передовий досвід організації освітнього процесу. Школам було передано багато альбомів, таблиць, схем, малюнків та інших

наочних посібників, виготовлених студентами. Кафедри інституту надавали значну допомогу школам в організації позакласної роботи з учнями. Для майбутніх вступників улаштовували Дні відкритих дверей, читали лекції, проводили бесіди, концерти художньої самодіяльності. Найпліднішою була співпраця з Глухівською обласною школою-інтернатом. У цьому закладі ще в 1989 р. було організовано спеціалізований педагогічний клас, до якого набирали учнів сільських шкіл області, рекомендованих педагогічними колективами до подальшого навчання в педагогічних вишах, у тому числі й у Глухівському педінституті.

Ще напередодні проголошення незалежності України Глухівський державний педагогічний інститут став центром державотворчих процесів регіону та перетворився на своєрідний центр культурного ренесансу краю. У 1989 р. в інституті було створено перший на Глухівщині осередок Товариства української мови імені Тараса Шевченка. А у 1990 р. викладачі та студенти вишу утворили ядро міськрайонного товариства української мови імені Тараса Шевченка, яке згодом стало називатися «Просвіта». Головою товариства було обрано талановитого діалектолога, доцента, а згодом – ректора Глухівського педагогічного інституту В. М. Куриленка.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Чи була діяльність інституту в період ректорства Івана Качана орієнтованою більше на ідеологічні потреби радянської системи чи на педагогічні інновації?

2. Як зміна керівництва інституту (з Івана Качана на Миколу Великолуга у 1980 р.) вплинула на стратегічний розвиток закладу? Чи всі нововведення нового ректора були доцільними?

3. Наскільки обґрунтованою була спеціалізація на загальнотехнічних дисциплінах у педагогічному закладі? Чи могла така підготовка конкурувати з технічними інститутами?

4. Чи відповідав рівень підготовки вчителів праці та загальнотехнічних дисциплін потребам шкільної освіти того часу? Які були позитивні моменти, а також недоліки цієї підготовки?

5. Які проблеми виникали під час функціонування факультету дошкільного виховання та підготовки вчителів початкових класів у 1980–1990 роках? Чи був цей напрям достатньо ресурсно забезпечений?

6. Як вплинуло ректорство Леоніда Гнатюка (1985–1990 рр.) на модернізацію освітніх програм? Чи були ці зміни тривалими та ефективними?

7. Чи сприяла взаємодія педагогічного інституту з іншими освітніми закладами та школами з питань профорієнтації підвищенню рівня підготовки вчителів? Чи були конфлікти між теорією та практикою?

8. Які саме виклики та труднощі виникали при переході інституту від ректорства Миколи Великолуга до Леоніда Гнатюка? Чи була ця зміна керівництва підґрунтям для кризових явищ?

9. Чи можна вважати, що розвиток Глухівського педагогічного інституту у 1971–1990 роках випереджав потреби шкільної освіти, чи, навпаки, відставав від них?

ЛЕКЦІЯ 7.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ГЛУХОВІ В ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1990-ТІ РР.)

План лекції:

7. 1. Діяльність Глухівського державного педагогічного інституту в першій половині 1990-х років за ректорства Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1990 р.) та Володимира Куриленка (ректор у 1990-1995 рр.).

7. 2. Викладачі та структурні підрозділи Глухівського педагогічного у перші роки доби незалежності України.

7. 3. Функціонування Глухівського державного педагогічного інституту в другій половині 1990-х років за ректорства Олени Горбенко (виконувала обов'язки в 1995-1996 рр.), Володимира Чирви (ректор у 1996-1999 рр.) та Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1999-2000 рр.).

Мета заняття: сформувані у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність Глухівського державного педагогічного інституту в першій половині 1990-х років та визначити роль у розвитку вишу за керівництва Миколи Волоса та Володимира Куриленка. Визначити основні аспекти розвитку структурних підрозділів Глухівського педінституту під час трансформаційних 1990-х рр. Проаналізувати функціонування Глухівського державного педагогічного інституту в другій половині 1990-х років за ректорства Олени Горбенко, Володимира Чирви та Миколи Волоса.

Основні поняття теми: Глухівський державний педагогічний інститут, факультет педагогіки і методики початкової освіти, факультет дошкільної педагогіки і психології, факультет загальнотехнічних дисциплін, «Просвіта», «Глухівський період в історії лівобережної Гетьманщини», навчально-консультаційний центр.

Основні історичні діячі: Володимир Куриленко, Микола Волос, Генріх Ковальчук, Олена Горбенко, Володимир Чирва, Лідія Нарочна, Галина Ковальчук, Микола Лавриненко.

Основні історичні дати подій: **1990 р.** – обрання колективом педінституту ректора Володимира Куриленка; **1995-1996 рр.** – виконання обов'язків ректора педагогічного інституту Олени Горбенко;

1996-1999 рр. – каденція Володимира Чирви на чолі Глухівського ДПІ;
1997 р. - створення першого навчально-консультаційного центру в м. Могилеві-Подільському Вінницької області.

7. 1. Діяльність Глухівського державного педагогічного інституту в першій половині 1990-х років за ректорства Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1990 р.) та Володимира Куриленка (ректор у 1990-1995 рр.)

Ректор Л. В. Гнатюк, що очолював Глухівський ЗВО з 1985 р., у травні 1990 р. перейшов на посаду секретаря Сумського обласного комітету КПУ з питань ідеології. До обрання нового ректора з 15 травня по 27 листопада 1990 р. обов'язки очільника вишу виконував кандидат фізико-математичних наук, доцент **Микола Петрович Волос** (1948–2011).

*Багаторічний проректор інституту та університету **Микола Петрович Волос** у робочому кабінеті*

У результаті проведеного конкурсу на заміщення вакантної посади трудовий колектив у листопаді 1990 р. вперше в максимально демократичних умовах альтернативних виборів голосував за свого нового очільника. Цей відбувалося в актовій залі інституту за присутності представників Міністерства освіти тоді ще Української РСР. Тому питання затвердження обраного на посаду ректора колишнього декана педагогічного факультету кандидата філологічних наук, доцента **Володимира Михайловича Куриленка** (1948–2012) вирішувалося в Москві на засіданні колегії Міністерства освіти СРСР.

Куриленко Володимир Михайлович - ректор Глухівського педагогічного інституту ім. С. М. Сергеева-Ценського в 1990 – 1996 роках, на урочистостях

В університеті, як і взагалі на Глухівщині, в перші роки незалежності значно пожвавилась робота з народознавства і краєзнавства у зв'язку з підготовкою до відзначення у вересні 1992 р. 1000-річчя від часу заснування літописного Глухова. Студенти під керівництвом викладачів кафедри суспільних наук (доцентів М. П. Стожка, В. І. Белашова, старших викладачів В. В. Заїки, В. А. Борисенка, М. Й. Заремського та ін.), кафедри української мови і літератури (В. Каліш,

О. М. Семенов, Л. Тихонової, М. П. Гурця) та кафедри педагогіки (В. А. Мосіяшенко, Г. Корда, К. С. Ляшко та ін.) займалися збиранням історичних відомостей про рідний край, діалектологічними дослідженнями, описом народних звичаїв та обрядів. Доцент Валерій Іванович Белашов увів до наукового обігу нове поняття «Глухівський період в історії лівобережної Гетьманщини». Зібрана інформація поповнила кабінет народознавства й досі застосовується в освітньому процесі. Із часом він переріс у регіональний науково-методичний центр народознавства. Крім того, проведена робота стала підґрунтям для організації двох науково-практичних конференцій – «Історико-культурна спадщина Глухівщини» (1992 р.) та «Використання народознавчого, краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі» (1993 р.). Під час відзначення ювілею міста в стінах Глухівського педінституту 8–9 вересня 1992 р. на розширеному пленумі наукової ради «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності» зібралися провідні мовознавці Національної академії наук та закладів вищої освіти України.

Також викладачі, розвиваючи активну громадську діяльність міськрайонного товариства «Просвіта» та координуючи діяльність громадських і державних структур з відродження історії та культури свого народу, провели значну роботу з переходом усіх загальноосвітніх шкіл міста на викладання українською мовою, повернення історичних назв вулицям міста. Завдяки співпраці з депутатами Глухівської міської ради вдалося відновити службу у всіх храмах міста. Також було встановлено пам'ятні знаки історичним діячам Тарасу Шевченку, Миколі Ханенку та меморіальні дошки Григорію Нарбуту, Федору Ернсту, Олександрові Довженку. До 285-річчя страти останніх захисників столиці гетьманщини – Батурина в Глухові біля будівлі колишньої тюрми було встановлено пам'ятний знак «Всім жертвам всіх терорів». Це по-справжньому вражало в тодішніх умовах майже повної відсутності в освітньому процесі та діловодстві інституту української мови. Навіть після прийняття Верховною Радою Української РСР 28 жовтня 1989 р. Закону УРСР «Про мови в Українській РСР», де в статті 28 було визначено ведення навчальної та виховної роботи у вишах українською мовою, державною мовою говорили та викладали одиниці. Це професор Г. С. Ковальчук (курс зоології та методики викладання природознавства), доценти К. С. Дрозденко (курс психології) та М. П. Стожок (курс історії) та деякі інші викладачі. Окрім викладання української мови та літератури, Глухівський виш ще декілька років залишався русифікованим.

Утім на початку непростих та трансформаційних 90-х років ХХ ст. Глухівський педагогічний ЗВО продовжував тримати марку та впроваджувати

інновації. Науково-педагогічні працівники в умовах невивлати заробітної плати, дефіциту товарів, періодичного вимкнення електроенергії та гіперінфляції в умовах недофінансування сфери науки та освіти були поставлені на межу виживання. Однак у таких умовах вони й надалі прагнули вдосконалювати освітній процес, працюючи над реалізацією актуальної на той час концепції рівневої підготовки спеціалістів.

7.2. Викладачі та структурні підрозділи Глухівського педагогічного у перші роки доби незалежності України.

На початку 1990-х рр. у Глухівському державному педагогічному інституті працювало 160 викладачів, з них 50 – з науковими ступеннями і вченими званнями, у складі 14 кафедр навчали понад 2800 студентів.

Реформування вищої освіти завдяки демократичним нововведенням переорієнтовувало студентів на активну самостійну та індивідуальну роботу, а викладачів – на введення нових навчальних дисциплін з розробленими до них навчальними планами і програмами та введення до освітнього процесу нових навчальних посібників та методичних рекомендацій. Велику увагу оновленню освітнього процесу приділяли на той час проректори з навчальної і наукової роботи, декани, завідувачі кафедр, насамперед природничих дисциплін – Г. В. Ковальчук, української мови і літератури – В. О. Собко, трудового навчання та креслення – Є. І. Мегем.

Волейбольна команда інституту двічі ставала чемпіоном області серед вищих навчальних закладів (1990, 1991); футбольна команда стала чемпіоном області серед закладів вищої освіти 1989 р. та посіла друге місце в 1991 р.; збірна команда інституту з настільного тенісу стала чемпіоном серед вищих того ж 1991 року.

У таких умовах інтенсивної професійної діяльності та загострення економічних проблем керівництво педагогічного інституту стимулювало підвищення кваліфікації та наукового рівня викладачів. Станом на 1992 р. в аспірантурі та докторантурі в інших вишах навчався 21 викладач. Протягом 1993 р. співробітники захистили 4 кандидатські дисертації. За рішенням вченої ради від 25 березня 1993 р. інститут виплачував стипендії аспірантам, що навчалися в непідзвітних Міністерству освіти академічних науково-дослідних інститутах. В умовах тотального скорочення та обмеженого фінансування названі заклади відмовлялися від аспірантів, не маючи коштів для виплат. Також були передбачені премії (до трьох посадових окладів) викладачам, що

захистили дисертації, а також повернення коштів за складання екзаменів кандидатського мінімуму.

З-поміж науково-педагогічних працівників інституту можна виокремити чимало викладачів-новаторів, що працювали в 1990-х рр. Так, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник **Лідія Кирилівна Нарочна** з 1973 по 1999 рр. очолювала кафедру природничих наук Глухівського державного педагогічного інституту імені С. М. Сергєєва-Ценського. 1994 р. вона одержала почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України». Вчена була авторкою низки програм і підручників з природознавства для початкової школи, навчальних посібників з методики викладання природознавства в педагогічному училищі, методичних посібників для вчителів початкових класів. За розроблений у співавторстві підручник «Природознавство» для учнів 2-х та 3-х класів Л. К. Нарочна стала лауреаткою Державної премії України в галузі науки і техніки (1984 р.). Активну участь у цій роботі брали викладачі кафедри Г. П'явка, В. Шерпельова, Н. Хлонь. Померла Л. К. Нарочна 1 січня 2015 р. в Глухові на 91-му році життя.

Кандидат педагогічних наук, професор **Галина Василівна Ковальчук** працювала на посаді завідувача кафедри природничих дисциплін. Багато років була провідною викладачкою курсу «Зоологія з основами екології». 1994 р. вона одержала почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України», а 1998 р. була нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України. У 2000-х рр. разом із чоловіком **Генріхом Степановичем Ковальчуком** переїхала жити до Севастополя.

На початку 1990-х рр. у складі Глухівського державного педагогічного інституту функціонувало три факультети: підготовки вчителів початкових класів (декан у 1991–1993 рр. – К. Г. Соп'яненко, у 1993 р. – П. П. Протас), загальнотехнічний (декан В. Р. Кумеський) та відносно молодий факультет дошкільного виховання (декан Г. С. Ковальчук). Навчальний процес забезпечували 13 кафедр: суспільних наук, педагогіки і психології, педагогіки і методики початкового навчання, дошкільного виховання, української мови та літератури, російської мови та літератури, фізико-математичних дисциплін, трудового навчання та креслення, загальнотехнічних дисциплін, фізичного виховання.

Традиційний для першого педагогічного вишу України **факультет педагогіки і методики початкової освіти** (з 1956 р.), розташований у першому історичному корпусі Глухівського учительського інституту, забезпечував підготовку вчителів зі спеціальності «Педагогіка і методика

початкового навчання» (денна та заочна форми). Крім того, популярними в абітурієнтів були подвійні та потрійні спеціальності: відкриті 1989 р. «Педагогіка і методика початкового навчання та українська мова і література», а також 1991 р. «Педагогіка і методика початкового навчання і біологія» та «Педагогіка і методика початкового навчання і музика». Вони реалізовували освітній процес лише у форматі денної форми навчання.

Відносно нове (створене 1986 р.) дошкільне відділення педагогічного факультету 1988 р. було реорганізоване у **факультет дошкільної педагогіки і психології**. Його фактично засновником і першим деканом (до 1993 р.) став кандидат педагогічних наук, доцент **Генріх Степанович Ковальчук** (1936–2017). На факультеті готували майбутніх фахівців за кваліфікацією «вихователь дітей дошкільного віку, викладач педагогіки та психології дошкільної, інспектор відділу освіти». Навчання здійснювалося за денною і заочною формами. На факультеті було створено випускову кафедру дошкільної педагогіки та методики дошкільного виховання, а також кафедру фізичного виховання.

Факультет загальнотехнічних дисциплін, що функціонує з 1972 року в третьому історичному корпусі, готував на той час за денною формою вчителів спеціальностей «Праця і фізика», «Праця і професійне навчання (механізація землеробства)» та «Праця (обслуговуюча) і профорієнтація». За традицією трудового виховання, що сягає ще радянської педагогіки, та з огляду на великий попит на широку політехнічну підготовку учнів Глухівський педінститут був якісною «кузнею кадрів» учителів загальнотехнічних дисциплін, праці й фізики та методистів з професійної орієнтації. Здобувачі вищої освіти, окрім загальнотехнічних, суспільних, педагогічних предметів, поглиблено вивчали психологію, професійну психодіагностику, професіографію, теорію та методику профорієнтаційної роботи, застосування ЕОМ у профорієнтації та інші порівняно нові для початку 1990-х рр. навчальні предмети, які дозволяли після закінчення інституту забезпечувати організацію профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх школах, ПТУ, інших закладах освіти та центрах професійної орієнтації. Загалом в інституті використовувалось 60 персональних ЕОМ. Лише за перші три роки незалежності (1991–1993) працівниками інституту розроблено понад 100 контролюючих, навчальних, діагностичних програм. Ініціаторами й організаторами цієї роботи були викладачі **кафедри фізики та інформатики** В. А. Тверезовський та М. М. Христенко. Відтак, завдяки впровадженню в освітній процес комп'ютерної техніки та нових інформаційних технологій відбувалася інтенсифікація навчально-пізнавальної

діяльності майбутніх педагогів. Випускники спеціальності «Праця і професійне навчання», окрім викладання загальнотехнічних дисциплін та праці, мали право викладати навчальні предмети з механізації землеробства в загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах та навчально-виробничих комбінатах. Закріплюючи свої навички на практиці в навчальних майстернях, студенти отримували кваліфікаційні розряди з кількох виробничих спеціальностей, досконало вивчали автомобіль, трактор та різні сільськогосподарські машини, опановували технічне моделювання і конструювання.

При інституті й далі продовжувала діяти на громадських засадах лабораторія науково-дослідного Інституту шкільного обладнання і технічних засобів навчання АПН СРСР, яка займалася питаннями створення й методики використання нового шкільного обладнання і технічних засобів. У рамках співробітництва за ініціативою завідувача кабінету технічних засобів навчання Є. Мурашка використовувалося дистанційне автоматичне керування апаратурою та численною фоно- та фільмотекою. Продовжувала свою діяльність лабораторія професійної орієнтації, створена у 1980-ті рр. за ініціативи завідувача кафедри трудового навчання і креслення, декана загальнотехнічного факультету, кандидата економічних наук, доцента В. Д. Симоненка. Вона була обладнана універсальним діагностичним приладом УДП-1, літературою. У 1992 р. її матеріальна база поповнилася сучасною оргтехнікою. А наступного, 1993 р., завідувач М. Коломієць разом з фахівцями лабораторії розпочали співпрацю з Інститутом педагогіки АПН України над розробленням концепції профорієнтаційної роботи в Україні.

Незважаючи на важку економічну ситуацію, університет розбудовувався. Так, у 1993 р. було добудовано й прийнято в експлуатацію громадсько-побутовий корпус університету, у якому почала функціонувати велика їдальня та спортивний та актовий зали. Загалом для освітнього процесу тоді використовувалось шість навчальних корпусів загальною площею 14 895 кв. м. Два спортивні зали (у другому та новому, шостому, корпусах) мали загальну площу 690 кв. м. Кафедра фізичного виховання, де працювали викладачі В. П. Шпак, О. І. Курок, А. М. Бор, В. В. Олофінський, була центром спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи педагогічного інституту. Її матеріальна база, окрім спортзалів, охоплювала стрілецький тир, комплексний спортивний майданчик. Буквально в перші роки незалежності було завершено обладнання літньої бази відпочинку на Десні (1991 р.) та лижної бази в мальовничому урочищі Калиновий Куш (1992 р.). При спортивному клубі працювало 10 секцій – як оздоровчого спрямування, так і

для підвищення спортивної майстерності (ритмічна гімнастика, китайська гімнастика ушу, гирьовий спорт, волейбол, баскетбол, футбол, настільний теніс, лижні гонки, легка атлетика, шахи). Активна діяльність мала гідні результати: жіноча волейбольна команда після чемпіонського сезону 1989 р. на першість Сумської області серед закладів вищої освіти повторила цей успіх у 1991 р. Футбольна команда, маючи такий самий успіх 1989 р., виборола друге місце 1991 р. Збірна команда інституту з настільного тенісу в 1991 р. стала чемпіоном серед вишів. У 1994 р. збірна команда інституту стала чемпіоном зимової універсиади України з лижних гонок.

У 1993 р. за підтримки міськрайонного відділення всеукраїнського товариства «Просвіта» в Глухівському педагогічному інституті було відкрито бібліотеку української діаспори. Загалом, науково-педагогічна бібліотека вишу займала приміщення площею близько 1 000 кв. м, з них: 500 кв. м – книгосховища та 500 кв. м – читальні зали. До 1999 р. бібліотеку очолювала Г. А. Столбишева. Ганна Андріївна обіймала цю посаду з 1965 р.

У збудованому в другій половині 1980-х рр. бібліотечному корпусі студенти працювали з літературою в головному читальному залі, відвідували читальний зал наукової і рідкісної книги, а також читальний зал бібліотеки діаспори та інформаційний зал. У гуртожитках функціонували філії читального залу. Використовуючи матеріальну базу та бібліотечний фонд, бібліотекарі вели просвітницьку роботу серед студентства, організовували та проводили тематичні виставки, вечори-зустрічі, презентації книг. Також активно долучалися до проведення всіх інститутських заходів.

Серед студентства 1990-х рр. популярними були різноманітні тематичні вечори, конференції, літературні диспути, екскурсії до міст-героїв, походи слідами бойової слави та зустрічі з ветеранами війни і праці. Виховна робота багато в чому ще базувалась на звичних радянських принципах та підходах, але водночас уже був відчутний вплив на її організацію державотворчих процесів перших років незалежності України.

У 1993 р. в інституті знову стало два факультети. В один – педагогічний – було об'єднано факультети підготовки вчителів початкових класів та дошкільного виховання. Ця реорганізація була спричинена впровадженням подвійної спеціальності «Дошкільне виховання і початкове навчання». Деканом новоствореного факультету став керівник так званого дошфаку доцент Г. С. Ковальчук. Відповідно, на базі двох кафедр – дошкільного виховання, педагогіки і психології та педагогіки і методики початкового навчання – були утворені три кафедри: педагогіки; психології і дошкільної педагогіки; математики і методики її викладання. Діяльність Генріха

Степановича була на цей час багато в чому інноваційною. Він очолив педагогічний експеримент з оптимізації навчального процесу. У межах цього експерименту організація освітнього процесу відбувалася в триместровому режимі.

Через гіперінфляцію 1993 та 1994 рр. в Україні зростали ціни, зупинялось виробництво. Для закладів освіти, у тому числі й Глухівського педінституту, почалися роки тотального безгрошів'я. Заробітна плата працівникам та стипендія студентам виплачувалися в неповному обсязі, із затримками в 3–5 місяців.

Зовсім не виділялися кошти на утримання приміщень та їх ремонт. Частковим порятунком у цій ситуації став наказ Міністерства освіти України 1993 р., згідно з яким дозволили платне навчання. За кошти юридичних і фізичних осіб дозволялося зарахування студентів на навчання в межах 20 % від плану прийому. Уперше в 1994/1995 навчальному році до Глухівського вишу було подано 8 заяв на контрактну форму навчання. Зарахування платників відбувалося за умови укладання договору та одноразової (за весь період) чи щорічної оплати навчання.

Весною 1994 р. старшого викладача Глухівського педагогічного інституту М. Ф. Лавриненка обрали народним депутатом Верховної Ради України II скликання. Після виборів 27 березня він пройшов до другого туру як висуванець Соціалістичної партії України. Микола Федорович працював у комітеті з питань правової політики і судово-правової реформи. Був членом фракції Соціалістичної партії.

1994 р. у Глухівському державному педагогічному інституті проходив під знаком 120-річчя від дня його заснування. Згідно з наказом ректора «Про підготовку до відзначення 120-ліття з дня заснування інституту» від 24 січня 1994 р. було створено оргкомітет, а в лютому було проведено позапланове засідання вченої ради. Протягом року тривав конкурс на кращу академічну групу, кращу кімнату в студентському гуртожитку. До ювілею завершили створення музею природи, навчально-методичного центру історії України, кабінету українознавства. Була оновлена експозиція музею історії інституту. Авторський колектив у складі І. Ляшка (голова), В. І. Белашова, В. А. Мосіяшенка, В. В. Заїки, В. П. Зінченка, М. П. Гурця, М. П. Волоса, Г. С. Ковальчука, М. Коломійця, Л. Тихонова працював над історичним нарисом «Глухівський педагогічний інститут (1874–1994 рр.)».

У дні святкування ювілею, 25–26 жовтня 1994 р. було проведено конференцію «Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні». Крім ювілею вишу, вона була присвячена і 100-річчю з дня народження його відомого

випускника Олександра Довженка. Урочистості із засіданням та святковим концертом проходили в районному Будинку культури. Серед почесних гостей були колишні випускники інституту. Зокрема, академік Федір Данилович Овчаренко, тоді професор, а нині академік Микола Самійлович Вашуленко. Вони зустрічалися з науково-педагогічними працівниками, спілкувалися зі студентами. Також на урочистостях виступили представники місцевих органів виконавчої влади, Міністерства освіти, обласного управління освіти, комітету Верховної Ради з питань освіти, закладів освіти. Уперше в історії інституту одразу четверо викладачів з нагоди ювілею закладу освіти були удостоєні високого почесного звання «Заслужений працівник освіти України»: професор Ковальчук Галина Василівна, доценти Нарочна Лідія Кирилівна, Мринська Віра Іванівна, Кубицький В'ячеслав Антонович. Крім того, до свята ряд викладів та співробітників інституту отримали грамоти та подяки Міністерства освіти України, обласного управління освіти, органів місцевої влади, галузевої профспілки.

7.3. Функціонування Глухівського державного педагогічного інституту в другій половині 1990-х років за ректорства Олени Горбенко (виконувала обов'язки в 1995-1996 рр.), Володимира Чирви (ректор у 1996-1999 рр.) та Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1999-2000 рр.).

Ректор університету В. М. Куриленко вирішив зосередитися на науковій роботі з діалектології. Тому повернувся до викладацької діяльності. А в 1996 р. отримав направлення до докторантури. До обрання нового ректора, з 5 жовтня 1995 р. по 19 березня 1996 р., обов'язки ректора виконувала проректор із заочного навчання доцент **Олена Іванівна Горбенко**.

1995 р. було відновлено **факультет дошкільної педагогіки і психології**. Його очолив 40-річний кандидат педагогічних наук (1994), доцент (1996) **Олександр Іванович Курок** (з 2000 р. – ректор інституту, університету та національного університету). Завдяки його активній педагогічній діяльності протягом 1995–1997 рр. щороку ліцензувалися нові спеціальності: «Інструктор з фізичного виховання», «Практичний психолог у закладах освіти», «Вихователь дітей дошкільного віку з правом проведення занять англійською мовою».

Також у 1995 р. фахівцями педагогічного факультету (декан Г. С. Ковальчук) було введено ще одну нову спеціальність «Педагогіка і методика початкового навчання та іноземна мова (англійська)». Якісна підготовка та поява перших випускників стали гарною передумовою для відкриття вже у ХХІ ст. нових для Глухівського вишу факультетів – філологічного та природничого. Багато хто з перших випускників нових спеціальностей почали свою професійну та наукову діяльність в альма-матер: кандидати наук В. Й. Гриневич, С. В. Цінько, І. О. Кухарчук та нині доктори педагогічних наук Л. О. Базиль, Н. В. Гоголь, І. М. Коренева та ін.

У березні 1996 р. на посаду ректора Глухівського державного педагогічного інституту імені С. М. Сергєєва-Ценського було обрано кандидата філософських наук (1980), доцента (1996) **Володимира Федоровича Чирву** – 52-річного фахівця, керівника та науковця з досвідом. Економічні проблеми на середину 1990-х рр. лише загострилися. Особливо дошкуляла майже піврічна затримка заробітних плат, особливо в умовах постійного знецінення коштів. Виплата доплат за вислугу років згідно зі ст. 59 Закону України «Про освіту» не проводилася більше трьох років. Як і по всій державі, це негативно впливало на дисципліну, відповідальність, чіткий ритм роботи колективу. В умовах безгрошів'я та відсутності перспектив лише поодинокі викладачі йшли на навчання до аспірантури. І навіть ті, які її закінчили та стали старшими викладачами, продовжували не один рік працювати без захисту кандидатських дисертацій.

Паралельно з вирішенням господарських проблем новий ректор разом з командою досвідчених проректорів та деканів інтенсифікували навчально-методичну роботу. Восени 1996 р. у Глухівському педінституті проходила важлива державна атестація, яку проводили фахівці Державної акредитаційної комісії Міністерства освіти України. Цей державний виконавчий орган на чолі з тодішнім міністром освіти України В. Г. Кременем був створений незадовго до атестації згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12 лютого 1996 р. на базі Міжгалузевої республіканської акредитаційної комісії. Відтак, рівень діяльності вишу було підтверджено. Рішенням ДАК від 17 грудня 1996 р. (протокол № 5) усі спеціальності інституту були акредитовані за третім рівнем з наданням відповідних сертифікатів.

За ініціативи проректора з навчальної роботи М. П. Волоса та декана факультету початкового навчання Г. С. Ковальчука та підтримки і сприяння ректора в жовтні 1997 р. було створено перший навчально-консультаційний центр у м. Могилеві-Подільському Вінницької області на базі загальноосвітньої школи № 1. Це місто було обрано не випадково.

Уродженцем цього району був проректор з навчально-методичної роботи інституту М. П. Волос. Директором закладу загальної середньої освіти, де відбувалося навчання студентів, стала випускниця Глухівського педагогічного інституту В. Волченко. Причиною впровадження таких нових організаційних форм освітнього процесу було важке економічне становище населення, складність доїзду студентів заочної форми навчання до інституту в Глухові. Завдяки активній організаційній діяльності Валентини Петрівни навчально-консультаційний центр розгорнув активну діяльність. Згодом, уже за ректорства О. І. Курка, такі центри були відкриті в багатьох містах різних областей України.

У червні 1998 р. керівництво педагогічного інституту порушило клопотання перед Міністерством освіти України про відкриття філологічного факультету. Його основою став факультет підготовки вчителів початкових класів, де ще з 1989 р. відбувалася підготовка майбутніх учителів за спеціальністю «Учитель початкових класів та української мови і літератури». Новостворений факультет української мови і літератури в серпні 1998 р. очолив колишній ректор інституту кандидат філологічних наук, доцент В. М. Куриленко. Для якісної підготовки майбутніх фахівців за спеціальністю «Українська мова і література» на базі однойменної кафедри було створено дві: кафедру української мови і методики її викладання (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент Валентина Олексіївна Собко) та кафедру української літератури і методики її викладання (завідувач – кандидат педагогічних наук Олена Миколаївна Семеног).

Таким чином, уперше в історії Глухівського вишу його структура зросла до чотирьох факультетів: найстаріші – педагогічний та загальнотехнічний, а також відносно новий – дошкільний та української мови та літератури. В інституті функціонувало 15 кафедр: по три в складі педагогічного (загальної біології; математики та методики її викладання; природничих дисциплін) та загальнотехнічного (загальнотехнічних дисциплін; трудового навчання і креслення; фізики та інформатики) факультетів. Ще по дві на дошкільному (дошкільної педагогіки; психології) та новоствореному факультеті української мови та літератури. Таку саму назву мав ще факультет суміжних і додаткових професій. Крім того, п'ять кафедр були загальноінститутськими: естетичного виховання; педагогіки; соціально-економічних дисциплін; російської та іноземних мов; фізичного виховання.

1998 р. за ініціативи старшого викладача кафедри соціально-економічних дисциплін В. В. Заїки в педагогічному інституті було започатковане видання щомісячної газети «Освітнянські обрії». На сторінках

газети висвітлювалося життя колективу закладу вищої освіти. Було опубліковано низку статей з історії вишу, узагальнено педагогічний та методичний досвід викладачів кафедр, випускників та кращих педагогів регіону, відображено проблеми розвитку матеріально-технічної бази ЗВО, представлено здобутки літературно-поетичної творчості викладачів та студентів. Виходячи з потреби підготовки та друку газети, а ще з огляду на необхідність публікування наукового доробку викладачів педінституту, 1998 р. у ЗВО було створено редакційно-видавничий відділ. Відкриттям та реєстрацією відділу оперативної поліграфії інституту опікувався проректор з наукової роботи В. П. Зінченко.

Наприкінці 1990-х рр. навчання глухівських науковців в аспірантурах інших вишів було замало. Актуальним для розвитку педінституту ставало здобуття його викладачами наукових ступенів. Кількість професорсько-викладацького складу зменшилась до 120 осіб. Керівництво інституту багато уваги приділяло стимулюванню наукової діяльності викладачів. Для цього зменшувалося навчальне навантаження, збільшувався обсяг наукової роботи, вивільнявся час для відряджень. Більш того, здобувачам наукових ступенів надавалась додаткова відпустка. Як наслідок, у 1999 р. за ініціативою проректора з наукової роботи В. П. Зінченка, який очолював новостворений науковий відділ, було здійснено перший в історії вишу разовий набір до аспірантури з педагогічних спеціальностей. Першими глухівськими аспірантами стали Галина Петрівна Барсуківська з кафедри дошкільної педагогіки, Надія Петрівна Щетина з кафедри трудового навчання і креслення та Наталія Валеріївна Гоголь з кафедри української літератури (у грудні 2021 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук «Культурологічні основи змісту шкільної літературної освіти в історико-педагогічному вимірі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)»). Разові набори до аспірантури здійснювалися до 2002 р.

Загальна чисельність співробітників Глухівського педінституту наприкінці 1990-х рр. наближалася до чотирьох сотень і охоплювала 120 викладачів, 70 осіб навчально-допоміжного та 83 – обслуговуючого персоналу. За рахунок організації курсової перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів кафедри інституту поступово обладнувалися комп'ютерною технікою. Тому в цей час викладачів активно залучали до теоретичного вивчення персональних комп'ютерів із закріпленням практичних навичок у складі науково-методологічного семінару наукових досліджень. Паралельно відбувалося розширення переліку надання платних послуг. Зокрема, у рамках діяльності лабораторії підтримки наукових

досліджень та профорієнтації було ліцензовано курсову підготовку за популярними наприкінці 1990-х рр. робітничими професіями «оператор ЕОМ» («оператор комп'ютерного набору») та «секретар керівника». Цю справу організували проректор з наукової роботи В. П. Зінченко, доцент кафедри фізики і математики В. А. Тверезовський та старший лаборант лабораторії професійної орієнтації і підтримки наукових досліджень Н. В. Ланге.

За значний внесок у соціально-економічний і культурний розвиток Сумської області, вагомі трудові досягнення в січні 1999 р. ректорові Глухівського державного педагогічного інституту імені С. М. Сергєєва-Ценського В. Ф. Чирві Указом Президента України № 27/99 присвоєно почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України». Якраз у цей час завершилась ще одна державна акредитація Глухівського вишу. Рішенням Державної акредитаційної комісії Міносвіти України від 9 лютого 1999 р. (протокол № 18) Глухівський державний педагогічний інститут визнано акредитованим за статусом вищого закладу освіти третього рівня.

У 1999 р. на факультеті початкової освіти було проведено другий тур першої Всеукраїнської студентської олімпіади з початкової освіти, яка після цього стала традиційною. Багато в чому це було визнанням заслуг викладачів Глухівського вишу з підготовки фахівців для початкової школи. Олімпіада проходила як особиста першість у вигляді системи масових очних змагань майбутніх учителів початкових класів. У ній брали участь, як правило, студенти, які на час проведення олімпіади вивчали відповідну дисципліну або закінчили вивчати її в минулому навчальному році. Згідно з положенням «Про Всеукраїнську студентську олімпіаду» її учасникам пропонувались завдання, складені з урахуванням досягнень у галузі початкового навчання. Їх розв'язання вимагало не тільки знання програмового навчального матеріалу, а й опори на загальну психологічну і педагогічну культуру майбутніх спеціалістів. Це сприяло виявленню індивідуальних творчих здібностей кожного учасника олімпіади. В олімпіаді взяли участь 33 студенти з Кіровоградського, Тернопільського, Прикарпатського, Вінницького, Рівненського, Луцького, Харківського, Уманського, Чернігівського, Київського, Луганського педуніверситетів та Глухівського, Житомирського, Полтавського, Слов'янського, Ізмаїльського педінститутів. До підготовки й організації олімпіади доклали зусилля проректор з наукової роботи В. П. Зінченко, декан факультету підготовки вчителів початкових класів Л. П. Задорожна, заступник декана О. А. Тишик, а також дві завідувачки кафедр – теорії і методики початкового навчання В. О. Собко та кафедри

педагогічної творчості Н. А. Зінченко. Олімпіада пройшла успішно і на 5 років стала традиційною для Глухівського педагогічного інституту.

*Чирва Володимир Федорович -
ректор Глухівського педагогічного
інституту (1996—1999)*

У жовтні 1999 р. ректор інституту **В. Ф. Чирва** був призначений начальником управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації. Однак зв'язків із глухівським вишем він не поривав. Із жовтня 2005 р. по лютий 2015 р. він з перервами працював на посаді доцента кафедри філософії Глухівського педагогічного університету. Обов'язки очільника Глухівського педагогічного інституту виконував проректор з навчально-методичної роботи інституту М. П. Волос. На цей час уже друга каденція Миколи Петровича тривала понад сім

місяців: з 26 жовтня 1999-го по 31 травня 2000 р.

У травні 2000 р. ректором Глухівського державного педагогічного інституту було обрано проректора із соціально-економічних питань кандидата педагогічних наук, доцента О. І. Курка. Тож від 1 червня 2000 р. розпочалася епоха багаторічного керівника Глухівського ЗВО доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України Олександра Івановича Курка. За неповні чверть століття заклад вищої освіти кардинально змінився – став науковим центром. У 2001 р. відбулася знакова подія: педагогічний інститут отримав статус педагогічного університету, а у 2009 році – національного університету.

Запитання та завдання для самоперевірки :

1. Яким чином перехід до незалежності України вплинув на адміністративну політику ректора Володимира Куриленка щодо кадрових змін у структурі інституту?

2. Чи були конфлікти між викладачами та адміністрацією Глухівського педагогічного інституту в першій половині 1990-х років, пов'язані з новими умовами соціально-економічного розвитку та змін вимог до освіти?

3. Як змінилася роль факультетів та інших структурних підрозділів педінституту в навчально-виховному процесі під керівництвом ректора Олени Горбенко?

4. Наскільки ефективно Глухівський педагогічний інститут адаптувався до змін в освітньому законодавстві у першій половині 1990-х років?

5. Чи була ректорська політика Володимира Куриленка щодо підвищення кваліфікації викладачів ефективною для підтримання рівня підготовки педагогів?

6. Які труднощі виникали в інституті під час проведення вітчизняних реформ другої половини 1990-х років у освіті, особливо за ректорства Володимира Чирви?

7. Якою була реакція студентів та викладачів на організаційні зміни під керівництвом ректорів Олени Горбенко та Володимира Чирви?

8. Чи вплинули політичні зміни та соціально-економічні проблеми кінця 1990-х років на якість освіти в інституті?

9. Наскільки відрізнялись підходи до управління інститутом у ректорів Володимира Куриленка та Володимира Чирви?

10. Чи могли особисті стосунки між викладачами та адміністрацією в цей період вплинути на якість навчального процесу?

Список використаної літератури та джерел

1. Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет мені Олександра Довженка (1874 - 2019) / гол. ред. Курок О. І. Суми : Видавничий дім «Еллада», 2019. 196 с.
2. Ащанулова Т. Володимир Михайлович Куриленко та його вклад у розбудову Глухівського педагогічного інституту ім. С.М. Сергєєва-Ценського (1990–1995). *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 69–71. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2918> (дата звернення: 11.04.2024).
3. Белашов Валерій Іванович: життєпис, наукова і педагогічна діяльність: до 75-річчя від дня народження / укладачі: А. П. Гриценко, О. А. Чумаченко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 77 с.
4. Белашов В. І., Гурець М. П., Заїка В. В. та ін. Глухівський державний педагогічний інститут (1874–1994 рр.). Суми : ВВП «Мрія» – ЛТД. 46 с.
5. Белашов В. І. Глухів – столиця гетьманської і Лівобережної України : посібник для навч. і наук. роботи. Глухів : Глухівська міська друкарня, 1996. 145 с.
6. Белашов В. І. Глухів – столиця Гетьманської України (1708–1782 рр.): (від перших поселень до сучасності). Суми : ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2019. 420 с.
7. Белашов В. І. Глухів – столиця Гетьманщини (до Глухівського періоду історії України (1708–1782 рр.)). Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. 220 с.
8. Белашов В. І. Ляшко Іван Михайлович: людина, педагог, дослідник. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 1. С. 116–117.
9. Валерій Іванович Белашов (1949–2022) : біобібліогр. покажчик / керівник вид. проекту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко, С. П. Жукова, О. А. Чумаченко, О. Ф. Белашова. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 68 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/1959> (дата звернення: 11.04.2024).
10. Великолуг Н. И. Кузница педагогических кадров. *Вопросы профессиональной подготовки учителя в свете основных направлений реформы общеобразовательной и профессиональной школы* : тезисы докладов научно-практической конференции, посвященной 110-летию Глуховского пединститута, 24–26 октября 1984 г. Глухов, 1984. С. 8–10.
11. Віктор Володимирович Заїка (1957–2020) : біобібліогр. покажчик / керівник вид. проекту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, О. Я. Заїка. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 60 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/1957> (дата звернення: 11.04.2024).
12. Володимир Михайлович Куриленко (1948–2012) : біобібліогр. покажчик до 75-річчя з дня народження / керівник вид. проекту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, Н. В. Гоголь. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 48 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2481> (дата звернення: 11.04.2024).

13. В'ячеслав Антонович Кубицький (1924–2008) : біобібліогр. покажчик до 100-річчя від дня народження / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, І. М. Коренева. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с.

14. Гирич Я. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952–1991 рр.» (Літери «М– Н»). *Історичні студії суспільного прогресу*. Глухів, 2016. Вип. 4. С. 129–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscr_2016_4_14 (дата звернення: 11.04.2024).

15. Голуб А. Віктор Заїка – видатна особистість у історії міста Глухова Сумської області. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 71–74. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2919> (дата звернення: 11.04.2024).

16. Гриценко А. В'ячеслав Кубицький: видатний фізик та педагог. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 44–46. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2911> (дата звернення: 11.04.2024).

17. Гриценко А. Глухівський дослідник срібного віку Віктор Заїка. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 28–33. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2905> (дата звернення: 11.04.2024).

18. Гриценко А. П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1954–2000 рр. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 36–61.

19. Гриценко А. П., Курок О. І. До питання періодизації історії Глухівського державного педагогічного інституту на рубежі ХХ–ХХІ століть. *Освіта і наука ХХІ століття* : матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів. (м. Глухів, 4 травня 2022 р.). Глухів, 2022. С. 48–49.

20. Гриценко А. П. Дослідження Глухівського єврейського кладовища в рамках спільного українсько-ізраїльського науково-дослідного проєкту в 2023–2024 роках. *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* : матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів та молодих учених, здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (м. Глухів, 23–24 травня 2024 року). Глухів, 2024. С. 44–48.

21. Гриценко А. П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії. *Глухівський національний педагогічний*

університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 406-431.

22. Гриценко А., Голуб А. Історична школа «Глухівського періоду в історії Гетьманщини» В. І. Белашова. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 16–21. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2902> (дата звернення: 11.04.2024).

23. Гриценко А. Краєзнавча діяльність історика Віктора Заїки. *Перші краєзнавчі читання в пам'ять професора Лева Баженова* : матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький, 02 червня 2023 р.). Хмельницький : ХКТЕІ, відділ наукової роботи, 2023. С. 76–79. URL: Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут - Науково-методичні видання (xktei.km.ua) (дата звернення: 11.04.2024).

24. Гриценко А., Хроленко М. Лідія Нарочна – видатна українська методистка викладання природознавства та авторка підручників. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 107–108. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2931> (дата звернення: 11.04.2024).

25. Гриценко А. П. Матеріали до біобібліографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952–1991 рр. (Доповнення)» / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с.

26. Гриценко А. Наукова діяльність Миколи Павловича Стожка. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін.]. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 36–40. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2909> (дата звернення: 11.04.2024).

27. Гриценко А. П. Некрологи. Пам'яті Віктора Володимировича Заїки. *Сіверянський літопис*. 2023. № 6. С. 147. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/413/356> (дата звернення: 11.04.2024).

26. Гриценко А. Пам'яті Валерія Івановича Белашова (1949–2022). *Сіверянський літопис*. 2023. № 3. С. 141–142. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/353/299> (дата звернення: 11.04.2024).

27. Гриценко А. Постать видатного глухівського філософа Мечислава Заремського. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 99–103. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2929> (дата звернення: 11.04.2024).

28. Гриценко А. П. Розвиток Глухівського педагогічного інституту у 1990-х роках. *Сіверщина в історії України* : збірник наукових праць. Ніжин, 2022. Вип. 15. С.

140–147. URL: http://resource.history.org.ua/publ/SIU_2022_15_28 (дата звернення: 11.04.2024).

29. Гриценко А. П., Курок О. І. Традиція проведення науково-практичних конференцій з історії у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Актуальні питання дослідження історичної науки й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах реформування*: збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова; Н. М. Ткаченко, А. А. Голуб, М. В. Мінченко, С. О. Мисник, Н. М. Петренко. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2023. Вип. 2. С. 13–22. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2224> (дата звернення: 11.04.2024).

30. Гриценко А. П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 469 – 519.

31. Гриценко А. П., Ащанулова Т. А. Управлінці Глухівського учительського інституту (1874–1991 рр.). *Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації* : матеріали VI міжнародної наукової конференції (Суми, 8–9 грудня 2023 р.). У 2-х ч. Ч. 1. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. С. 75–79.

32. Гриценко В. Діяльність євреїв у глухівському педагогічному інституті. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 84–88. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2924> (дата звернення: 11.04.2024).

33. Історико-культурна спадщина Глухівщини : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 1000-літтю м. Глухова (27–28 жовтня 1992 р.) / редкол.: В. І. Белашов (голова), М. П. Гурець, М. Й. Заремський, В. П. Зінченко, В. А. Каліш, Г. С. Ковальчук, В. А. Мосіяшенко, В. О. Собко. Глухів, 1992. 112 с.

34. Історико-педагогічний музей ГНПУ ім. О. Довженка (далі – ІПМГНПУ). Історична довідка про розвиток інституту в 1960-х – 1970-х рр.

35. ІПМГНПУ. Ляшко І. М., Гамалій А. Т. Столітній шлях. Нарис історії Глухівського державного педагогічного інституту. Глухів, 1973. Арк. 1–38. [машинопис].

36. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100-річчю з дня народження його випускника О. Довженка (25–26 жовтня 1994 року). Глухів, 1994. 82 с.

37. Календар знаменних дат і подій історії Глухівщини: 2023 рік. Довідкове видання (електронне видання) / автор-упорядник: Андрій Гриценко. Глухів :

Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. 78 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2484> (дата звернення: 11.04.2024).

38. Крижанівський В. З історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. *Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет мені Олександра Довженка (1874–2019)* / гол. ред. О. І. Курок. Суми : Видавничий дім «Еллада», 2019. С. 10–23.

39. Крижанівський В. М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952–1991 рр.» *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 2. С. 99–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscr_2014_2_16 (дата звернення: 11.04.2024).

40. Крижанівський В. М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952–1991 рр.» (літера «К»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2015. Вип. 3. С. 113–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscr_2015_3_16 (дата звернення: 11.04.2024).

41. Крижанівський В. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952–1991 рр.» (літери «С, Ш, Х, Ю»). *Історичні студії суспільного прогресу*. Глухів, 2017. Вип. 5. С. 311–333. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscr_2017_5_23 (дата звернення: 11.04.2024).

42. Крижанівський В. Очільники навчального закладу (1874–2000 рр.). *Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет мені Олександра Довженка (1874–2019)* / гол. ред. О. І. Курок. Суми : Видавничий дім «Еллада», 2019. С. 24–38.

43. Кузьменко Л. О., Цінько С.В. Педагог, учений-хімік, видатна особистість України – Федір Овчаренко. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 3. С. 135–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2016_3_28 (дата звернення: 15.04.2022).

44. Курок В. П., Гриценко А. П., Ткаченко Н. М. Історія факультету технологічної і професійної освіти. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 147-190.

45. Курок О., Гриценко А. Славні ювілеї глухівського національного педагогічного університету у 2024 році. *Глухівські історико-філософські читання : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 11–15. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2906>* (дата звернення: 11.04.2024).

46. Курок О. І., Гриценко А. П. Традиції історико-філософської школи Глухівського університету: роль персоналій в її розвитку. *Глухівські історико-філософські читання пам'яті Валерія Бєлашова, Мечислава Заремського, Віктора*

Заїки та Юрія Коваленка : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, О. А. Чумаченко, співголова та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2023. Вип. 1. С. 10–14.

47. Лавриненко Микола Федорович. *Офіційний вебсайт Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radac_gs09/d_ank_arh?kod=33902 (дата звернення: 15.04.2022).

48. Гриценко А. П. Глухівський період життя М. Ф. Лавриненка за матеріалами Відомчого архіву Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (до 30-річчя від часу обрання народним депутатом України). *Сіверицина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 17. Ніжин, 2024. С. 194-203.

49. Історія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка : курс лекцій для здобувачів освіти ОС «Бакалавр» / Автор-укладач: доц. А. П. Гриценко. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. 128 с.

50. Лідія Кирилівна Нарочна (1924–2015) : біобібліогр. покажчик до 100-річчя від дня народження / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, І. М. Коренева. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с.

51. Мечислав Йосипович Заремський (1951–2022) : біобібліогр. покажчик / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, І. М. Заремська. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 48 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/1958> (дата звернення: 11.04.2024).

52. Микола Павлович Стожок (1923–2003) : біобібліогр. покажчик до 100-річчя з дня народження та 20-річчя з дня смерті / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 68 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2182> (дата звернення: 11.04.2024).

53. Олександр Єгорович Ковальов : біобібліогр. покажчик до 75-річчя з дня народження / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, В. О. Собко, Т. Ф. Зенченко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 54 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2181> (дата звернення: 11.04.2024).

54. Олександр Єгорович Ковальов : біобібліогр. покажчик до 75-річчя з дня народження / керівник вид. проєкту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко, В. О. Собко, Т. Ф. Зенченко. Друге видання, доповнене. Суми : Університетська книга, 2024. 54 с.

55. Пам'яткоохоронна робота в закладах загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник / укладачі: В. С. Прокопчук, А. П. Гриценко. Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. 146 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2066>

56. Положення про прийом у 1993 році на перший курс вищих навчальних закладів України, які беруть участь в експерименті. *Наказ Міністерства освіти України від 24 бер. 1993 р. № 73*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0049-93#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

57. Про відзначення нагородами України працівників підприємств, установ та організацій Сумської області. Указ Президента України № 27/99 від 15 січ. 1999 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27/99#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

58. Прокопчук В. С., Гриценко А. П. Пам'яткоохоронна робота в закладах загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене. Суми : ФОП Цьома С. П., 2024. 136 с.

59. 106++. Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 1996 р. № 200. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

60. Про мови в Українській РСР: Закон Української РСР від 28 жовтня 1989 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8312-11#Text> (дата звернення: 15.04.2022).

61. Хлус Н. О., Гриценко А. П., Курілова В. І., Бутенко Г. О., Синіговець В. І., Цись Д. І., Кузюра Г. М., Петрикей О. О., Редько С. Ю. З історії становлення та розвитку предметної спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 587 – 626.

62. Чирва В. Ф. Глухівський педінститут – найстаріший педвуз України. *Історіографічна спадщина науки історії України (погляд з кінця ХХ ст.)* : матеріали всеукраїнської науково-освітньої конференції (грудень 1996 р.). Київ, 1996. С. 77–79.

63. Чирва Володимир Федорович. *Книга педагогічної слави України*. URL: <http://kps-ua.net/2010/sumska/chirva-volodimir-fedorovich> (дата звернення: 15.04.2022).

ЛЕКЦІЇ 8 - 9.

ГЛУХІВСЬКИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІД ІНСТИТУТУ ДО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ДО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЗА РЕКТОРСТВА ОЛЕКСАНДРА ІВАНОВИЧА КУРКА

План лекції:

8. 1. Початок управлінської діяльності Олександра Івановича Курка на чолі закладу вищої освіти: реорганізація інституту в університет.
8. 2. Відкриття та розвиток навчально-консультаційних центрів Глухівського університету в містах Бар, Конотоп, Кременчук, Могилів-Подільський, Севастополь, Сосниця, Суми.
8. 3. Розвиток та досягнення Глухівського педагогічного університету на початку ХХІ ст. за ректорства Олександра Івановича Курка.
8. 4. Надання Глухівському педагогічному університету статусу національного та розвиток закладу вищої освіти в 2009-2024 рр.

Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про діяльність Глухівського державного педагогічного університету на початку ХХІ ст. та визначити роль ректора Олександра Курка в управлінні закладом освіти. Визначити основні аспекти функціонування навчально-консультаційних центрів Глухівського університету. Проаналізувати розвиток Глухівському національного педагогічного університету на сучасному етапі.

Основні поняття теми: Глухівський державний педагогічний університет, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, дистанційне навчання, національний.

Основні історичні діячі: Олександр Курок, Микола Бондаренко, Володимир Зінченко, Олександр Довженко, Олександр Бріжатий, Галина Кузнецова, Марина Хроленко, Григорій Луценко, Наталія Ткаченко, Віра Курок.

Основні історичні дати подій: **2000 р.** – обрання новим ректором інституту Олександра Курка; **2001 р.** – реорганізація закладу в Глухівський державний педагогічний університет; **2008 р.** – присвоєння університету імені Олександра Довженка; **2009 р.** – надання Глухівському державному педагогічному університеті імені Олександра

Довженка статусу національного; **2014 р.** – відкриття в університеті докторантури.

8.1. Початок управлінської діяльності Олександра Івановича Курка на чолі закладу вищої освіти: реорганізація інституту в університет

З обранням 44-річного Олександра Івановича Курка на посаду ректора Глухівського державного педагогічного інституту імені С. М. Сергєєва-Ценського ще більше активізувалася робота з розвитку закладу вищої освіти. Було продовжено ремонтні роботи, розпочаті за керівництва В. Ф. Чирви, упорядковано території, взято курс на розширення переліку спеціальностей, створення відокремлених структурних підрозділів, запровадження інноваційних освітніх технологій, підвищення статусу закладу.

Із перших днів на посаді ректора О. І. Курок приділяв особливу увагу згуртуванню колективу на виконання поставлених завдань. До цієї посади він уже мав ґрунтовний досвід викладача, практика, науковця та керівника.

Протягом 2001–2004 рр. значні зусилля були спрямовані на покращення матеріальної бази Глухівського педінституту. В організації чіткої роботи господарської служби заслуга тодішнього проректора з адміністративно-господарської роботи М. І. Бондаренка – вимогливого керівника, організатора, кваліфікованого

*Ректор Глухівського державного педагогічного університету **Олександр Іванович Курок***

інженера-будівельника, який мав вагомий досвід роботи в закладах освіти. Було здійснено роботи щодо ремонту й обладнання гімнастичного залу,

завершено роботи з ремонту головного спортивного залу. Упорядковано територію. Викладено фігурною тротуарною плиткою близько 1800 кв. м території перед центральним корпусом. Було продовжено капітальний ремонт історичних корпусів і гуртожитків, проведено реставрацію приміщень. Здійснено реконструкцію інтер'єру історико-педагогічного музею інституту. Значні обсяги робіт виконані з благоустрою території зусиллями співробітників і студентів. Більшість ремонтних та реставраційних робіт було виконано за позабюджетні кошти.

Продовжувалася робота з комп'ютеризації навчального процесу. Придбано нові комп'ютерні класи та лінгафонний кабінет. Проведено навчання працівників інституту щодо користування комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням.

Значно розширено діяльність редакційно-видавничого відділу. Тільки протягом 2001 р. видруковано 124 одиниці навчальних і наукових матеріалів: монографії, посібники, методичні рекомендації, лабораторні роботи тощо.

Відповідно до рішення Державної акредитаційної комісії України в інституті здійснювалася підготовка, пов'язана з наданням професійної освіти з робітничих професій: слюсаря-ремонтника, столяра, оператора комп'ютерного набору, водія автомобіля категорії В, водія автомобіля категорії В, С, тракториста-машиніста сільськогосподарського виробництва, кухаря, кравця, електрогазозварника.

Інститут працював спільно з Лебединським і Путивльським педагогічними училищами та Конотопським індустріально-педагогічним технікумом щодо забезпечення ступеневої підготовки фахівців з основних напрямів освітньої діяльності.

Ліцензовано за IV рівнем п'ять спеціальностей (дошкільне виховання, початкове навчання, фізика, біологія, українська мова), за III рівнем нові спеціальності (англійська мова, практична психологія). В інституті було створено природничий факультет та навчально-консультаційні центри (Коломия, Кременчук, Путивль, Сосниця). Також уведено в дію реконструйований інформаційний читальний зал бібліотеки. У 2001 р. постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.2001 р. № 504 закладу вищої освіти було надано статус університету.

З метою забезпечення ступеневої освіти до складу університету включено професійно-педагогічний коледж (нині – Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).

Уведено в дію оновлений історико-педагогічний музей, створений

25 жовтня 2001 р. на базі музею історії Глухівського державного педагогічного університету. Робота з модернізації музейного комплексу розпочалася ще з 2000 р. У короткий термін було суттєво оновлено експозицію, здійснено заходи, спрямовані на вдосконалення матеріально-технічної бази музею. У зв'язку з реорганізацією інституту в університет ректорат прийняв рішення про створення на базі наявного музею історико-педагогічного музею. Третя експозиція була розроблена і реалізована у 2001 р. під керівництвом старшого викладача кафедри соціально-економічних дисциплін В. А. Борисенка. Історик І. М. Ляшко консультував групу викладачів, які створювали нову експозицію музею.

У жовтні 2002 р. історико-педагогічному музею Глухівського педагогічного університету було присвоєно звання народного. Музей став унікальною базою узагальнення традицій навчання й виховання Глухівської вищої педагогічної школи за весь період її існування, передового педагогічного досвіду Сіверського краю, Сумщини, України загалом. На базі музею здійснювалася науково-дослідна робота з метою ґрунтовного вивчення культурно-освітніх процесів та розвитку педагогічної думки в Україні. З-поміж студентів-філологів I - III курсів університету створювалися групи лекторів-екскурсоводів у складі 10-12 осіб, з якими проводилися заняття з оволодіння лекторською майстерністю. Програму підготовки екскурсоводів розробили колишній директор музею М. П. Гурець та старший викладач кафедри історії В. В. Заїка. Неодноразово надбання музею було використано для підготовки та проведення наукових конференцій та інших заходів.

Після тривалих процедур переговорів та узгодження на високому рівні було отримано у власність лабораторний корпус Інституту луб'яних культур, який було відремонтовано і підготовлено до занять. Здійснено ремонтно-реставраційні роботи фасаду історичного корпусу № 1 – колишнього Глухівського учительського інституту.

У 2002 р. за ініціативи проректора з наукової роботи В. П. Зінченка було підготовлено документацію і зареєстровано збірник наукових праць «Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки». Головним редактором було призначено ректора університету О. І. Курок, а його заступником – проректора з наукової роботи В. П. Зінченка. У цьому ж році було видано перший і другий випуски. У 2004 р. збірник наукових праць було затверджено ВАК України як фахове видання, у якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки.

15 листопада 2002 р. Міністерство освіти і науки України видало наказ № 657 про створення соціально-гуманітарного факультету Глухівського державного педагогічного університету в м. Кролевець. Він постав на базі навчально-консультаційного центру університету. Вивчивши всі обставини й умови, керівництво університету та Кролевецька районна адміністрація вийшли з клопотанням до Міністерства освіти і науки України про відкриття на базі спортивного комплексу підготовки фахівців із фізичної культури та соціальної педагогіки.

Безпосередню роботу щодо формування нового факультету було доручено декану новоствореного факультету кандидату педагогічних наук, доценту В. І. Синіговцю. Кролевецька районна державна адміністрація намагалася в усьому підтримувати новостворений факультет: у власність університету було передано дитячий садок № 3 та міський спортивний комплекс, було виділено кошти для придбання житла висококваліфікованим викладачам.

Навесні 2002 р. в університеті три науково-педагогічні працівники отримали атестати професорів: дослідниця мистецтва й літератури – **Г. Й. Давиденко**, багаторічний завідувач кафедри біології **Л. М. Горшкова**, а також ректор університету **О. І. Курок**. За особливі заслуги перед українським народом Олександр Іванович був нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України (наказ МОНУ № 295 від 31.03.2003 р.), а наступного року – Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України за багаторічну сумлінну працю, плідну науково-педагогічну діяльність (наказ МОН України № 1063 від 21.10.2004 р.). Ще через рік – нагрудним знаком «Петро Могила» (наказ МОН України № 662-К від 30.06.2005 р.). З 1 липня 2005 р. Олександра Івановича було призначено на посаду ректора Глухівського державного педагогічного університету як обраного вже вдруге за конкурсом (наказ Міністерства освіти і науки України № 680 від 01.07.2005 р.).

8. 2. Відкриття та розвиток навчально-консультаційних центрів Глухівського університету в містах Бар, Конотоп, Кременчук, Могилів-Подільський, Севастополь, Сосниця, Суми.

Перше десятиліття 2000-х рр. - це розвиток навчально-консультаційних центрів (далі – НКЦ). Вони відкривалися з метою наближення місця навчання до місць проживання та роботи студентів-заочників, вирішення проблеми

забезпечення рівних можливостей для молоді в здобутті вищої освіти. У 2005 р. згідно з наказом ректора «Про реорганізацію структурних навчальних підрозділів університету» з метою оптимізації структури вищого навчального закладу та створення потужних підрозділів, що здатні ефективно та результативно забезпечувати освітній процес, був організований факультет дистанційно-заочного навчання, контингент якого на 2005 р. становив 2 710 осіб: студенти Барського – 438 осіб, Могилів- Подільського – 245 осіб, Кременчуцького – 866 осіб, Конотопського – 319 осіб, Севастопольського – 167 осіб, Сумського – 393 особи, Сосницького НКЦ – 282 особи.

Цей факультет очолювала декан – кандидат педагогічних наук, доцент Г. В. Ігнатенко, заступником працювала кандидат педагогічних наук, доцент С. В. Цінько. Методисти деканату: Л. Г. Жукова, В. Ф. Вовк, Н. Г. Пилипенко, секретар Т. В. Голозуб. Цей невеликий колектив протягом тривалого часу забезпечував стабільну і планомірну діяльність навчально-консультаційних центрів, розташованих у різних регіонах України. Освітній процес саме тоді здійснювався у 123 групах за спеціальностями: «Початкове навчання», «Дошкільне виховання», «Українська мова і література», «Професійне навчання», «Англійська мова і література», «Трудове навчання», «Фізична культура», «Біологія», «Практична психологія».

Могилів-Подільський НКЦ (Вінницька область) – перший із відокремлених навчальних підрозділів, що був створений наказом ректора В. Ф. Чирви від 20 жовтня 1997 р. Вагомий внесок у цю справу зробили тодішній проректор з навчальної роботи Г. С. Ковальчук та колишня випускниця Глухівського закладу вищої освіти директор Могилів-Подільської школи В. П. Волченко. За роки плідної співпраці на цьому НКЦ було підготовлено фахівців за спеціальностями: «Біологія», «Трудове навчання», «Початкове навчання», «Українська мова і література», «Дошкільне виховання». Пізніше відкрилися напрями підготовки «Початкове навчання», «Дошкільне виховання», «Дошкільне та фізичне виховання». З часом були введені спеціальності соціально-гуманітарного факультету, зокрема «Англійська мова». Основна увага була спрямована на розвиток методичної та матеріально-технічної бази НКЦ, де одночасно навчалися 245 студентів.

Барський навчально-консультаційний центр (Вінницька область) був створений через два роки – 20 жовтня 1999 р. Обов'язки завідувача НКЦ з часу заснування по липень 2007 р. виконував заслужений працівник освіти України, доктор філософії, директор коледжу М. Х. Комісарчук, фахівцями працювали заступник директора з науково-методичної роботи та міжрегіональних зв'язків О. А. Бакалець та викладач-методист

Н. О. Бакалець. За роки плідної співпраці між університетом та коледжем у цьому НКЦ склалася чітка система організаційної, навчальної, наукової та методичної роботи зі студентами-заочниками. Спільними зусиллями викладачів університету та коледжу підготовлено тисячі дипломованих фахівців за спеціальностями: «Початкове навчання», «Початкове навчання. Дошкільне виховання», «Українська мова та література».

Із 2005 р. у Барському НКЦ розпочалася підготовка фахівців на базі повної загальної середньої освіти (далі – ПЗСО) за спеціальностями: «Соціальна педагогіка. Практична психологія», «Українська мова та література. Англійська мова» з терміном навчання 5 років. У 2005 р. у стінах Барського НКЦ навчалися 438 бакалаврів і спеціалістів. Щорічний набір становив 100-105 осіб, що відповідало ліцензованому обсягу. Якщо в перші роки роботи Барського НКЦ там навчалися студенти переважно з Вінницької та Хмельницької областей, то пізніше – із 8 областей, що свідчило про зростання престижу та авторитету Глухівського педуніверситету в центральному та західному регіонах України. Поступово зростав професійний і науковий рівень викладацького складу цього НКЦ. Із 30 викладачів-сумісників коледжу три здобули вчене звання кандидата наук: А. І. Бурса, О. П. Демченко, О. А. Бакалець; ще троє – навчалися в аспірантурі, працювало понад 20 викладачів-методистів.

У 1998 р. був створений Сумський навчально-консультаційний центр, який здійснював освітню діяльність із підготовки фахівців за спеціальностями: «Початкова освіта», «Технологічна освіта», «Дошкільна освіта», «Практична психологія», «Англійська мова». Основними напрямками роботи центру було надання консультативної допомоги щодо підготовки та перепідготовки фахівців за заочно-дистанційною формою навчання на контрактній основі з акредитованих спеціальностей за місцем проживання. Спочатку НКЦ розміщувався на базі дитячого садочка «Малютко», директором якого була О. І. Вітер – досвідчений педагог і менеджер. Вона зуміла організувати належну і якісну роботу центру.

Севастопольський навчально-консультаційний центр був створений 14 грудня 2001 р. на базі Севастопольського індустріально-педагогічного коледжу, директором якого був М. П. Шик. Севастопольський НКЦ здійснював освітню діяльність із підготовки фахівців ОКР «Бакалавр», «Спеціаліст» за спеціальностями: «Початкова освіта», «Філологія», «Дошкільна освіта», «Практична психологія».

Найпотужніший Кременчуцький навчально-консультаційний центр (Полтавська область) був створений відповідно до наказу 29 листопада 2001 р.

на базі Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка. Станом на 2005 р. у ньому навчалося 866 студентів. Колектив училища активно співпрацював у складі науково-методичного комплексу з Глухівським державним педагогічним університетом. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 122 від 05.03.2003 р. при училищі було відкрито навчально-консультаційний центр, що дало змогу продовжити навчання в педагогічному університеті випускникам педагогічного училища.

Обов'язки завідувача НКЦ з часу заснування виконував заступник директора з навчальної роботи Кременчуцького педагогічного училища В. В. Шакотько (нині – докторант та доцент Глухівського НПУ імені О. Довженка), провідні фахівці – Н. А. Рудь та О. В. Рижак. Кременчуцький НКЦ здійснював освітню діяльність із підготовки фахівців ОКР «Бакалавр», «Спеціаліст» за спеціальностями: «Початкова освіта», «Технологічна освіта», «Дошкільна освіта», «Практична психологія», «Біологія», «Професійна освіта», «Філологія. Українська мова і література», «Фізична культура».

Сосницький навчально-консультаційний центр (Чернігівська область) був створений згідно з наказом 21 грудня 2003 р. Він здійснював освітню діяльність із підготовки фахівців ОКР «Бакалавр», «Спеціаліст» за спеціальностями: «Початкова освіта», «Технологічна освіта», «Дошкільна освіта».

8.3. Розвиток та досягнення Глухівського педагогічного університету на початку ХХІ ст. за ректорства Олександра Івановича Курка.

Підготовка і зростання чисельності науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації було одним із головних напрямів діяльності ректора університету О. І. Курка. Протягом 2001-2009 рр. здійснювалася цілеспрямована робота щодо забезпечення кафедр університету науково-педагогічними кадрами найвищої кваліфікації відповідно до затвердженої вченою радою перспективної цільової програми «Кадри». Підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів здійснювалася як через навчання в аспірантурі та докторантурі, так і шляхом прикріплення до закладів освіти та наукових установ. Результатом зростання якісних показників та інтенсифікації наукової діяльності викладачів університету стала відомча нагорода Міністерства освіти України його керівникові.

*Ректор Глухівського національного педагогічного університету імені
Олександра Довженка **Олександр Іванович КУРОК***

Кожного року адміністрацією Глухівського педуніверситету здійснювалися кроки із забезпечення освітнього процесу сучасними інформаційними технологіями. У 2006 р. було придбано 27 сучасних персональних комп'ютерів для різних підрозділів університету. Обладнано Інтернет-центр університету, підключений до потужного каналу всесвітньої комп'ютерної мережі. Розроблено та розміщено в мережі Інтернет сайт

З ініціативи ректора університету О. І. Курка були зроблені кроки щодо запровадження елементів дистанційного навчання: було вивчено досвід організації дистанційного навчання в Хмельницькому державному університеті. Також під керівництвом проректора з наукової роботи В. П. Зінченка було розроблене Положення про дистанційне навчання університету; складено методичні рекомендації щодо створення дистанційних та електронних навчальних курсів; сформовано базу електронних навчальних посібників і підручників. Проведено тренінги з викладачами та співробітниками університету за програмою «Інтел - Навчання для майбутнього», які отримали відповідні сертифікати і запроваджували отримані знання в освітній процес. Усі факультети були обладнані комп'ютерними класами та сучасними мультимедійними проекторами.

У 2005 р. гостро постало питання про забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців шляхом використання кредитно-модульної системи організації освітнього процесу, запровадження інноваційних технологій та засобів навчання. Вхідження до Болонського процесу вимагало переходу на Європейські стандарти освіти. Протягом 2005-2006 роки проректором з науково-педагогічної роботи В. М. Поліщуком були розроблені та видані методичні рекомендації щодо використання кредитно-модульної системи в процесі викладання навчальних дисциплін. Перший проректор М. П. Волос розробив форму індивідуального плану для студентів 1-го курсу, у якій передбачено фіксацію результатів навчання за кредитно-модульною системою.

У 2006 р. до університету був прийнятий на посаду проректора з науково-педагогічної роботи кандидат педагогічних наук, доцент **О. В. Бріжаний** - майстер спорту, який очолював Сумську обласну федерацію зі спортивної гімнастики й акробатики та підготував плеяду висококваліфікованих фахівців у галузі фізичної культури і спорту та трьох кандидатів наук: Ю. О. Лянного, А. М. Ратова, О. А. Томенка. З жовтня 2006 р. він був призначений завідувачем кафедри фізичного виховання і спорту Глухівського державного педагогічного університету. Новий проректор і завідувач кафедри доклав багато зусиль для активізації спортивної

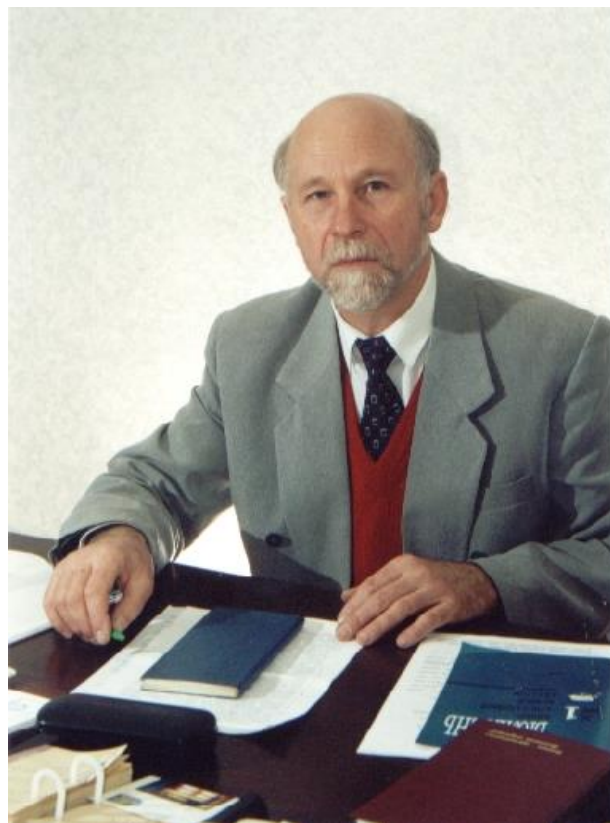
діяльності в університеті, що дало вагомі результати. Суттєвими стали спортивні досягнення здобувачів освіти: 22 студенти університету були членами національних збірних команд України з різних видів спорту, призерами чемпіонатів Європи, Світу та України з боксу, біатлону, У-Шу, лижних гонок, шорт-треку.

Важливим напрямом діяльності керівництва закладу було вирішення питання відкриття аспірантури. Підготовка аспірантів психолого-педагогічних спеціальностей здійснювалася в університеті з 1999 р. за разовими дозволами Міністерства освіти і науки України. Усі аспіранти успішно виконували індивідуальні плани і достроково захищали кандидатські дисертації.

2007 р. в університеті було відкрито **постійнодіючу аспірантуру** зі спеціальності 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти, що в подальшому дозволило суттєво покращити якісний склад викладачів. Наприклад, у 2009 р. в аспірантурі університету навчалося 15 осіб. В аспірантурах інших закладів вищої освіти та наукових установ навчалося 36 осіб. Загальна кількість аспірантів у 2009 р. – 51 особа, що становило 24 % від викладацького складу університету.

В університеті проводилася робота зі стимулювання підготовки і захисту викладачами дисертацій. Значний внесок у підготовку науково-педагогічних кадрів вносили наукові школи, очолювані провідними викладачами університету – академіком М. С. Вашуленком, доктором педагогічних наук Л. І. Міщик, доктором філологічних наук А. О. Новиковим, доктором педагогічних наук Г. Й. Давиденко.

Завдяки системній роботі з удосконалення якісних характеристик науково-педагогічного персоналу протягом 2001-2009 рр. кількість науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації зросла з 63 осіб у 2001 р., що становило 39,4 %, до 97 осіб у 2009 р., що становило 45 %.

Вашуленко Микола Самійлович

Зросла кількість кафедр університету, які очолювали доктори наук і професори, з 2-х у 2005 р. до 10 – у 2009 р.

Окремим важливим напрямом діяльності університету стало ліцензування та акредитація спеціальностей. Для цього було створено спеціальний відділ, який очолив проректор з науково-педагогічної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент М. І. Бондаренко. Він зумів сконцентрувати зусилля колективу на акредитаційній роботі, провівши титанічну працю щодо приведення кадрового, навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення до вимог державної акредитаційної комісії (далі - ДАК), що дозволило здійснити акредитацію майже всіх спеціальностей університету за найвищим IV рівнем. Це стало основою для акредитації навчального закладу в цілому за відповідним рівнем.

У травні 2008 р. з нагоди Дня науки ректора університету О. І. Курка було нагороджено нагрудним знаком «За наукові досягнення» (наказ МОН України № 465-К від 15.05.2008 р.).

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 липня 2008 р. за № 958 Глухівському державному педагогічному університету було **присвоєне ім'я Олександра Довженка**.

Рішенням Державної акредитаційної комісії МОН України від 2 липня 2009 р. (протокол № 79) Глухівський державний педагогічний університет визнано акредитованим в цілому за IV рівнем. У 2009 р. перший заклад вищої педагогічної освіти відзначав своє 135-річчя.

Саме в ті часи Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка став потужним закладом вищої освіти IV рівня акредитації, де **здобували вищу освіту близько 6 тисяч студентів**.

В університеті на той час функціонували шість факультетів: педагогічний, фізико-технічний, філологічний, природничий, дистанційно-заочного навчання та соціально-гуманітарний інститут; 15 кафедр; професійно-педагогічний коледж; аспірантура. Підготовка фахівців здійснювалася за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр».

Функціонували науково-дослідні лабораторії з історії та культури Сіверщини, проблем початкового навчання в національній школі (керівник М. С. Вашуленко), діалектології (керівник В. М. Куриленко, формування культуромовної особистості вчителя-словесника (керівник О. М. Семеног).

Університет став базою для проведення міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій з проблем культури та освіти Гетьманщини,

формування культуромовної особистості вчителя, удосконалення змісту та організації педагогічної практики, Довженківських читань.

Студенти університету були неодноразовими призерами Всеукраїнських олімпіад і конкурсів наукових робіт із педагогіки, початкового навчання, психології, дошкільного виховання, трудового навчання та української мови.

Власними зусиллями здійснювався благоустрій території закладу освіти. Було завершено будівництво гуртожитку для сімейної молоді коштами з позабюджетного фонду, виконувалися ремонтні та реставраційні роботи історичних будівель, здійснювалося придбання підручників і навчального обладнання.

Навчально-матеріальна база закладу нараховувала сім навчальних корпусів, три з яких є пам'ятками історії і архітектури та входять до складу історико-культурного заповідника Глухова. В освітньому процесі використовувалося 290 комп'ютерів, 27 спеціалізованих лабораторій, навчально-виробничі майстерні, спортивний комплекс з 2 басейнами. Фонди бібліотеки університету нараховували понад 400 тис. примірників, із яких близько 10 тис. – рідкісні та давні видання XIX ст. До послуг студентів було п'ять читальних залів та три гуртожитки.

8. 4. Надання Глухівському педагогічному університету статусу національного та розвиток закладу вищої освіти в 2009-2024 рр.

З огляду на загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності Глухівського державного педагогічного університету імені Олександра Довженка, його вагомий внесок у розвиток національної освіти і науки Президент України Віктор Ющенко підписав Указ за № 792/2009 від 1 жовтня 2009 р., згідно з яким Глухівському державному педагогічному університету надано статус національного. Відтоді заклад вищої освіти має офіційну назву: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка.

Із цієї нагоди в жовтні 2009 р. університет відвідали Президент України Віктор Ющенко разом із міністром освіти і науки України Іваном Вакарчуком. У ході візиту членам ректорату університету, професорсько-викладацькому складу були вручені державні та відомчі нагороди та відзнаки. У своїх виступах перед колективом викладачів та студентів гості підкреслили важливе значення діяльності закладу освіти для розбудови країни та висловили

впевненість у його подальшому розвитку. Безперечно, важливу роль у цьому відіграв ректор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Олександр Іванович Курок, який з 1 червня 2000 р. обіймав цю посаду. За багаторічну сумлінну працю на освітянській ниві та з нагоди 135-річчя заснування університету керівника було нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня (Указ Президента України № 791 від 01.10.2009 р.). Також за плідну науково-педагогічну діяльність О. І. Курка було нагороджено медаллю Академії педагогічних наук України «Ушинський К. Д.» (Постанова № 1-7/10–340 від 15.10.2009 р.)

Свідченням визнання управлінського досвіду О. І. Курка та вагомих показників роботи всього університету стало його обрання за конкурсом на посаду ректора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка з 24 грудня 2010 р. строком на сім років, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України за № 544-К від 24.12.2010 р.

На початку другого десятиліття XXI століття контингент студентів національного педуніверситету сягав п'яти тисяч осіб. Колектив (науково-педагогічні працівники та допоміжний персонал) нараховував понад трьохсот осіб. У структурі закладу функціонували чотири факультети, Навчально-науковий інститут гуманітарної освіти, Інститут допрофесійної та післядипломної освіти, професійно-педагогічний коледж, шість навчально-консультаційних пунктів у містах Суми, Конотоп, Бар, Могилів-Подільський, Севастополь та Кременчук, навчально-консультаційний центр у м. Сосниця, 21 кафедра, оновлена наукова бібліотека, спортивні комплекси, найкращі в місті студентські гуртожитки, а також науково-дослідні лабораторії з історії та культури Сіверщини, проблем початкового навчання в національній школі, діалектології, спеціалізовані лабораторії, навчально-виробничі майстерні, історико-педагогічний музей, у якому представлена історія університету, педагогічна, наукова та літературно-мистецька спадщина викладачів та вихованців закладу.

Важливу роль у досягненні високих результатів наукової діяльності викладачів закладу вищої освіти відігравала постійно діюча аспірантура. Наполеглива праця в цьому напрямі ректора університету О. І. Курка, проректора з наукової роботи та міжнародних зв'язків В. П. Зінченка та інших співробітників.

Наступним успішним кроком у досягненні високих результатів у підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації стало створення спеціалізованої вченої ради К 56.146.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Наполеглива робота ректорату університету щодо підвищення ефективності наукової роботи і, як наслідок, зростання наукового потенціалу кадрового складу співробітників закладу дозволили досягти за короткий період амбітної мети – відкрити в 2014 р. **спеціалізованої вченої ради** університету Д 56.146.01 з правом прийняття до розгляду та захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України наказу Міністерства освіти і науки України № 1279 від 06.11.2014 року «Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо діяльності вчених рад від 31 жовтня 2014 року». Очолила раду доктор педагогічних наук, професор **Віра Панасівна Курок**, Заслужений працівник освіти України, а з 2019 року – член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, знаний науковець, автор численних монографій, посібників, рекомендацій, довідникової продукції.

З 2016 р. в університеті почали своє функціонування п'ять освітньо-наукових програм третього (освітньо-наукового рівня) за 5 спеціальностями: 011 Освітні, педагогічні науки (ОНП «Теорія і методика вищої школи»), 013 Початкова освіта (ОНП «Початкова освіта»), 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) (ОНП «Теорія і методика професійної освіти»), 032 Історія та археологія (ОНП «Історія та археологія»), 073 Менеджмент (ОНП «Управління закладом освіти»). Того ж року університеті було відкрито докторантуру за спеціальністю 015 Професійна освіта (ОНП «Теорія і методика професійної освіти»).

Події, що сколихнули українське суспільство на початку 2014 р., знайшли відображення і в житті університету. Колектив закладу освіти щиро і всім серцем підтримав боротьбу українського народу за демократичне європейське майбутнє країни. Трагічні події в лютому того року збурили патріотичні почуття, актуалізували проєвропейські устремління співробітників закладу.

Важким ударом для країни став початок російської агресії проти України, окупація Криму, розгортання воєнних дій на Донбасі. Ці процеси негативно відбилися і на діяльності колективу Глухівського НПУ ім. О. Довженка. Зокрема, окупація території АР Крим та м. Севастополя призвела до закриття Севастопольської філії Глухівського університету. Таким чином, була втрачена можливість не лише здійснювати підготовку фахівців у цьому регіоні, а й турбуватися про зміцнення української культурної традиції, протидіяти антиукраїнській експансії.

На початку березня 2017 р. унаслідок підриву САУ на фугасі в районі між селищем Талаківка та окупованим селом Пікузи (колишнє Комінтернове) Волноваського району на Донеччині загинув Олександр Олегович Вознюк (1992 – 2017). У 2011 р. він вступив на факультет фізико-математичної і природничої освіти Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. Після першого курсу у 2012 р. пішов на строкову військову службу, згодом підписав контракт. Кавалер ордена «За мужність» III ступеня (2017, посмертно).

У вересні 2018 р. сумний список загиблих довженківців поповнив Володимир Олександрович Бузовський (1992 - 2018) - старший сержант Збройних сил України, учасник російсько-української війни. У 2014-2015 рр. служив за мобілізацією в Національній гвардії України (НГУ). З 2016 року знову проходив військову службу за контрактом. У вересні 2017 року вступив на факультет педагогіки та психології Глухівського національного педагогічного університету імені Довженка. Загинув ввечері 23 вересня 2018

року внаслідок прямого влучення снаряду поблизу смт Луганське Бахмутського району на Донеччині. Обгоріле тіло військовика було знайдене 25 вересня у бліндажі, за 160 метрів від лінії розмежування. Кавалер ордена «За мужність» III ступеня (2019, посмертно).

Пандемія COVID-19 прискорила процеси, пов'язані із запровадженням дистанційного навчання. Особливо актуальним це стало із початком повномасштабної російської агресії. Університет запровадив широке використання дистанційних технологій в освітньому процесі за допомогою таких електронних платформ та інструментів, як Google Classroom, Zoom, Moodle, Skype Google Workspace тощо. Створено понад 100 дистанційних курсів. Ефективність реалізації дистанційної моделі освітнього процесу постійно контролюється навчальним відділом та адміністрацією університету.

Університет упродовж останніх років динамічно розвивається, адаптується до сучасних стрімких темпів змін та успішно конкурує на ринку освітніх послуг у галузі вищої освіти.

14 липня 2020 р. згідно з наказом Міністерства освіти і науки України була створена Наглядова рада університету. Її очолив Василь Кремень – президент Національної академії педагогічних наук України, заступником став Юрій Шемшученко – директор Інституту держави та права імені В. М. Корецького Національної академії наук України. До складу ради ввійшли відомі науковці, громадські та політичні діячі. За підтримки Наглядової ради університету вироблено важливі стратегічні рішення щодо перспективних шляхів розвитку ЗВО, реалізація яких сприятиме подальшому розвитку ЗВО як центру вищої освіти, науки і культури в регіоні.

Ефективне керівництво університетом відповідно до чинного законодавства забезпечують колегіальні органи управління: вчену раду університету очолює доктор історичних наук, професор Олександр Курок. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування закладу є конференція трудового колективу включно з представниками від здобувачів освіти.

Важливим напрямом діяльності всього колективу університету є забезпечення реалізації в роботі принципу студентоцентризму. Саме здобувачі вищої освіти є головним об'єктом уваги в університеті. Для них облаштовано сучасні аудиторії, лабораторії, які зосереджені в 4 навчальних корпусах, освітній процес повністю забезпечений сучасним комп'ютерним обладнанням із доступом до інтернету. У роботі наукових шкіл в університеті активно бере участь талановита студентська молодь. Під керівництвом викладачів працюють понад 50 наукових гуртків та проблемних груп. Для успішної

роботи в умовах дистанційного навчання підготовлені рекомендації щодо самостійної роботи. За останні роки студентами опубліковано кілька сотень статей, тез у наукових збірниках міжнародного, загальнодержавного та регіонального рівнів. Вони брали участь у численних наукових конференціях різного рівня.

За останнє десятиріччя близько 35 студентів університету стали стипендіатами Президента України, близько 20 – Сумської обласної ради. Здобувачі освіти університету стають переможцями міжнародних та всеукраїнських наукових конкурсів та олімпіад.

Свідченням високої продуктивності наукової роботи в університеті є те, що більшість докторів наук, професорів є випускниками закладу. Щороку їх кількість зростає. З-поміж них шанованими в колективі і в країні є Микола Вашуленко, Людмила Бірюк, Наталія Гоголь, Інна Коренева, Ірина Пінчук, Наталія Ткаченко, Марина Хроленко тощо.

Колектив викладачів та студентів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка є одним із лідерів спортивного життя не лише області, але й України. Широковідомими на національній та міжнародній аренах є спортивні досягнення глухівських студентів. Протягом останнього десятиліття в університеті навчалися і продовжують навчатися: 5 майстрів спорту України міжнародного класу, 24 майстри спорту України та більше двох десятків кандидатів у майстри спорту. Близько десяти студентів у різні роки було включено до складу збірних команд України, кілька спортсменів перебувають у резерві. Найбільшою гордістю університету є брати Тарас і Богдан Шелестюки. Тарас – бронзовий призер ХХХ літніх Олімпійських ігор у Лондоні, чемпіон світу, бронзовий призер чемпіонату Європи, переможець Кубка Європи, триразовий чемпіон України, Інтернаціональний чемпіон за версією WBA. Богдан – бронзовий призер чемпіонату Європи, переможець і призер чемпіонатів та Кубка України з боксу. Високих спортивних результатів також досягли: Олег Россол, Олександр Артемюк, Ігор Тельний, Артем Фальківський, Денис Коноваленко, Олексій Савченко, Сергій Меренда, Антон Юнак, Сергій Гавриш, Анастасія Чапаєва, Віталій Ткаченко, Денис Маковка, Юрій Татарінов, Тарас Горобець, Валерія Єрошенко, Сергій Проневич, Євген Сивенко, Єлизавета Челпанова, Сергій Глинчак, Шухрат Халматов, Дільшот Халматов, Христина Бондар, Діана Халматова (Кюркчян), Андрій Маринченко, Анна Кривонос, Ельвіра Нечипорук, Артем Станілога, Максим Станілога, Вікторія Небощицька, Дмитро Дерев'яно, Євген Вакула, Ісаков Богдан, Жула Вадим тощо.

Одним з пріоритетів розвитку університету є міжнародна діяльність. У 2014 р. було підписано першу угоду про співробітництво з міжнародним закладом вищої освіти. Це Афьон Коджатепе з Туреччини. Зокрема, в 2015 році викладачі університету вперше здобули перемогу в конкурсі програми ЄС ERASMUS+ на пряму Жана Монне з проектною пропозицією «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду» (керівник Мельник О.С., члени проектної команди: Загородня Л. П., Коренева І. М., Данильченко І. Г.), спрямованою на формування екологічної культури у студентів та інших зацікавлених осіб щодо питань екологічної безпеки на засадах європейського досвіду та європейських цінностей.

У 2015 р. договори про співробітництво були підписані з університетами Туреччини Карабук та Ондокуз Маїс, а пізніше - Акденіс, Газі. Стала можливою академічна мобільність як здобувачів освіти, так і науково-педагогічних працівників за програмою ЄС ERASMUS+.

З цією метою перший проректор Г. Кузнецова і викладач кафедри іноземних мов та методики навчання В. Бутова восени 2016 р. взяли участь у семінарі учасників проекту KA107 у рамках програми Європейського Союзу Erasmus+. Він проходив у боснійському місті Сараєво на базі Міжнародного університету.

Протягом 2017-2020 рр. викладачі Глухівського НПУ ім. О. Довженка (Бірюк Л. Я., Бутова В. О., Заремська І. М., Зінченко В. П., Кузнецова Г. П., Ігнатенко О. В., Курок О. І., Курок В. П., Марєєва Т. В., Мельник О. С., Пінчук І. О., Чумаченко О. А., Цюкало Л. Є., Шерудило А. В.) відвідували ЗВО Туреччини за програмами стажування та викладання, здобувачі вищої освіти (Щербакова Д. (2018), Бондарева А., Кушнір Г. (2018), Самофал А., Комар М. (2019), Бабаскіна І. (2019), Бугай В. (2020) навчалися за програмами кредитної академічної мобільності. Натомість студенти і викладачі закладів-партнерів Туреччини перебували в Глухівському НПУ ім. О. Довженка з аналогічною метою.

Завдяки ініціативі завідувачки кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Л. І. Міщик розвивалося співробітництво Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка та Університету прикладних наук (Циттау/Герліц, Німеччина). Добрим партнером став Вольф Бльомерс - почесний професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка. Співпраця між німецькою та українською сторонами активно реалізувалася в онлайн форматі з короткими візитами Вольфа Бльомерса до університету, але передбачала й обміни студентами та персоналом. Так, в травні 2017 року група студентів факультетів педагогіки та

психології, філології та історії, зорієнтованих на спільні науково-прикладні дослідження в сфері соціальної роботи, зокрема інклюзії, взяла участь у заходах на базі університету Німеччини, натомість у вересні група студентів з Університету прикладних наук Ціттау-Гьорліц працювала у Глухівському НПУ імені Олександра Довженка.

В 2018 році команда університету у складі викладачів Г. В. Луценка, В. П. Зінченка, А. В. Шерудило, С. О. Максимчук-Макаренко, О. С. Мельник, О. С. Благосмислова та студентки Недобуги Анни стала переможцем грантової програми розвитку лідерського потенціалу університетів від Британської ради та Інституту вищої освіти НАПН України з темою «Університет як центр розвитку громади», в рамках якого провела тиждень продуктивних зустрічей в одному з 10 кращих університетів Великобританії – університеті Абериствіт (Вельс).

Ще одним досягненням в інтернаціоналізації закладу стала перемога у 2020 р. у конкурсі за програмою Еразмус+ напряму Жан Моне проєктної пропозиції «Європейська політична інтеграція: історична ретроспектива та сучасність» (координатор: Чумаченко О. А., члени проєктної команди: Гриценко А. П. Слінченко Л. В., Зінченко В. П.).

У 2021 р. Глухівським НПУ ім. О. Довженка підписано Угоду про співробітництво в освітній галузі з Ханчжоу Дін'ін Закордонних Освітніх послуг Ко., Лтд (директор Чень Мінлей, голова Китайсько-української асоціації сприяння та розвитку освіти та науки, координатор набору іноземних громадян на навчання та стажування). Ця подія поклала початок наданню освітніх послуг іноземним громадянам, зокрема Китаю, а в подальшому – Туркменістану, Китаю, Азербайджану та Туреччині. У 2024 році контингент іноземних громадян становить близько 60 осіб, що ускладняється повномасштабним вторгненням РФ та загрозою життю й здоров'ю всіх, хто перебуває на території України.

Широка участь членів трудового колективу та студентів у загальнонародних акціях, допомога українським військовим, флешмоби, урочисте відзначення Дня захисника України, інші патріотичні акції стали добрими традиціями Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. В університеті регулярно проводяться заходи, спрямовані на виховання поваги та любові до української мови, формування національної свідомості. Це, зокрема, Радіодиктант національної єдності, День вишиванки, День української писемності, День українського козацтва, Шевченківські дні, День соборності України, День Конституції України, День

Державного Прапора, День Незалежності України, Дня Героїв Небесної Сотні та інші.

Науково-педагогічні працівники університету прагнуть зробити цікавим і змістовним студентське дозвілля. Так, набули традиційності змагання команд веселих і кмітливих факультетів та інститутів, проведення творчих звітів інститутів і факультетів до дня першокурсника, дня студентства тощо. Університетський Євроклуб «Students club» спрямовує свою діяльність на обмін досвідом студентів університету з іноземними колегами. Центр допрофесійної освіти, працевлаштування та додаткових освітніх послуг проводить регулярні зустрічі з випускниками університету з метою обміну досвідом та враженнями від професійної діяльності.

Багаторічною традицією є святкування Дня університету, який відзначається щорічно в жовтні. Студентське самоврядування реалізує програму для дозвілля здобувачів освіти: проведення конкурсів «Нумо, першокурснику!», «Студент року», «Гуморина», «Міс університету», «Містер університету», «Студентська весна» та ін.

Особисті та професійні інтереси викладачів та студентів захищає профспілкова організація університету. Від часу створення і до сьогодні первинна профспілкова організація бере безпосередню участь у вирішенні всіх питань життєдіяльності університету. Первинна профспілкова організація університету є однією з найпотужніших та найчисленніших профспілкових організацій регіону. У своїх лавах вона об'єднує 310 членів профспілки. Для проведення ефективної роботи в університеті створено профгрупи кафедр, академічних груп та підрозділів. Первинну профспілкову організацію очолює Л. Б. Токарік.

За останнє десятиліття значно активізувався процес патріотичного виховання здобувачів вищої освіти. Широко відзначаються загальнодержавні свята патріотичного характеру. Під керівництвом Ігоря Білевича та Романа Дзекелева було створено Козацький клуб «Гарда», який об'єднав енергійну студентську молодь і викладачів. Учасники клубу організували та провели велику кількість масових заходів патріотичного спрямування. Відбуваються круглі столи та наукові семінари із цієї проблематики. Активну роботу патріотичного спрямування проводять учасники університетського туристичного клубу «Ясмань» (керівник – О. Вишник). Відродження кращих традицій декоративно-ужиткового мистецтва перебуває у фокусі уваги учасників університетського клубу «Диво калинове» (керівник – О. Ковальов).

В університеті активно розвивається волонтерство. Цим займається студентське самоврядування та колектив співробітників, які проводять багато

заходів, таких як волонтерська акція «З любов'ю до ЗСУ», яка переросла в загальноміський флешмоб; акція до Дня доброти, завдяки якій було зібрано допомогу для чотирилапих друзів; акція «Ліки для військових»; екологічна акція до Дня землі; регулярні інформаційно-просвітницькі зустрічі для членів ВБО «Турбота про літніх людей» та багато інших.

Продовжуючи героїчні традиції своїх попередників, яскраві рядки в історію закладу вищої освіти вписали учасники бойових дій на Сході України, викладачі університету Ігор Білевич, Юрій Коваленко, які віддали своє життя в боротьбі з агресором, захищаючи Україну.

Назавжди залишаться в списках студентів університету та пам'яті понад півсотні загиблих героїв-довженківців: Віталія Абрамчука, Сергія Ананьєва, Ігоря Аносова, Сергія Антоненка, Миколи Асмаковського, Данила Бондаренка, Сергія Вавелюка, Олега Волошина, Сергія Габелка, Олександра Гурінова, Руслана Дорошенка, Олександра Єрмоленка, Сергія Заболотного, Юрія Загути, Михайла Іващенко, Миколи Кабаєва, Івана Кочубея, Івана Кривенка, Олександра Криступаса, Андрія Куропатенка, Віталія Курятника, Олексія Кучерука, Сергія Лукуніна, Миколи Максимова, Олександра Мотильова, Максима Нечипоренка, Миколи Овчиннікова, Віталія Панюти, Богдана Пластуна, Олександра Плахова, Юрія Приймачка, Сергія Проневича, Олександра Рознятовського, Дмитра Рябцева, Олександра Салія, Ольги Свіргун, Олександра Сердюка, Руслана Сидоренка, Валерія Скоренцова, Сергія Следюка, Миколи Сліпущка, Антона Стукала, Івана Табіріци, Ігора Тищенко, Олега Тищенко, Станіслава Тригуб, Валерія Ціленка та інших, які загинули в боях за свободу і незалежність України.

Протягом останніх десяти років значні зусилля керівництва університету спрямовувалися на розвиток навчальної, матеріально-технічної бази закладу, забезпечення належних умов організації освітнього процесу.

Було створено та суттєво оновлено низку нових навчальних лабораторій та кабінетів, зокрема: нової української школи, шкільний клас біології, шкільний клас фізики, практичної психології, освітній хаб та інші. Відремонтовано та оснащено сучасним обладнанням для потреб структурних підрозділів університету більше двох десятків навчальних аудиторій, кабінетів, допоміжних приміщень. Було проведено дооснащення спортивних залів сучасними тренажерами та інвентарем. Для скорочення комунальних витрат були проведені роботи щодо утеплення фасадів навчальних корпусів № 3 та № 7. Зважаючи на те, що частина корпусів університетського кампусу є об'єктами, що включені до переліку об'єктів Національного історико-культурного заповідника «Глухів», за рахунок державного фінансування було

завершено комплекс внутрішніх та фасадних відновлювально-реставраційних робіт цих споруд.

*Візит Президента Національної академії педагогічних наук України та голови наглядової ради ГНПУ **Володимира Григоровича Кременя** до Глухівського університету
1 червня 2016 року*

За останні роки в університеті значно покращилися умови для здобуття освіти студентами з особливими потребами: територія та будівлі закладу облаштовані пандусами, назви аудиторій продубльовано шрифтом Брайля, облаштовані санітарні кімнати тощо.

На початку третього десятиліття XXI століття університет уперше за свою півторасторічну історію розпочав процес надання освітніх послуг іноземним студентам. Для успішної організації роботи з такими студентами було створено новий підрозділ – Центр міжнародних зв'язків. У 2021 р. до складу студентів було зараховано перших іноземних здобувачів вищої освіти.

Ефективно реагуючи на запити ринку праці, за останнє десятиліття університет ліцензував близько 15 бакалаврських, магістерських освітньо-професійних програм та освітньо-наукових програм доктора філософії. Частина з них – із правом надавати освітні послуги іноземцям та особам без громадянства.

Із запровадженням правового режиму воєнного стану було докладено значних зусиль для облаштування сховищ та захисних споруд. У результаті колектив співробітників має можливість безпечно працювати та досягати

необхідних результатів у роботі. У 2024 р. на базі сховищ, облаштованих в університеті, проводилися сесії складання НМТ, ЄВІ та ЄФВВ.

Протягом останнього десятиліття університет регулярно покращує свої рейтинги. За результатами вісімнадцятого академічного рейтингу закладів вищої освіти України «Топ-200 Україна 2024», який розробляє Центр міжнародних проєктів «Євроосвіта» спільно з міжнародною групою експертів IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence, Глухівський НПУ ім. О. Довженка посів 134-е місце (у 2023 р. було 160-е), піднявшись на 49 позицій у порівнянні з 2015 р. та на понад 60 сходинок вище у порівнянні з 2022 роком. Також університет посідає 189-192-ті позиції в «Консолідованому рейтингу вишів України».

Крім цього, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка в академічному рейтингу «Топ-200 Україна 2024» посідає дев'яте місце серед педагогічних університетів.

У консолідованому рейтингу українських ЗВО за 2024 р. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка обіймає 189–192 місця з іншими закладами із 235 ЗВО країн, які входять до загального списку. Це на 20 сходинок вище, ніж у 2020 р. (211-е місце). Варто зазначити, що для складання Консолідованого рейтингу університетів використані дані таких відомих рейтингів ЗВО країни, як «Топ-200 Україна», «Scopus» та «Бал ЗНО на контракт», кожен з яких є дуже авторитетним.

На сьогодні університет нараховує майже двохтисячний колектив студентської молоді всіх форм навчання.

Керманичем вишу майже чверть століття поспіль є Олександр Іванович Курок. Координацію діяльності підрозділів університету, спрямовану на досягнення поставлених цілей, утілення візії, місії та цінностей, виконання стратегії розвитку університету за різними напрямками забезпечують його заступники: Марина Володимирівна Хроленко (перший проректор), Григорій Васильович Луценко (проректор з науково-педагогічної роботи), Наталія Миколаївна Ткаченко (проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків).

Колегіальним органом управління університетом є вчена рада, яку очолює ректор. До її складу входять 45 осіб з числа наукових, науково-педагогічних працівників, виборних представників здобувачів освіти, керівників виборних органів первинних профспілкових організацій студентів та аспірантів, керівників органів студентського самоврядування.

Освітній процес забезпечує колектив співробітників у кількості майже 300 осіб. Вони працюють у двох навчально-наукових інститутах (педагогіки та психології, директор – доцент А. В. Шерудило; філології та історії,

директор – доцент А. П. Гриценко) та трьох факультетах (технологічної і професійної освіти, декан – професор С. О. Бурчак; природничої та фізико-математичної освіти, декан – професор І. М. Коренева; дошкільної освіти, декан – доцент І. Д. Куліш), на п'ятнадцяти кафедрах: педагогіки, психології, соціальної роботи на менеджменту (завідувач – доцент П. Г. Біліченко), педагогіки та психології початкової освіти (завідувач – професор Л. Я. Бірюк), теорії та методики початкової освіти (завідувач – доцент Т. Ф. Зенченко), української мови, літератури та методики навчання (завідувач – професор Н. В. Гоголь), історії, правознавства та методики навчання (завідувач – доцент О. А. Чумаченко), іноземних мов та методики викладання (завідувач – доцент Д. А. Марєєв), технологічної і професійної освіти (завідувач – професор, член кореспондент НАПН України В. П. Курок), професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва (завідувач – доцент Т. В. Самусь), професійної освіти та комп'ютерних технологій (завідувач – доцент Т. М. Васенок); теорії і методики викладання природничих дисциплін (завідувач – доцент О. І. Луценко), фізико-математичної освіти та інформатики (завідувач – доцент Р. П. Кухарчук), біології, здоров'я людини та методики навчання (завідувач доцент О. М. Мегем); дошкільної педагогіки і психології (завідувач – професор Л. П. Загородня), теорії і методики дошкільної освіти (завідувач – А. П. Дмитренко), теорії і методики фізичного виховання (завідувач – доцент Н. О. Хлус).

Також в організації освітнього процесу задіяні загальноуніверситетські підрозділи, серед яких, зокрема, відділи: навчальний, кадрів, аспірантури, докторантури та наукової роботи, виховної роботи та молодіжної політики, навчально-методичний (забезпечення міжнародної та проєктної діяльності), планово-фінансовий; центри: допрофесійної освіти, працевлаштування та додаткових освітніх послуг, моніторингу та забезпечення якості освіти, інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційної освіти, міжнародних зв'язків, редакційно-видавничої роботи, охорони праці та здоров'я.

Спільними діями керівництва, викладацького і студентського колективів Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка не лише зберіг свої кращі історичні традиції, а й став лідером вищої педагогічної освіти в Україні. Заклад вищої освіти не зупиняється на досягнутому та динамічно розвивається, реагуючи на сучасні виклики галузі. Сьогодні він становить сучасний освітній простір, де створені всі належні умови для реалізації традиційних та інноваційних форм навчання.

Список використаної літератури да джерел

1. Альманах університетської слави: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (1874-2019) / Гол. ред. Курок О. І. Суми, «Еллада». 2019. 196 с.
2. Біліченко П. Г. Нова доба в становленні Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (2009 р. – сьогодні). *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 78 -94.
3. Відомчий архів Глухівського НПУ імені Олександра Довженка. Особова справа Шпака Володимира Петровича (194 аркуші).
4. Відомчий архів ГНПУ ім. О. Довженка. 123 арк. [Протоколи засідань Вченої ради за 2001 – 2002 н.р.]Про підсумки роботи в 2001-2002 н.р. та завдання університету на 2002-2003 н.р. Рішення Вченої ради університету від 05.09.2002 р. С. 12-15.
5. Відомчий архів ГНПУ ім. О. Довженка. Протоколи засідань Вченої ради за 2008-2009 навчальний рік з №1 по № 15. 558 арк.
6. Григорій Львович Сапітон (1901–1954) : біобібліогр. покажчик до 70-річчя від дня смерті / керівник вид. проекту О. І. Курок; уклад.: А. П. Гриценко. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2024. 48 с. («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).
7. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах*. 2023. № 2. С. 157–162. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21> (дата звернення: 11.04.2024).
8. Гриценко А. Директорство Григорія Сапітона у Глухівському учительському інституті. *Глухівські історико-філософські читання* : збірник наукових праць / редкол.: А. П. Гриценко, голова, та ін. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 24–28. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2904> (дата звернення: 11.04.2024).
9. Гриценко А. П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1954–2000 рр. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 36-61.
10. Гриценко А. П., Курок О. І. До питання періодизації історії Глухівського державного педагогічного інституту на рубежі ХХ–ХХІ століть. *Освіта і наука ХХІ століття* : матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів (м. Глухів, 4 травня 2022 р.). Глухів, 2022. С. 48–49.
11. Гриценко А. П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі

XIX–XX ст. *Сіверщина в історії України* : зб. наукових праць. Вип. 7. Київ – Глухів : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2014. С. 249–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sviu_2014_7_62 (дата звернення: 11.04.2024).

12. Гриценко А. П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 406-431.

13. Гриценко А. Пам'яті Григорія Львовича Сапітона (1901–1954) – директора Глухівського учительського інституту. *Сіверянський літопис* : науковий журнал. 2024. № 3 (177). С. 172.

14. Гриценко А. П. Розвиток Глухівського педагогічного інституту у 1990-х роках. *Сіверщина в історії України* : збірник наукових праць. 2022. Вип. 15. С. 140–147. URL: https://nz-hlukhiv.com.ua/wp-content/uploads/sivershuna/sivershuna_2022.pdf (дата звернення: 10.11.2023).

15. Гриценко А. П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 469 – 519.

16. Звіт ректора Глухівського державного педагогічного університету професора Курка Олександра Івановича за 2005/2006рік.

17. Звіт ректора Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Курка Олександра Івановича за 2005–2010 роки. Глухів : РВВ ГНПУ, 2010. 55 с.

18. Зінченко В. П. Функціонування Глухівського державного педагогічного університету у 2001–2009 рр. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 62-77.

19. Консолідований рейтинг вишів України 2024 року. URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/51741/> (дата звернення: 19.08.2024).

20. Консолідований рейтинг вишів України 2020 року URL: <https://osvita.ua/vnz/rating/82980/> (дата звернення: 19.08.2024).

21. Курок В. П., Гриценко А. П., Ткаченко Н. М. Історія факультету технологічної і професійної освіти. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 147-190.

22. Курок О. І. 150-річна традиція підготовки вчителів початкових класів у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра*

Довженка: 150 років розвитку: монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 221-241.

23. Наказ МОН України № 919 від 14.07.2020 р. «Про затвердження складу Наглядової ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-skladu-naglyadovoyi-radi-gluhivskogo-nacionalnogo-pedagogichnogo-universitetu-imeni-oleksandra-dovzhenka> (дата звернення: 23.08.2024).

24. Постанова ВАК України від 30 червня 2004 року № 3 -05/7). [Про надання Віснику Глухівського державного педагогічного університету статусу фахового видання з педагогічних наук].

25. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2001 р. № 504).

26. Про реорганізацію структурних навчальних підрозділів університету. Наказ ректора університету від 30.09.2005 р., № 233.

27. Про створення навчально-консультаційного центру Глухівського державного педагогічного університету. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.11.2003 р., № 776. (Сосниця).

28. Про створення професійно-педагогічного коледжу Глухівського державного педагогічного університету. Наказ ректора університету від 02.08.2002 р., № 146-а.

29. Рейтинг українських університетів «ТОП-200 Україна 2024». URL: <https://euroosvita.net/index.php/?category=1&id=8252> (дата звернення: 18.08.2024).

30. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.07.2008 р. № 958-р. «Про присвоєння Глухівському державному педагогічному університету імені Олександра Довженка».

31. Ткаченко Н. М. До нових наукових вершин та міжнародного співробітництва. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 108-126.*

32. Указ Президента України № 792/2009 «Про надання Глухівському державному педагогічному університету імені Олександра Довженка статусу національного». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7922009-9523> (дата звернення: 15.08.2024).

33. Хлус Н. О., Гриценко А. П., Курілова В. І., Бутенко Г. О., Синіговець В. І., Цись Д. І., Кузюра Г. М., Петрикей О. О., Редько С. Ю. З історії становлення та розвитку предметної спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія / за ред. Олександра Курка, Наталії Ткаченко, Андрія Гриценка. Глухів. 2024. С. 587 – 626.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ І. Розвиток закладу вищої педагогічної освіти в Глухові за часів Російської імперії та сталінської тоталітарної системи	8
<u>ЛЕКЦІЯ 1. ВСТУП ДО КУРСУ. ЗАСНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГЛУХІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ В 1874 – 1916 РОКАХ</u>	8
1. 1. Вступ до курсу. Предмет і завдання курсу.	9
1. 2. Заснування Глухівського учительського інституту. Перший директор Олександр Белявський (1874-1894 рр.).	10
1. 3. Діяльність учительського інституту за директорства Івана Андрієвського (1894-1905 рр.) та Павла Міловського (1905-1909 рр.).	13
1. 4. Розвиток учительського інституту в період керівництва Митрофана Григорєвського (1909-1913 рр.) та Леоніда Апостолова (1913-1916 рр.).	16
1. 5. Відомі вихованці Глухівського учительського інституту на рубежі ХІХ – ХХ століть.	19
<u>ЛЕКЦІЯ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ З ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ У ГЛУХОВІ В ПЕРЕЛОМНІ 1916 – 1925 РОКИ</u>	22
2. 1. Діяльність Глухівського педагогічного інституту з трьома факультетами: літературно-історичним (історико-філологічним), фізико-математичним та природничо-географічним з трирічним строком навчання в 1917 - 1921 рр. за директорства Костянтина Ягодовського (1916-1923 рр.).	24
2. 2. Розвиток Глухівського інституту народної освіти (ІНО) з факультетами соціального виховання й професійної освіти та трьома відділами на кожному: індустріально-технічному, сільськогосподарському та історико-літературному в 1921 - 1924 рр. за керівництва Якова Колубовського (1923-1924 рр.).	27
2. 3. Функціонування педагогічних курсів у Глухові в 1924-1925 рр. Діяльність завідувачів Павла Івченка (1924) та Якова Морачевського (1924-1925 рр.).	29

ЛЕКЦІЯ 3. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ СТАЛІНСЬКІ ЧАСИ В ОСВІТІ ГЛУХОВА (1925-1933 РР.) ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В 1934 – 1938 РОКИ

33

3. 1. Діяльність Глухівського вищого педагогічного технікуму в 1925 - 1930 рр. за керівництва Юрія Нестеренка (1925-1927 рр.) та Івана Лошнякова (1927-1930 рр.).

34

3. 2. Створення та функціонування Глухівського інституту соціального виховання з робітфаком в 1930-1933 рр. з п'ятьма факультетами: історичний, літературний, техно-математичний, агробіологічний та фізичний, а також денного та вечірнього робітничих факультетів (директори Платон Горілий (1930-1931 рр.), Дмитро Донський (1931-1932 рр.) та Юрій Рожков (1932-1934 рр.).

35

3. 3. Започаткування в 1933 р. діяльності Глухівського педагогічного інституту з підготовки учителів для середніх шкіл на трьох факультетах: фізико-математичному, природничо-географічному та історико-філологічного / мови й літератури (директори Леонід Гаркуша (1934-1935 рр.) та Олександр Стрельцов (1935-1938 рр.).

37

ЛЕКЦІЯ 4. ІСТОРІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛУХІВСЬКОГО УЧИТЕЛЬСЬКОГО ІНСТИТУТУ В 1937 – 1954 РОКАХ

40

4. 1. Історія Глухівського учительського інституту з трьома факультетами: фізико-математичним, природничо-географічним та мови й літератури з українським і російським відділами у 1937 - 1941 рр. за директорства С. Навоєнка (1938 р.) та Дмитра Гарана (1938 - 1941, 1943 - 1945 рр.)

41

4. 2. Вплив німецько-радянської війни та фашистської окупації та функціонування та розвиток ГУІ в умовах післявоєнної відбудови за директорства Дмитра Гарана.

43

4. 3. Розвиток Глухівського учительського інституту в 1945 – 1954 рр. за директорства Івана Чуйка (1945-1947 рр.), Григорія Сапітона (1947-1952 рр.) та Фелікса Мазура (1952-1954 рр.).

45

Рекомендована література та джерела до вивчення матеріалу І розділу

48

Розділ II. Розвиток закладу вищої педагогічної освіти в Глухові: педагогічний інститут - педагогічний університет – національний педагогічний університет

56

ЛЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ГЛУХІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ЗА РЕКТОРСТВА ОЛЕКСАНДРА ТОМЧУКА В 1954 – 1971 РОКИ

56

5. 1. Створення Глухівського педагогічного інституту в 1954 році з трьома факультетами: мови й літератури та природничо-географічним (1954-1955 рр.), а також фізико-математичним (1954-1959 рр.).

57

5. 2. Постать директора Олександра Томчука (1910 – 1997): ветерана та педагога.

58

5. 3. Створення у 1956 р. та розвиток факультету з підготовки учителів для I – IV класах (початкових класів).

59

ЛЕКЦІЯ 6. ІСТОРІЯ ГЛУХІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ В 1970-1980-Х РР

62

6. 1. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1971-1980 рр. із фахової підготовки вчителів початкових класів та вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці за ректорства Івана Качана (1971-1980 рр.)

63

6. 2. Розвиток Глухівського педагогічного інституту за керівництва Миколи Великолуга в 1980-1985 рр.

65

6. 3. Функціонування в Глухівському педінституті факультетів : дошкільного виховання, підготовки вчителів початкових класів, підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін та праці за ректорства Леоніда Гнатюка (1985-1990 рр.).

67

ЛЕКЦІЯ 7. ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В ГЛУХОВІ В ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1990-ТІ РР.)

71

7. 1. Діяльність Глухівського державного педагогічного інституту в першій половині 1990-х років за ректорства Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1990 р.) та Володимира Куриленка (ректор у 1990-1995 рр.).

72

7. 2. Викладачі та структурні підрозділи Глухівського педагогічного у перші роки доби незалежності України.

75

7. 3. Функціонування Глухівського державного педагогічного інституту в другій половині 1990-х років за ректорства Олени Горбенко (виконувала обов'язки в 1995-1996 рр.), Володимира Чирви (ректор у 1996-1999 рр.) та Миколи Волоса (виконував обов'язки у 1999-2000 рр.).

81

ЛЕКЦІЇ 8 - 9. ГЛУХІВСЬКИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІД ІНСТИТУТУ ДО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ДО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЗА РЕКТОРСТВА ОЛЕКСАНДРА ІВАНОВИЧА КУРКА	95
8. 1. Початок управлінської діяльності Олександра Івановича Курка на чолі закладу вищої освіти: реорганізація інституту в університет.	96
8. 2. Відкриття та розвиток навчально-консультаційних центрів Глухівського університету в містах Бар, Конотоп, Кременчук, Могилів-Подільський, Севастополь, Сосниця, Суми.	99
8. 3. Розвиток та досягнення Глухівського педагогічного університету на початку ХХІ ст. за ректорства Олександра Івановича Курка.	102
8. 4. Надання Глухівському педагогічному університету статусу національного та розвиток закладу вищої освіти в 2009-2024 рр.	107
Список використаної літератури да джерел	120

Науково-популярне видання

Видатні імена та події

Керівник видавничого проекту:

Ректор Глухівського НПУ ім. О. Довженка, доктор історичних наук, професор
Олександр КУРОК

**Історія Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка : курс
лекцій для здобувачів освіти ОС «Бакалавр» /
Автор-укладач: доц. А .П. Гриценко. Глухів :
Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. 128 с.**

Укладач:

**доктор педагогічних наук, доцент
Андрій Петрович Гриценко,**

Комп'ютерна верстка: Віталій Гриценко

Підп. до друку 29.09.2024.

Формат 60x84/16. Умов. друк. арк. 6,54. Тираж 300 пр. Зам. №3475

Облік.-вид. арк. 6,69. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Видавництво Глухівського національного педагогічного

університету імені Олександра Довженка

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24

тел/факс (05444) 2-33-06.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи СМв №046 від 16 червня 2014 року

Видруковано в Глухівському національному педагогічному

Університеті імені Олександра Довженка.

41400, м. Глухів, Сумська обл., вул. Київська, 24

тел/факс (05444) 2-33-06

